تعلقو حيدرآباد ڀراڙي
علمي و ادبي شخصيتون

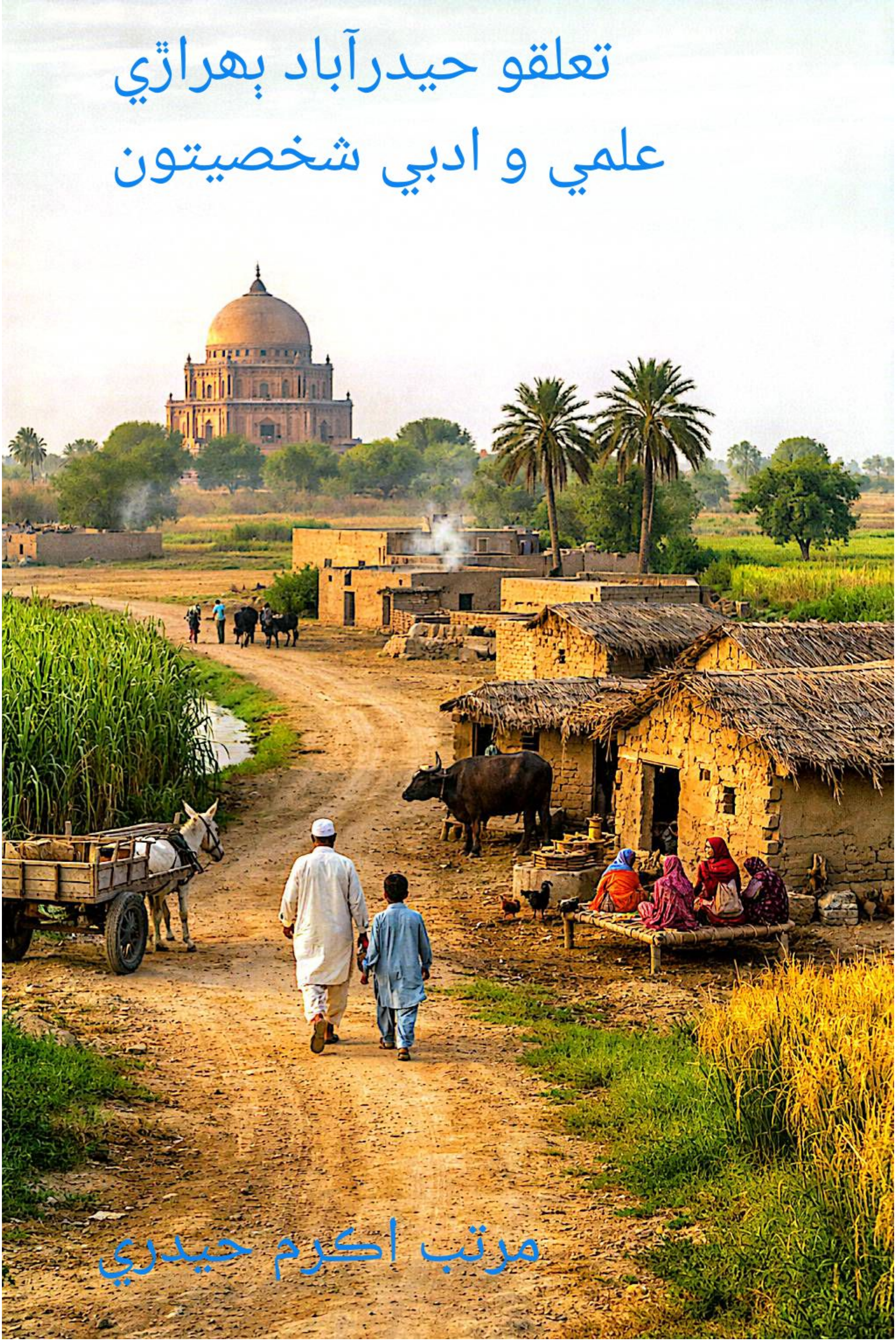

مرتب اکرم حيدري

CamScanner

حيدرآباد تعلقو ڀرارڙي
علمي ۽ ادبي شخصيتون

مرتب اڪرم حيدري

كتاب جو نالو.حيدرآباد تعلقو ڀهراڙي
مرتب ڪندڙ.اڪرم حيدري
ناشر.حيدري پرنٽنگ پريس
قيمت.1000 رپيا

مصنف جو تعارف

نالو..... محمد اڪرم

ولديت....شمس الدين

ذات....پنهور

ڳوٺ.... ٽنڊوحيدر

پيشو.... پرائمري استاد

ادبي پورهيو.... لطيفيات جي تو بيت پانيان حصو ڀهريون ۽ ٻيو،لطيفيات سر ڪلياڻ جي مڪمل روحاني صوفيانہ تشريح ،ڪليات فيض حيدري ۽ فرياد عورت ڪهاڻيون ترتيب ڏنا،ڪتاب ٽنڊو حيدر شخصيتون ماڳ ۽ مڪان،حيدرآباد تعلقو ڀهراڙي علمي ۽ ادبي شخصيتون

مصنف جو تعارف

نالو:محمد اڪرم

ولد:شمس الدين

پيدائش:3 مارچ 1980

ذات:پنهور

تعليم:ايم اي ،بي ايڊ

پيشو: پرائمري استاد

صنف:نثر،نظم

ادبي پورهيو: فرياد عورت (ڪهاڻيون)۽ ڪليات فيض حيدري جمع و ترتيب ڏنا آهن.

پسنديده اديب: سرتاج شعراء شاهه عبداللطيف ڀٽائي ،ڊاڪٽر نبي بخش بلوچ ۽ فيض حيدري

CamScanner

📘 فهرست

كتاب: تعلقو حيدرآباد پهراڙي

1. ديباچو ....
2. سائين فيض محمد فيض حيدري ....
3. سائين محمد علي ناز كيريو ....
4. سائين عزيز احمد كيريو ....
5. پروفيسر شفيع محمد كوري ....
6. سابق تعلقه آفيسر اقبال احمد جمالي ....
7. ماستر اختيار احمد خانزادو ....
8. ميدم تنوير صاحبه ....
9. پروفيسر خادم حسين چانديو ....
10. سائين محمد يونس خاصخيلي ....
11. استاد نريش كمار ....
12. ماستر ظفر احمد غوري ....
13. سائين اشرف كمبوه ....
14. سائين عبدالاحد نوناري ....
15. سائين لياقت علي ساند ....
16. سائين عبدالحكيم لغاري ....
17. سائين محمد عمر لاشاري ....
18. پروفيسر راشد احمد كيريو ....
19. استاد مظهر علي سولنگي ....
20. استاد غلام علي ڳاهو ....
21. استاد مظهر علي چانديو ....
22. استاد عبدالغفور سولنگي ....
23. استاد نور احمد رند ....
24. استاد جميل احمد خاصخيلي ....
25. استاد نويد يوسف ....
26. ماستر زبير صغير احمد ....
27. استاد صدام حسين خاصخيلي..............................

ديباچو

ٿرتيءَ جي دل ۾ جڏهن دعا جا ديرا، دانائيءَ جا ڏيئا ۽ دلين جا دروازا کُلندا آهن، تڏهن تاريخ جا تارا تروتازا ٿي ٽمٽماڻ لڳندا آهن. مٽيءَ جي مهڪ ۾ جڏهن محبت ملي ٿي، محنت مسڪرائي ٿي ۽ معرفت منور ٿئي ٿي، تڏهن ڪنهن علائقي جو نالو فقط نقشي تي لکيل لفظ نہ رهندو آهي، پر اهو فڪر، فن ۽ فضل جو فخر بڻجي ويندو آهي. حيدرآباد تعلقو ڀهراڙي بہ اهڙي ئي ياڳ ڀري ڀومي آهي، جتي سادگيءَ سان سجايل سيني، سچ سان سرشار ساجاهہ ۽ سخا سان سنواريل سلوڪ صدين کان سرسبز رهيا آهن.

هيءَ سرزمين فقط فصلن جي ساوڪ سان سرهاڻ نہ ٿي ڏئي، پر علم جا اجالا، ادب جي اوج ۽ اخلاق جي اوسر سان بہ اوچائي ماڻي ٿي. هتي جي هوا ۾ حرفن جي حرارت آهي، هتي جي خاڪ ۾ خوابن جي خوشبو آهي، ۽ هتي جي ماڻهن جي مزاج ۾ محبت، مروت ۽ معرفت جو ميل آهي. انهن ئي مهڪندڙ ماڳن مان اهڙا انسان اڀريا، جن پنهنجي قلم کي قنديل بڻايو، پنهنجي فڪر کي فانوس بڻايو، ۽ پنهنجي ڪردار کي ڪائنات لاءِ ڪرڻ بڻايو.

ڀهراڙيءَ جي بظاهر بي آواز وادين ۾ بہ وڻن وانگر ويچار وڌندا رهيا آهن. سادن گهرن مان سچا شاعر پيدا ٿيا، مٽيءَ جي مڪتبن مان معلم ۽ محقق نڪتا، ۽ اوطاقن جي اوسر ۾ اهڙا اديب اڀريا، جن لفظن کي زندگي ۽ زندگيءَ کي لفظ ڏنا. انهن هستين جي حياتي فقط ذاتي جدوجهد نہ هئي، پر اجتماعي احساس جو اهڃاڻ هئي. سندن ساهہ ۾ سماج جي سُڌ هئي، سندن سوچ ۾ سرزمين جي سڪ هئي.

وقت جڏهن واچوڙو بڻجي وسارڻ جون ويرون وهايون، تڏهن ڪيترائي ڪردار ڪهاڻين کان ڪٽجي ويا. ڪيترائي نالا نسيان جي نيري نديءَ ۾ نڪري ويا. اهو ڏسي دل ڏکي ٿي، ذهن جهومي ٿو ۽ ضمير جاڳي ٿو تہ جيڪڏهن اڄ انهن جي ياد نہ لکبي، تہ سڀاڻي سندن وجود فقط وايون ۽ واچوڙا رهجي ويندا. اهو احساس ئي هن ڪتاب جي ترتيب جو بنياد بڻيو آهي.

هي ڪتاب ڪنهن هڪ فرد جي فضيلت جو بيان نہ، پر پوري علائقي جي علمي

اوسر جو آئينو آهي. هي ڪا ذاتي زينت نہ، پر اجتماعي عظمت جو اعتراف آهي.
هتي شامل ڪيل شخصيتون فقط نالا نہ آهن، پر نور جا نشان آهن؛ فقط تصويرون نہ، پر تاثر جا تارا آهن؛ فقط حياتيون نہ، پر حوصلي جا حوالا آهن. استاد، جيڪي سبق سان سجاڳي سيکارين ٿا؛ شاعر، جيڪي لفظن سان وڪريل وجودن کي ويجهو آڻين ٿا؛ اديب، جيڪي احساسن کي اکرن ۾ اپارين ٿا؛ عالم، جيڪي عقل ۽ ايمان جو امتزاج پيدا ڪن ٿا؛ ۽ سماجي خدمتگار، جيڪي پنهنجي آرام قربان ڪري ٻين لاءِ آسائشون آڻين ٿا — اهي سڀ هن ڌرتيءَ جا سچا سپوت آهن. سندن محنت، محبت ۽ مروت هن معاشري کي مهذب ۽ معتبر بڻايو آهي.

ادب جي دنيا ۾ لفظ فقط آواز ناهن، پر ارادن جا اشارا آهن. حرف فقط هجا ناهن، پر حياتيءَ جا حوالا آهن. جڏهن ڪو قلمڪار پنهنجي ڌرتيءَ جي درد کي دل سان محسوس ڪري ٿو، تڏهن سندس تحرير ۾ تڙپ بہ ٿئي ٿي، تازگي بہ ٿئي ٿي ۽ تاثير بہ ٿئي ٿي. مون بہ هن ترتيب دوران ڪوشش ڪئي آهي تہ هر سٽ ۾ سچائي، هر جملي ۾ جذبو ۽ هر بيان ۾ پرپور پروسو موجود هجي.
الاهي بخشش جي لطافت سان لفظن کي لڙي لڙي، موتين وانگر پوئڻ جي ڪوشش ڪئي وئي آهي، جيئن پڙهندڙ پڙهندي رڳو معلومات حاصل نہ ڪري، پر موسيقيءَ جهڙو مزو بہ ماڻي. ڇاڪاڻ تہ ادب جڏهن حسن سان همڪنار ٿئي ٿو، تڏهن دلين تي ديرپا اثر ڇڏي ٿو.

حيدرآباد تعلقو ڀهراڙيءَ جي گهٽي گهٽي ۾ ڪيئي گمنام گُل آهن، جيڪي خوشبو تہ ڏين ٿا، پر ڪنهن ڪتاب ۾ ڪِلن نٿا. هن ڪتاب وسيلي انهن گلن کي گلدستي ۾ گڏ ڪرڻ جي ننيڙي نيت ڪئي وئي آهي. جيڪڏهن ڪو نالو رهجي ويو هجي، تہ انشاالله جلد ٻئي ۾ ضرور شامل ڪيو ويندو اها ارادي جي ڪوٽ نہ، پر ڪتاب جي ضخامت جي محدودي آهي.

هي ڪم ڪنهن شهرت جي شوق سان نہ، پر شڪر جي شعور سان ڪيو ويو آهي. ڇو تہ جيڪو پنهنجي بزرگن جي خدمتن کي وساري ٿو، اهو پنهنجو مستقبل بہ وڃائي ٿو. قومون پنهنجي تاريخ سان جيئنديون آهن؛ يادگيريون ئي سندن يار ۽ ياريون آهن. جڏهن نوجوان پنهنجي اُستادن ۽ اديبن کي پڙهندا،

تڏهن سندن دلين ۾ بہ خدمت جو شعور، قلم جو قدر ۽ ڪردار جو ڪمال پيدا ٿيندو.

مون لاءِ هي ڪتاب ترتيب ڏيڻ عبادت جهڙو عمل رهيو آهي. هر سٽ لکندي لڳو ڄڻ ڪنهن بزرگ جي قبر تي گل رکي رهيو هجان، يا ڪنهن استاد جي هٿ چمي رهيو هجان. انهن هستين جي احسانن جو قرض لفظن سان لهڻ ناممڪن آهي، پر هي عاجزانہ ڪوشش انهيءَ قرض جو اقرار ضرور آهي.

اميد آهي تہ هي ڪتاب تحقيق ڪندڙن لاءِ حوالو بڻجندو، شاگردن لاءِ سبق بڻجندو، ۽ عام پڙهندڙن لاءِ فخر جو فسانو بڻجندو. جيڪڏهن هن ۾ ڪو حسن آهي تہ اهو هن ترتيءَ جي ماڻهن جو آهي؛ ۽ جيڪڏهن ڪا خامي آهي تہ اها منهنجي فهم جو فقر آهي.

آخر ۾ دعا آهي تہ الله تعاليٰ هن خطي کي علم جي اجالي، ادب جي اوج ۽ اخلاق جي عظمت سان هميشہ آباد رکي. هتي جا گهر گيان سان گونجن، هتي جا مڪتب معرفت سان مهڪن، ۽ هتي جا ماڻهو محبت سان منور رهن.

اهي ئي احساس، اهي ئي ارادا، اهي ئي اکر — هن ديباچي جي صورت ۾ اوهان جي آڏو پيش آهن.

محبت، مروت ۽ مانَ سان

مرتب ....اڪرم حيدري

فيض محمد فيض حيدري رح

ادب جي آسمان تي ڪي نالا تارن وانگر رڳو تمتمائن نٿا، پر سج بڻجي صدين تائين روشني ورهائين ٿا. ڪي شخصيتون لفظن سان ڪتاب نٿيون پڙين، پر پنهنجي وجود سان تاريخ جا ورق روشن ڪن ٿيون. ڪي انسان ڳالهائڻ کان اڳ عمل سان ڳالهائين ٿا، ۽ ڪي اهڙا به ٿين ٿا، جيڪي زندگيءَ ۾ خاموش رهندي به وفات کان پوءِ به هزارين زبانن تي ذڪر بڻجي وڃن ٿا. اهڙن ئي آفتابي، آدرشي ۽ آفاقي نالن مان هڪ نالو آهي فيض محمد فيض حيدري — جيڪو نالو نه صرف ادب، پر اخلاق، انسانيت، روحانيت ۽ خدمت جو زنده عنوان آهي. فيض حيدري رڳو هڪ فرد جو نالو نه هو، بلڪه اهو فڪر جو فيض، محبت جو مهڪ، علم جو اجالو ۽ روحانيت جو رسالو هو. هن جي شخصيت ۾ استاديءَ جو سوز، شاعريءَ جو ساز، صوفيت جو راز ۽ انسانيت جو نياز گڏيل هو.

ابتدا: جنم روشنيءَ جي ڳوٺ ۾

2 اپريل 1922ع جو اهو ڏينهن سنڌ جي سرزمين لاءِ هڪ سونهري سحر هو، جڏهن ٽنڊو حيدر جي علمي، روحاني ۽ بااخلاق گهراڻي ۾ هڪ اهڙو ٻار اک کوليو، جيڪو اڳتي هلي لفظن جو ولي، فڪر جو فقير ۽ محبت جو مبلغ بڻجڻو هو. اهو ٻار هو فيض محمد فيض حيدري.

سندن پيدائش رڳو هڪ گهر جي خوشي نه هئي، پر اها علم جي ايندڙ دور جي شروعات هئي. سندن خاندان ڪيريه برادري سان تعلق رکندڙ، سادگي، سچائي ۽ خدمت ۾ اڳيرو هو. ننڍپڻ کان ئي فيض جي چهري تي سنجيدگي، نگاهن ۾ نور، ۽ مزاج ۾ متانت نظر ايندي هئي. چڻ قدرت ڪيس عام ٻارن کان الڳ ڪا خاص ذميواري ڏئي دنيا ۾ موڪليو هجي.

تعليم ۽ استادي: علم جي مشعل، نسلن جي تعمير

ابتدائي تعليم پنهنجي ڳوٺ مان حاصل ڪرڻ کان پوءِ، فيض صاحب سنڌي ڪورس پاس ڪيو. علم حاصل ڪرڻ کان پوءِ جڏهن زندگيءَ جي راهه چونڊڻ جو وقت آيو، تڏهن هن دولت، شهرت يا اختيار بدران استاديءَ جهڙو مقدس پيشو اختيار ڪيو.

استاد تيڻ سندس لاءِ روزگار نہ، پر پيغمبري پيشو هئي.
هو چوندو هو: "ٻار قوم جو مستقبل آهن، ۽ استاد مستقبل جو معمار."
ٻاڻ 1959 کان 1968 تائين هيڊ ماستر طور هن پنهنجي ڳوٺ جي پرائمري اسڪول ۾ خدمتون سرانجام ڏنيون. هن صرف ڪتابي سبق نہ پڙهايا، پر اخلاق، محبت، سچائي ۽ انسانيت بہ سيکاري. شاگردن جي دلين ۾ اعتماد، ذهنن ۾ علم، ۽ هٿن ۾ محنت جو شعور وڌو.
اڄ بہ سندس شاگرد ڊاڪٽر، استاد، اديب، سماجي اڳواڻ ۽ ڪاروباري ماڻهو بڻجي سماج ۾ خدمتون ڏئي رهيا آهن. اهي سڀ فيض جي تربيت جا زنده مثال آهن.
1956ع ۾ پرائمري ٽيچر ايسوسيئيشن (پ ٽ الف) حيدرآباد جي ورڪنگ ڪاميٽيءَ جا ميمبر طور پڻ خدمتون سرانجام ڏنيون، جيڪو سندس تعليمي جدوجهد جو اهم باب آهي.
ادب سان عشق: لفظن جي وسيلي سماج سان گفتگو
فيض حيدري جي اندر هڪ شاعر به هو، جيڪو خاموش رهڻ قبول نہ ڪندو هو. جڏهن دل ۾ درد وڌندو، ته قلم ڪاغذ تي لڙڪ بڻجي لهندو.
هن جو قلم:
عورت جي فرياد لکي،
سماج جي ستمگري چٽي،
غربت جي ويراڻي بيان ڪئي،
۽ عشق جي اجهي روشن ڪئي.
سندس مشهور تصنيفون: فرياد عورت اوچنگارون (1953ع) ڪليات فيض حيدري اهي ڪتاب رڳو ادب نہ، پر سماج جو آئينو آهن.
هن جي لکڻين ۾:
احساس جي اٿاهه گهراين،
لفظن جي سادگي،
۽ سچائيءَ جي شدت موجود آهي.
روحانيت: دنيا کان لاتعلقي، خدا سان لاڳاپو
چاليهن سالن کان پوءِ سندس زندگيءَ ۾ هڪ نئون موڙ آيو. هن دنيا جي هڻ

هٽان کان ڪناره ڪشي اختيار ڪئي.
هو ظاهر کان وڌيڪ باطن جو مسافر بڻجي ويو.

سادگي سندس لباس

ذڪر سندس زبان

فڪر سندس ڪاٽو

۽ عبادت سندس آرام

پاڻ پير جهنبدي شريف جي روضي ڌڻي جا مريد هئا. سندن روحاني تربيت رڳو رسمن تائين محدود نه هئي، پر عمل ۽ اخلاق ۾ نمايان هئي.

هو مجرّد زندگي گذاريائين. دنيا جي لالچ کان آزاد، فقط خدا ۽ انسان جي خدمت ۾ مشغول.

فيض جي مجلس: محبت جو مرڪز

جمعي جي نماز کان پوءِ سندس اوطاق روحاني مرڪز بڻجي ويندي هئي.
فقير، عالم، شاگرد، مسافر، غريب ۽ امير — سڀ اچي گڏ ٿيندا هئا.
ملاقاتين جي خدمت، ڪارائڻ، پيار ڏيڻ جو ڪم ننيڙي احمد علي ڪيريو جي ذميواري هوندو هو. اها تربيت ئي فيض جو اصل درس هئي.
سندس گفتگو ۾ جاذبيت، نگاهن ۾ نور، ۽ لفظن ۾ اثر هوندو هو.

شاگرد ۽ مريد: فيض جا گل

سندس خاص شاگرد:

سليمان پرهياڙ

محمد علي ڪيريو

خان محمد چانديو

حاجي سوڍو ڪوسو

ابراهيم پنهور

اهي سڀ فيض جي تربيت جا زنده مثال آهن.

ڪرامتون ۽ ڪيفيت

ڳوٺ ۾ پاڻي ڪوٺ هو. ماڻهن عرض ڪيو.
سائين دعا ڪئي. بورنگ ٿيو. مٺو پاڻي نڪتو.

اهو رڳو پاڻي نہ، پر يقين جو معجزو هو.

ادبي حيثيت ۽ دوستيون

هو بزمِ طالب المولا جو تاحيات صدر رهيو.

مخدوم طالب المولا ۽ غلام محمد گرامي سان خط و ڪتابت هلندي رهي.

ادبي دنيا ۾ سندس نالو عزت سان ورتو ويندو هو.

فيض جي وفات: سج لهڻ کان اڳ لهي ويو

31 مارچ 1968ع.

صرف 46 سال عمر.

پر زندگيءَ جو ڪم صدين جي برابر.

سندس وفات تي اخبارن ايڊيٽوريل لکيا. علمي حلقا سوڳوار ٿيا.

سائين طالب المولا پاڻ اچي فاتحہ پڙهي.

سنڌ لاءِ ڇڏيل ورثو

اڄ به:

فيض آباد ڪالوني

فيض آباد ڊسپينسري

بزم فيض حيدري

فيض سائنس اڪيڊمي

اهي سڀ سندس يادگار آهن.

نتيجو: فيض — نالو نہ، نور

فيض جو جسم مٽي تي ويو، پر فڪر زنده آهي، لفظ زنده آهن، شاگرد زنده آهن، ۽ ياد زنده آهي.

هو پاڻ چيو هو:

“نٽيون هن ڳوٺ جون ڳالهيون، سٽيون مون کان ٿين سهڻا

هتي جي هل ڪنان هليا هلون هڪدم هوا تي پئون”

هو هوا تي ويو، پر خوشبو بڻجي رهجي ويو.

دعا

الله پاڪ سندن قبر کي جنت جو باغ بڻائي،

سندن علم کي صدقو جاريہ بڻائي،

سندن خدمت کي قبول فرمائي.

آمين.

فيض حيدري — روشنيءَ جو نالو، رحمت جو نشان، ۽ سنڌ جي روح جو استعارو.

سائين محمد علي ڪيريو

ڪي ماڻهو وقت جي وهڪري ۾ رڳو گذري نٿا وڃن،
پر وقت کي پنهنجي ياد ۾ قيد ڪري ڇڏين ٿا.
ڪي چهرا وسري وڃن ٿا، پر ڪي چهرا دل جي دريءَ تي هميشه لاءِ ٽنگجي وڃن ٿا.
ڪي نالا زبان تي اچن ٿا، ته اکين ۾ پاڻي ۽ دل ۾ پيار ڳڍجي لهر بڻجي اڀري پون ٿا.
محمد علي ڪيريو به اهڙو ئي نالو هو — ماڻهو موتي داڻو.
هو رڳو هڪ فرد نہ هو،
هو هڪ خوشبو هو،
هڪ لهجو هو،
هڪ لطيف ياد هو،
هڪ اهڙو احساس هو، جنهن کي لفظن ۾ پورو سمائي نٿو سگهجي.
ٽنڊو حيدر جو موتي
ٽنڊو حيدر جي تاريخي گلدان ۾ ڪيترائي گل ٽڙيا، ڪيترائي مرجهايا،
پر ڪي گل اهڙا به ٿيا، جن جي خوشبو وقت جي هوا سان به ختم نہ ٿي.
محمد علي ڪيريو انهن مان هڪ خوشبودار گل هو.
7 مئي 1937ع جو اهو سادو صبح،
جڏهن هڪ ماءُ جي هنج ۾ هڪ ٻار اک کوليو،
ڪنهن کي خبر نه هئي ته هي ٻار اڳتي هلي ڳوٺ جي دل بڻجي ويندو.
هو ڄائو ته عام هو،
پر جيئرو اهڙو رهيو، جو غيرمعمولي بڻجي ويو.
فيض جي فيضان ۾ پلجندڙ ٻالڪ
سندس نصيب ۾ قسمت جو هڪ عجيب تحفو هو —
فيض محمد فيض حيدري جهڙي بزرگ شاعر جي صحبت.
فيض جي آغوش رڳو ڄاڻوَ نہ هئي،

اها تربيت هئي،
تهذيب هئي،
روحاني روشني هئي.
جيئن وڻ پاڙن مان پاڻي کڻي ساوڪ اختيار ڪندو آهي،
تيئن محمد علي ڪيريو فيض جي فيضان مان فڪر، فن ۽ فراست حاصل ڪندو ويو.
فيض جو فيض سندس رڳن ۾ رت وانگر ٻوڙندو رهيو.
اهو ئي سبب هو جو سندس ڳالهائڻ ۾ وقار،
سوچ ۾ سچائي،
۽ دل ۾ دردمندي هئي.
فن، فڪر ۽ ”ناز“ جو نالو
ننڍپڻ کان ئي سندس دل لفظن سان راند ڪندي هئي.
هو خاموشيءَ ۾ شعر ٺاهيندو هو،
راتين ۾ احساسن کي اکر ڏيندو هو.
جڏهن شاعريءَ جو وقت آيو،
تڏهن پاڻ تخلص رکيو — ”ناز“.
۽ سچ پچ، سندس شاعري نازڪ به هئي ۽ ناز ڀري به.
غزل سندس روح جو راڳ هو.
لفظ سندس لبن جا لاڏلا هئا.
سندس غزلن ۾:
محبت جي مهڪ،
جدائيءَ جو جهور،
زندگيءَ جو درد،
۽ دل جي درياهه جي لهر هئي.
1960ع واري ڏهاڪي ۾ جڏهن رسالي ”مهران“ ۾ سندس شاعري ڇپجڻ لڳي،
ته ادبي حلقن ۾ آهستي آهستي ناز جو نالو گونجڻ لڳو.
پوءِ ”هلال پاڪستان“ ۽ ”عبرت“ جهڙن رسالن ۾ به سندس قلم جو تسلسل جاري

رهيو.
اڄ به سندس غزلن جي بياض ورقن ۾ محفوظ آهي،
پر اصل ۾ اهي بيت ماڻهن جي دلين ۾ لکيل آهن.
استادي — نوڪري نہ، عبادت
تعليم حاصل ڪرڻ کان پوءِ جڏهن هن استاد ٿيڻ جو فيصلو ڪيو،
تڏهن اهو رڳو روزگار جو وسيلو نہ هو.
هو چوندو هو:
“ٻار مستقبل جا گل آهن، انهن کي پيار سان پوکڻ گهرجي.”
پرائمري استاد بڻجي پنهنجي ئي ڳوٺ ۾ خدمت ڪرڻ لڳو.
کهڙو حسين منظر هوندو هو: هو شاگردن کي سبق پڙهائيندو،
لطيف جا بيت ٻڌائيندو،
۽ وچ ۾ زندگيءَ جا سبق به سيکاريندو.
سندس ڪلاس روم ڪتابن کان وڌيڪ محبت سان ڀريل هوندو هو.
شاگرد کيس استاد نه،
پر بابا، سائين، رهنما چوندا هئا.
بزم، باريڪي ۽ بامقصد خدمت
1958ع ۾ جڏهن يونٽ ٽنڊو حيدر ۾ بزمِ طالب مولىٰ جو بنياد پيو،
فيض محمد فيض حيدري صدر ٿيو
۽ محمد علي کيريو جنرل سيڪريٽري.
هي عهدو عزت جو نشان نہ هو،
پر خدمت جو ميدان هو.
هن بزم کي:
علم جي آگاهي،
ثقافتي سجاڳي،
ادبي چرپر،
۽ فڪري ترقيءَ جو مرڪز بڻايو.
ٽنڊو حيدر جي شامون بزم جي محفلن سان روشن ٿيڻ لڳيون.

مالداري ۾ ملائمت

هو ڪاروباري طور به ڪامياب هو،

پر دولت کي ڪڏهن دل تي سوار نہ ٿيڻ ڏنائين.

سندس دولت: ڏيکاءُ نہ، پر ذات هئي.

ضرورت مند جي مدد ڪرڻ،

مسڪين جي هٿ ۾ هٿ رکڻ،

۽ بي سهاري کي سهارو ڏيڻ —

اهي سندس اصل سرمايو هئا.

ڪچهريون — محبت جا ميڙاڪا

محمد علي ڪيريو جي ڪچهري هڪ الڳ دنيا هئي.

جتي: لوڪ ادب جا داستان، لطيف جا بيت، ڳجهارتون، مزاح، ۽ مٺڙي گفتگو

گڏجي جادو بڻجي ويندا هئا.

هو ڳالهائيندو ته ماڻهو ٻڌندا رهجي ويندا.

سندس لفظن ۾ مٺاڻ،

سندس لهجي ۾ لطافت،

۽ سندس نظر ۾ نرمي هوندي هئي.

هڪ دفعو ملڻ وارو ماڻهو،

هميشه لاءِ سندس گرويد ٿي ويندو هو.

طبعيت ۽ تهذيب

هو خوش خط، خوش خلق، سڀاجهڙو، مٺي زبان وارو انسان هو.

پوشاڪ ۾ پاڪيزگي، رويي ۾ رحمدلي، ۽ چهري تي مرڪ.

سندس موجودگي ئي سڪون ڏيندڙ هئي.

بيماري — زندگيءَ جو ڏکيو باب

پر زندگي هميشه بهار نه هوندي آهي.

اوچتو فالج جو حملو ٿيو.

جيڪو ماڻهو محفلن جو مرڪز هو، سو آهستي آهستي بستري تائين محدود ٿي ويو.

ڪچهريون ماٺ ٿي ويون، محفلون اداس ٿي ويون.
پر عجيب ڳالهه هي هئي، سندس دل ۾ شڪايت نه هئي.
هو صبر سان چوندو: ”الله جي رضا ۾ رضا آهي.“
بيماريءَ جي بستر تي به سندس چهري تي مرڪ قائم رهي.

آخري سفر

24 فيبروري 2002ع.
اهو ڏينهن ٽنڊو حيدر لاءِ اداسيءَ جو ڏينهن هو.
هوا به ڄڻ آهستي هلندي هئي.
ماڻهو چوندا هئا: ”اڄ ڳوٺ جو هڪ ستو ماڻهو وڃي رهيو آهي.“
پر حقيقت ۾، ڳوٺ جو هڪ دور ختم ٿي رهيو هو.
سندس جنازي ۾ ماڻهو نه، محبتن جا ميڙاڪا هئا.
هر اک آلي، هر دل اداس.

انجام؟ نه... آغاز

محمد علي ڪيريو جو جسم مٽيءَ ۾ سمائجي ويو، پر سندس يادون هوا ۾ ڦهلجي ويون.
اڄ به: ڪنهن ڪچهري ۾ ڪو بيت ٻڌجي، ڪنهن استاد شاگرد کي پيار سان پڙهائي، ڪنهن غريب جي مدد ٿئي، ته لڳي ٿو، محمد علي ڪيريو اڃا به هتي ئي آهي.
هو ويو ناهي، هو رڳو روپ بدلائي ويو آهي.

آخري لفظ

محمد علي ڪيريو:
شاعر هو،
استاد هو،
ڪاروباري هو،
سماجي اڳواڻ هو،
پر سڀ کان اڳ، هو انسان هو.
اهڙو انسان، جيڪو صدين ۾ پيدا ٿيندو آهي.

سچ پچ: هو ماڻهو نه، موتي داڻو هو.

دعا

الله پاڪ ڪيس جنت الفردوس ۾ اعليٰ مقام عطا فرمائي،
سندس علم، خدمت ۽ محبت کي صدقو جاريہ بڻائي،
۽ اسان کي به اهڙو انسان بڻجڻ جي توفيق ڏئي.
آمين۔

سائين عزيز احمد ڪيريو

انسانن جي ميڙ ۾ هر چهرو چهرو ئي هوندو آهي،
پر ڪي چهرا نصيب تين ٿا، جيڪي چراغ بڻجي ويندا آهن.
ڪي ماڻهو رڳو جيئندا آهن،
پر ڪي ماڻهو جيئڻ سيڪاريندا آهن.
ڪي ماڻهو وقت سان وسري ويندا آهن،
پر ڪي ماڻهو وقت جي حافظي ۾ لڪجي ويندا آهن.
سائين عزيز احمد ڪيريو به انهن چونڊيل، چمڪندڙ ۽ چاهيندڙ انسانن مان هڪ هو.
هو رڳو هڪ شخص نه هو،
هو هڪ شفقت هو،
هڪ سڪون هو،
هڪ سايه دار وڻ هو،
جنهن جي ڇانوَ ۾ ڪيترين زندگين کي آرام مليو.
سندس موجودگي ڳوٺ لاءِ رحمت هئي،
سندس گفتگو دلين لاءِ راحت هئي،
۽ سندس ڪردار انسانيت لاءِ قيامت تائين قائم رهندڙ مثال هو.
پيدائش جي پرنور پوک
1955ع ۾ ٽنڊو حيدر جي نرم، نميءَ ڀري مٽيءَ مان هڪ اهڙو ٻار جنم ورتو،
جنهن جي چهري تي معصوميت،
اکين ۾ اُميد،
۽ نصيب ۾ نيڪي اڳ ئي لکي وئي هئي.
اهو ٻار هو — عزيز احمد ڪيريو.
ڪنهن کي خبر نه هئي ته هي ٻار اڳتي هلي ڪيترن دلين جو دلاسو، ڪيترن استادن جو سهارو ۽ ڪيترن شاگردن جو سچو رهنما بڻجندو.

سندس قسمت کيس اھڙي آغوش عطا ڪئي، جتي: علم جي خوشبو هئي،
ادب جي عظمت هئي،
۽ روحانيت جي روشني هئي.
هي آغوش هئي سنڌ جي فڪر جي فخر — فيض محمد فيض حيدري جي.
فيض جي صحبت — تربيت جو تبرڪ
فيض حيدري جي صحبت رڳو صحبت نہ هئي،
اها تربيت هئي،
اها درسگاھ هئي،
اها روح جي روشني هئي.
جتي هر لفظ سبق هو،
هر نظر نصيحت هئي،
هر ساھ سچ هو.
ان صحبت ۾ عزيز احمد ڪيريو جي دل ۾ ادب جو عشق،
خدمت جو اخلاص،
۽ اخلاق جو عطر رچندو ويو.
فيض جو فيضان سندس فطرت ۾ اھڙي طرح شامل ٿي ويو،
جو سڄي حياتي هن جي مزاج مان سادگي، سنجيدگي ۽ انسانيت جي مهڪ
ايندي رهي.
تعليم — علم کان اڳ تربيت
پاڻ پرائمري تعليم ڳوٺ مان حاصل ڪيائين،
پر حقيقت ۾ کيس ڪتابن کان وڌيڪ ڪردار سيکاريو ويو.
فيض جي صحبت ۾:
احترام سکيو،
عاجزي سکيو،
محبت سکيو،
۽ انسان بڻجڻ سکيو.
سندس خوش خطي اڄ بہ ماڻهن جي ياد ۾ محفوظ آهي.

هو جڏهن لکندو هو،
ته لڳندو هو ڄڻ اکر به ادب سان قطار ۾ بيٺا هجن.
هر حرف ۾ هنر،
هر سٽ ۾ سڪون،
هر لفظ ۾ وقار نظر ايندو هو.
استادي — عبادت جو ٻيو نالو
عزيز احمد ڪيريو استاد ٿيڻ کي قسمت نہ،
پر سعادت سمجهندو هو.
هو چوندو هو:
“ٻار پڙهائڻ عبادت آهي، ڇو ته علم ڏيڻ صدقو آهي.”
جڏهن هو شاگردن جي سامهون بيهندو هو،
ته سندس لهجي مان محبت ٽپندي هئي.
هو رڳو سبق نہ پڙهائيندو هو،
پر زندگيءَ جا رستا ڏيکاريندو هو.
شاگردن لاءِ: هو استاد نہ،
پر بابا هو،
رهبر هو،
سايه دار وڻ هو.
ڪيترن ٻارن کي هٿ کان وٺي علم جي واٽ تي هلائيائين.
ڪيترن جي تقدير بدلائيائين.
رهنمائي — استادن جو سهارو
سائين عزيز احمد ڪيريو صرف ڪلاس روم تائين محدود نہ رهيو.
هو استادن جو آواز بڻيو.
1985ع ۾ جنرل سيڪريٽري،
۽ 1986ع ۽ 1996ع ۾ به پيرا پرائمري ٽيچر ايسوسيئيشن جو صدر چونڊجڻ
سندس شخصيت تي استادن جي اعتماد جو وڏو ثبوت هو.
سندس در تي جيڪو به ايندو هو، خالي هٿ واپس نه ويندو هو.

هو:

مسئلا ٻڌندو،

حل سوچيندو،

۽ مدد ڪندو.

ڪيترن استادن جي اولاد کي نوڪريون ڏياريائين.

نہ ذات ڏٺائين، نہ نسل، نہ مذهب.

رڳو انسان ڏٺائين.

اهو ئي سندس اصل ڪمال هو.

صوفيانه سيرت

سندس شخصيت ۾ هڪ روحاني رنگ به هو.

نماز جو پابند، تلاوت جو شوقين، ذڪر جو عادي.

سندس هٿ ۾ تسبيح، سندس زبان تي الله، ۽ سندس دل ۾ دردمندي هوندي هئي.

ڳوٺ جي مسجد ۾ جماعت ڪرائڻ، عيد جي نماز پڙهائڻ، ماڻهن کي گڏ رکڻ —

اهي سڀ سندس سادگيءَ جا ثبوت هئا.

سندس موجودگي — هڪ سڪون

هو جتي ويهندو هو، اتي ماحول نرم ٿي ويندو هو.

سندس چهري تي مرڪ، لهجي ۾ مٺاڻ، ۽ دل ۾ محبت هئي.

ماڻهو ڪيس ڏسي ئي سڪون محسوس ڪندا هئا.

هو غصي کان پري، نفرت کان پري، ۽ ڏيکاءُ کان پري رهيو.

ورثو — جيڪو ڪڏهن ختم نہ ٿيندو

عزيز احمد ڪيريو ڪو وڏو محل ڇڏي نه ويو، نه ڪو خزانو، نه ڪا ملڪيت.

پر هن جيڪو ڇڏيو، اهو سڀ کان وڏو سرمايو آهي:

تعليم

خدمت

محبت

دعا

سندس شاگرد اڄ به فخر سان چون ٿا: ”اسان جو استاد عزيز احمد ڪيريو هو.“

اهي لفظ ئي سندس اصل ورثو آهن.

دل جي ڳالهه

ذاتي طور مون سان سندس محبت بي مثال هئي.

هو مون کي ڏسندو هو، مرڪي چوندو: "پيارا اڪرم..."

اهي ٻه لفظ اڄ به ڪنن ۾ گونجن ٿا، ۽ دل ۾ لهر بڻجي ايرن ٿا.

اهڙا لفظ دولت کان وڏا هوندا آهن.

وڇوڙو — پر ياد هميشه

سندس وفات صرف هڪ گهر جو غم نہ هئي، پر سڄي ڳوٺ جو ماتم هو.

ڄڻ ڪنهن وڻ جي ڇانوَ اوچتو هٽي وئي هجي.

پر حقيقت ۾، اهڙا ماڻهو مرندا ناهن.

هو ياد بڻجي جيئندا آهن، دعا بڻجي رهندا آهن، ۽ مثال بڻجي امر ٿيندا آهن.

آخري لفظ

ڀٽائي سچ چيو آهي:

ماڻهو سڀ نہ سهڻا، پکي سڀ نہ هنج

ڪنهن ڪنهن ماڻهوءَ منجهہ اچي بوءِ بهار جي

۽ سائين عزيز احمد ڪيريو

اهو ئي بهار جي خوشبو وارو ماڻهو هو.

سچ پڇ، هو انسان نہ، انسانيت جو استعارو هو.

دعائيہ لمحو

الله پاڪ سائين عزيز احمد ڪيريو جي قبر کي جنت جو باغ بڻائي،

سندس خدمتن کي صدقو جاريہ بڻائي،

سندس نيڪين جي خوشبو قيامت تائين زنده رکي.

آمين ثم آمين.

ماسٹر اختیار احمد خانزادہ

کچھ لوگ ہجوم میں شامل نہیں ہوتے،
وہ ہجوم سے الگ پہچانے جاتے ہیں۔
کچھ چہرے وقت کے ساتھ دھندلا جاتے ہیں،
اور کچھ چہرے روشنی بن کر دلوں میں بس جاتے ہیں۔
اختیار احمد خانزادہ بھی اُنہی روشن چہروں میں سے ایک ہیں۔
وہ صرف ایک نام نہیں،
بلکہ کردار کا استعارہ،
اخلاق کا آفتاب،
اور انسانیت کا زندہ حوالہ ہیں۔
ایسے لوگ زمین پر چلتے ضرور ہیں،
مگر اُن کی سوچ آسمانوں کو چھوتی ہے۔
وہ بولتے کم ہیں، مگر اُن کا عمل بولتا ہے۔
وہ جیتے اپنے لیے نہیں، بلکہ دوسروں کے لیے جیتے ہیں۔
ابتدا — ایک باوقار جنم
یکم مارچ 1964 کی ایک سادہ سی صبح،
مگر قسمت کے دفتر میں وہ دن غیر معمولی تھا۔
ٹنڈو حیدر کی مٹی نے ایک ایسا بیٹا جنم دیا
جس کی پیشانی پر امانت، دیانت اور شرافت پہلے ہی لکھی جا چکی تھی۔
وہ بچپن سے ہی سنجیدہ مزاج، نرم گفتار اور سچائی کے خوگر تھے۔
گویا فطرت نے اُن کے دل میں ایک الگ ہی چراغ جلا دیا تھا —
ضمیر کا چراغ۔
پہلا امتحان — ضمیر کی جیت
عملی زندگی کا آغاز واپڈا سے ہوا۔
ایک عام آدمی کے لیے یہ محض نوکری ہوتی ہے،
مگر اختیار احمد خانزادہ کے لیے یہ پہلا اخلاقی امتحان تھا۔

جب افسرِ بالا کی جانب سے ناجائز فائدے جمع کرنے کا حکم ملا،
تو وہ لمحہ فیصلہ کن تھا۔
یا تو خاموش رہ کر تنخواہ بچائی جاتی،
یا سچ بول کر روزگار گنوایا جاتا۔
اور اُس دن
ایک سچے انسان نے دنیا کو دکھا دیا کہ
ضمیر زندہ ہو تو فیصلہ مشکل نہیں رہتا۔
انہوں نے فوراً استعفیٰ دے دیا۔
یہ استعفیٰ کاغذ کا ٹکڑا نہ تھا،
یہ کردار کی مہر تھا۔
انہوں نے ثابت کیا:
نوکری چھوڑی جا سکتی ہے،
مگر دیانت نہیں۔
تنخواہ قربان ہو سکتی ہے،
مگر ایمان نہیں۔
یہی لمحہ اُن کی شخصیت کا پہلا روشن باب تھا۔
استادی — پیشۂ انبیاء کا انتخاب
انہوں نے وہ راستہ چنا
جو انبیاء کا راستہ ہے —
تعلیم کا راستہ۔
یکم دسمبر 1988 کو جب وہ استاد بنے،
تو گویا ایک اسکول کو نہیں،
ایک نسل کو رہبر مل گیا۔
ان کی کلاس چار دیواری نہ تھی،
وہ تربیت گاہ تھی۔
وہ سبق پڑھاتے تو ساتھ کردار بھی بناتے،
وہ کتاب کھولتے تو دل بھی کھول دیتے۔

ان کے لہجے میں شفقت،
ان کی آنکھوں میں حکمت،
اور ان کے فیصلوں میں انصاف ہوتا تھا۔
36 برس تک ایک ہی اسکول میں خدمت کرنا
کوئی معمولی بات نہیں۔
یہ استقامت تھی،
یہ محبت تھی،
یہ خلوص تھا۔
وہ صرف استاد نہ تھے،
بلکہ:
شاگردوں کے باپ جیسے،
دلوں کے درویش،
اور نسلوں کے معمار تھے۔
سیاست — خدمت کا دوسرا نام
سیاسی میدان میں قدم رکھا
تو بھی مقصد وہی رہا — خدمت۔
ایم کیو ایم میں شمولیت اختیار کی
اور 2008 سے 2017 تک یونٹ انچارج رہے۔
یہ عہدہ اختیار نہیں،
ذمے داری تھا۔
لوگ اُن کے پاس مسئلے لے کر آتے،
اور اُمید لے کر واپس جاتے۔
پھر وقت بدلا، حالات بدلے،
تو انہوں نے 2022 میں پیپلز پارٹی میں شمولیت اختیار کی۔
یہ تبدیلی مفاد کی نہ تھی،
بلکہ خدمت کے تسلسل کی تھی۔
ان کے لیے سیاست کبھی طاقت نہیں بنی،

ہمیشہ خدمت بنی۔

ریٹائرمنٹ — آرام نہیں، خدمت کا نیا آغاز

اکثر لوگ ریٹائرمنٹ کے بعد سکون تلاش کرتے ہیں،
مگر اختیار احمد خانزادہ نے سکون چھوڑ کر خدمت چنی۔
آج وہ انجمن خانزادہ پاکستان کے جنرل سیکریٹری ہیں۔
مگر اُن کے لیے یہ عہدہ فخر نہیں،
فرض ہے۔
وہ:
غریبوں کا سہارا،
یتیموں کا سایہ،
طالب علموں کی امید،
اور پریشان دلوں کی ڈھارس ہیں۔
کوئی فیس نہ دے سکے تو مدد،
کوئی بیمار ہو تو ساتھ،
کوئی مجبور ہو تو سہارا۔
ان کی زندگی گویا ایک خاموش صدقہ ہے۔
وہ کون ہیں؟
ماسٹر اختیار کون؟
وہ جن کی نیکی دریا کی طرح بہتی ہے۔
ماسٹر اختیار کون؟
وہ جن کا خلوص مردہ دلوں کو زندہ کر دے۔
ماسٹر اختیار کون؟
وہ جن کا کردار کتابوں سے بڑا سبق ہے۔
ماسٹر اختیار کون؟
وہ جن کی خدمت اندھیروں میں چراغ بن جائے۔
وہ انسان نہیں،
ایک روشنی ہیں۔

اخلاق کا آفتاب
اختیار احمد خانزادہ کی شخصیت میں
عاجزی بھی ہے،
استقامت بھی،
خدمت بھی،
اور سچائی بھی۔
وہ ثابت کرتے ہیں:
اگر نیت صاف ہو،
تو راستے خود بن جاتے ہیں۔
اگر دل روشن ہو،
تو زمانہ بھی روشنی مانگتا ہے۔
اختتامیہ — ایک زندہ مثال
ایسے لوگ صدیوں میں پیدا ہوتے ہیں۔
وہ دنیا سے کچھ نہیں لیتے،
مگر دنیا کو بہت کچھ دے جاتے ہیں۔
اختیار احمد خانزادہ
عہدوں سے بڑے ہیں،
خطابوں سے بلند ہیں،
کیونکہ اُن کا اصل تعارف اُن کے اعمال ہیں۔
سچ تو یہ ہے:
وہ ایک شخص نہیں،
اخلاق کا آفتاب ہیں۔
اور آفتاب کبھی ڈوبتا نہیں،
صرف روشنی بانٹتا ہے۔

سابق تعلقه ايجوڪيشن آفيسر
سائين اقبال احمد جمالي

سنڌ جي سادي سرزمين جڏهن سپوت پيدا ڪري ٿي ته سي فقط نالا ناهن ٿيندا، پر نيڪ نيتيءَ جا نشان، نظم ۽ ضبط جا مثال، ۽ علمي عظمت جا استعارا بڻجي ويندا آهن. اهڙن ئي سچن، سادن ۽ سنجيده سپوتن مان هڪ نالو آهي اقبال احمد جمالي — جنهن جي زندگي جدوجهد، جرئت ۽ خدمت جي جوت سان جڳمڳائيندڙ جيوت آهي.

(1)پيدائش ۽ تعليم:

اقبال احمد جمالي ولد حاجي شادي خان جمالي، 21 نومبر 1968ع تي ڪيهر خان جمالي، تعلقه سعيد آباد، ضلعو مٽياري جي مٽيءَ ۾ جنم ورتو. اها مٽي جنهن ۾ محبت جي مهڪ، محنت جي مزاج ۽ مروت جي معراج ملي ٿي. ٻاروتڻ کان ئي سادگي سندس ساٿي، سنجيدگي سندس سڃاڻپ ۽ سبق سان سندس سُڃاڻپ جڙيل رهي.پرائمري تعليم پنهنجي ڳوٺ مان حاصل ڪندي هن علم جي اکرن سان اهڙو عشق جوڙيو، جو ڪتاب سندس ڪلهن جو ڪانڌ بڻجي ويا. پوءِ ميٽرڪ هاءِ اسڪول بڪر جمالي مان ميٽرڪ پاس ڪري، اڳتي وڌڻ جو عزم وڌيڪ مضبوط ڪيو. انٽر ڪان وٺي ايم اي تائين تعليم سروري اسلاميا ڪاليج هالا مان مڪمل ڪئي. تعليم جو تڙپيل طالب علم رڳو ڊگريون وٺڻ تي اڪتفا نه ڪئي، پر B.Ed ۽ M.Ed سنڌ يونيورسٽي اولڊ ڪيمپس حيدرآباد مان ڪري، پنهنجي پيشاورانه پختگيءَ کي پختو ۽ مڪمل بڻايو.

(2)تعليمي سفر پيغمبري پيشو:

سن 1988ع ۾ سرڪاري خدمتن جو سفر شروع ٿيو. JST طور مقرري ملي ته هن نوڪري کي نانءَ نه، پر نيڪي سمجهي. اسڪول سندس لاءِ صرف عمارت نه، پر عبادتگاهه هو. استاد ٿيڻ کي هن روزگار نه، پر پيغمبري پيشو سمجهيو. سبق پڙهائڻ سان گڏ شاگردن جي اخلاق، اعتماد ۽ آدرش جي آبياري به ڪندو رهيو. محنت ۽ مخلصيءَ جو ميڙ جڏهن وڌندو آهي ته منزلون پاڻ وڪ وڌائينديون آهن.

انھيءَ ئي تسلسل ۾ 1996ع ۾ HST طور ترقي ملي. پوءِ اڳتي وڌندي 2021ع ۾ هيڊ ماستر (HM) بڻيو. انتظامي ذميواريون سنڀاليائين تہ نظم، ضبط ۽ نيتيءَ جا نوان نقش چڙيا. بعد ۾ تعلقہ رورل ايجوڪيشن آفيسر طور بہ خدمتون سرانجام ڏنائين.

(3)سماجي خدمتون:

نور محمد هاءِ اسڪول حيدرآباد جھڙي اهم اداري ۾ هيڊ ماستر طور مقرري ملي تہ هن اسڪول کي سنوارڻ، سنڀالڻ ۽ سگهارو بڻائڻ لاءِ ڏينهن رات هڪ ڪري ڇڏيا. تعليم جي معيار، شاگردن جي حاضري ۽ استادن جي حوصلي لاءِ مسلسل ڪوششون ڪندو رهيو. ايتري قدر جو نور محمد هاءِ اسڪول جو ڪيس ڪورٽ سڀوري مان ڪٽي، اسڪول جي ساک ۽ استحڪام کي بچائي ورتائين. اهو ڪم سندس همت، حڪمت ۽ حوصلن جو حسين مثال آهي.

سندس سماجي ۽ تعليمي جدوجهد جو هڪ اهم باب بڪر جمالي هاءِ اسڪول جي نئين عمارت سان جڙيل آهي. اسڪول جي شفٽنگ ۽ بهتري لاءِ بہ سال ڪورٽ سڀوري ۾ قانوني ڪوٽ ڪيرايا. صبر، ثابت قدمي ۽ سچي سعي سان نيٺ رب پاڪ ڪيس سرخرو ڪيو. اڄ اهو ادارو هائر سيڪنڊري اسڪول بڻجي بيٺو آهي. اها ڪاميابي فقط هڪ شخص جي نہ، پر هڪ سوچ، هڪ سچائي ۽ هڪ سرفروشيءَ جي ڪاميابي آهي.

پروموشن وٺڻ کان پوءِ بہ سندس سادگي ۽ سنجيدگي ۾ ڪا گهٽتائي نہ آئي. نولراءِ اسڪول ۾ نو سال ايمانداريءَ سان ڊيوٽي ڏني، مثال قائم ڪيائين. پوءِ 2014ع کان 2021ع تائين نور محمد هاءِ اسڪول حيدرآباد ۾ خدمتون انجام ڏيندي تعليم جي معيار کي مضبوط بنيادن تي بيهاريو.

اقبال احمد جمالي جي شخصيت جو هڪ اهم پاسو سندس استاد برادريءَ سان وابستگي آهي.

(4)استادن جي حقن جو آواز.....

1991ع کان 2021ع تائين گسٽا سنڌ ۾ مختلف عهدن تي رهي استادن جي حقن، حيثيت ۽ حرمت لاءِ مسلسل جدوجهد ڪندو رهيو. استادن جي مسئلن لاءِ آواز اٿارڻ، سنڌن سهائتا ڪرڻ ۽ سنڌن ساک بچائڻ سندس مشن رهيو. هن لاءِ

يونين سياست نہ، پر خدمت جو سفر هو.
في الحال هو سچل سرمست هاءِ اسڪول هوسڙي ۾ بطور هيڊ ماسٽر پنهنجون ذميواريون نڀائي رهيو آهي. جتي به وڃي ٿو، اتي نظم جو نور، نيڪيءَ جو نغمو ۽ نيت جي نرمي ساڻ کڻي وڃي ٿو. سندس موجودگيءَ سان ادارو آباد، ماحول معتدل ۽ ماڻهو مطمئن ٿين ٿا.
سندس شخصيت ۾ سادگيءَ جي سونهن، سنجيدگيءَ جي سگهه ۽ سچائيءَ جي سُرهاڻ آهي. هو نہ وڏن لفظن جو وڪيل آهي، نہ واعدن جو واپاري؛ پر عمل جو امين ۽ اخلاق جو آئينو آهي. سندس زندگي ٻڌائي ٿي تہ خدمت سان سر بلندي ملي ٿي، سچ سان سوڀ ملي ٿي ۽ صبر سان ڪاميابي ملي ٿي.
اقبال احمد جمالي انهن استادن مان آهي، جيڪي تختن تي تڪبر نہ، پر تواضع رکن ٿا؛ جيڪي عهدن کي اعزاز نہ، پر امانت سمجهن ٿا؛ ۽ جيڪي ادارن کي عمارت نہ، پر مستقبل جا مڪتب سمجهن ٿا. اهڙا ماڻهو ئي معاشري جا معمار، نسلن جا نگهبان ۽ قوم جا قنديل ٿين ٿا.
بيشڪ، سندس زندگيءَ جو سفر جدوجهد، جرئت ۽ خدمت جو جامع جائزو آهي. هڪ ڳوٺ مان اڀرندڙ اهو نوجوان اڄ علمي ۽ انتظامي دنيا ۾ عزت، اعتماد ۽ احترام جو عنوان بڻجي چڪو آهي. سندس ڪردار ڪريڊٽ ڪان وڌيڪ قدر جوڳو آهي.

[2]بطور تعلقہ رورل ايجوڪيشن آفيسر........

تعليم جي تاريڪين ۾ جڏهن تدبير جا ڏيئا ٻرندا آهن، تڏهن ادارا اجالا ٿيندا آهن، ماحول مهڪندو آهي ۽ ماڻهو مسڪرائيندا آهن. اهڙا ڏيئا ڪنهن ڏينهن پاڻمرادو ناهن ٻرندا، پر ڪنهن دردمند دل، ڪنهن سچي سوچ ۽ ڪنهن مخلص انسان جي محنت سان منور ٿيندا آهن. حيدرآباد تعلقه ڀهراڙيءَ جي تعليمي تاريخ ۾ اهڙو ئي هڪ روشن، رهنما ۽ راهبر نالو آهي اقبال احمد جمالي — جنهن جو دؤر خدمت، خلوص ۽ خيرخواهيءَ جو خوبصورت داستان بڻجي ويو.
تعلقه ايجوڪيشن آفيسر جون جيڪي خوبيون ڪتابن ۾ لکجن ٿيون، جيڪي

قائدن ۾ پڙهجن ٿيون ۽ جيڪي خوابن ۾ ڏٺيون وڃن ٿيون، سي سڀئي خوبيون قدرت کيس قدرتي طور عطا ڪيون هيون. هو عهدن جو اعزاز نہ، پر امانتدار هو؛ حڪم جو حاڪم نہ، پر خدمت جو خادم هو؛ ڪرسيءَ جي ڪڙڪ نہ، پر ڪردار جو ڪرشمو هو.

2023ع کان 2026ع تائين تعلقه حيدرآباد جو ايجوڪيشن آفيسر رهندي، هن جيڪو دؤر ڏنو، سو فقط انتظامي عرصو نہ، پر اصلاح، احسان ۽ انسانيت جو زمانو هو. سندس آفيس اوطاق وانگر اوپن، در دروازو هميشہ کليل، دل درياهہ جهڙو وسيع ۽ لهجو لعل لالڻ جهڙو نرم هو. جيڪو بہ مسئلو کڻي آيو، سو مايوس نہ موٽيو.

هو استادن جا هڏ ڏوڪي، ملنسار، محبتي ۽ مهربان هو. استادن لاءِ سائين صرف آفيسر نہ، پر اوسر جو آسرو هو. سندن گفتگوءَ ۾ گداز، رويي ۾ رواني ۽ مزاج ۾ مروت هئي. ٻانت بدران درگذر، سزا بدران سمجهاڻي، ۽ سختي بدران شفقت کي ترجيح ڏيندو رهيو. سندس درگذر جي پاليسي دلين کي دلاسو ڏنو، رشتن کي مضبوط ڪيو ۽ ادارن ۾ احترام پيدا ڪيو.

اقبال احمد جمالي صاحب جو يقين هو تہ تعليم فقط ڪتابن تائين محدود نہ، پر ڪردار، قابليت ۽ خود اعتماديءَ جي تعمير جو نالو آهي. تنهن ڪري هن پنهنجي دؤر ۾ غير نصابي سرگرمين کي ڀرپور هٿي ڏني.

اسپورٽس گالا جا رنگين منظر، ڪوئز مقابلي جون ذهني زينتون، حمد ۽ نعت خوانيءَ جا روحاني راڳ — اهي سڀ سندس سنجيده سوچ جا سهڻا ثمر آهن. جڏهن ميدانن ۾ شاگرد ڊوڙندا هئا، تڏهن هو خوشيءَ سان کلندو هو؛ جڏهن ڪو ٻار ڪوئز ۾ ڪامياب ٿيندو هو، تڏهن سندس اکين ۾ اميد جا اجالا اڀرندا هئا؛ جڏهن حمد ۽ نعت جا سُر گونجندا هئا، تڏهن سندس دل دعا سان ڌڙڪندي هئي. هن تعليم کي جشن بڻايو، ۽ جشن کي جذبن جو جياپو ڏنو.

سندس شاگردن سان پيار ڏسڻ وٽان هو. هو آفيسر گهٽ، پيءُ وڌيڪ لڳندو هو. ننڍڙن ٻارن جي مٿي تي هٿ رکي سندن حوصلا وڌائيندو، سندن ڳالهين کي غور سان ٻڌندو ۽ سندن مستقبل لاءِ فڪرمند رهندو. سندس شفيق طبيعت، نرم نگاهہ ۽ مسڪراهٽ شاگردن لاءِ سڪون جو سامان هئي.

تعلقه جي اسڪولن ۾ نظم، صفائي، حاضري ۽ معيار جو جيڪو ماحول پيدا ٿيو، سو سندس مسلسل محنت ۽ مخلص مزاج جو نتيجو هو. هن هر اداري کي پنهنجو گهر سمجهيو، هر استاد کي پنهنجو ساٿي، ۽ هر شاگرد کي پنهنجو سپنو. اهڙي سوچ سان ئي ادارا آباد ٿيندا آهن.

هاڻي جڏهن هن بطور تعلقه ايجوڪيشن آفيسر چارج ڇڏي، ۽ وري هيڊ ماستر طور پنهنجي اصل مقام — اسڪول — ڏانهن موٽيو آهي، تڏهن دل ۾ اداسي به آهي ۽ فخر به. اداسي انهيءَ ڪري جو اهڙو مهربان منتظم گهٽ ملندو آهي، ۽ فخر انهيءَ ڪري جو اسان وٽ اهڙو سچو سپوت موجود آهي.

سندس دؤر جا ڏينهن دلين ۾ يادگار رهندا:

محبت جو منظر، محنت جو ماڳ، مروت جو مثال، ۽ مهربانيءَ جو مظهر — سڀ سندس سڃاڻپ بڻجي ويا آهن.

اسان سڀئي استاد، شاگرد ۽ ساٿي اڄ دل جي گهرائين سان دعاڳو آهيون:

الله تعاليٰ سائين کي صحت جي سڪون، زندگيءَ جي زينت، ۽ خدمت جي سگهه عطا فرمائي.

سندس قلم ۾ قوت، قدم ۾ استقامت، ۽ ڪردار ۾ ڪمال قائم رکي.

جتي به وڃي، اتي عزت، احترام ۽ اعتماد ساڻس گڏ هجي.

سندس ڏينهن ڏاهپ سان، راتيون راحت سان، ۽ راهون رحمت سان روشن رهن.

سندس علم ۾ اضافو، عمل ۾ اخلاص ۽ نيت ۾ نور وڌندو رهي.

هو هميشه استادن جو سهارو، شاگردن جو ساٿي ۽ تعليم جو سچو سپاهي بڻيل رهي.

دعا آهي ته رب پاڪ سندس باقي تعليمي عرصي کي ڪاميابين، خوشين ۽ خدمتن سان ڀري ڇڏي. سندس زندگيءَ جو هر ورق وقار جو واڌارو هجي، هر وک واٽ سولي ڪري، ۽ هر ساهه سماج لاءِ سُک جو سبب بڻجي.

اقبال احمد جمالي جهڙا ماڻهو وقت جا وارث، تعليم جا تارا ۽ انسانيت جا استعارا هوندا آهن. سندن وجود سان ادارا اڀرندا آهن، ۽ سندن جدائيءَ سان يادون يار بڻجي وينديون آهن.

اسان سيني جي دلين مان هڪ ئي صدا نڪري ٿي:

سائين سلامت، سائين سرخرو، سائين سدائين سرفراز!
آمين يارب العالمين

ورتل ڪتاب حيدرآباد تعلقو ڀرارڙي علمي ۽ ادبي شخصيتون
مرتب ڪندڙ: اڪرم حيدري

محترمہ میڈم تنویر صاحبہ

آج قلم ہاتھ میں لیتے ہوئے دل کی دھڑکنیں تیز ہیں، نگاہیں نم ہیں اور یادوں کے دریچے یکایک وا ہو گئے ہیں۔
کیونکہ آج میں کسی عام شخصیت پر نہیں لکھ رہا،
نہ کسی منصب دار، نہ کسی دولت مند، نہ کسی شہرت یافتہ انسان پر—
بلکہ اُس ہستی پر لکھنے کی جسارت کر رہا ہوں
جس کا احسان میری رگوں میں خون کی طرح دوڑتا ہے،
جس کی دعائیں میری کامیابیوں کی بنیاد ہیں،
اور جس کی تربیت میری زندگی کا اصل سرمایہ ہے۔
والدین کے بعد اگر کسی شخصیت کا قرض میرے سر ہے،
تو وہ ہیں — میڈم تنویر صاحبہ۔
وہ صرف ایک اُستانی نہیں تھیں،
وہ ماں کی مانند مہربان،
روشنی کی مانند رہنما،
اور دعا کی مانند سایہ تھیں۔
ادارہ نہیں، آغوش تھی — ممتاز پبلک اسکول
سن 1986 میں قائم ہونے والا ممتاز پبلک اسکول بظاہر ایک عمارت تھا،
چند کمروں، چند میزوں اور چند تختیوں کا مجموعہ،
لیکن حقیقت میں وہ علم کا گلستان،
تربیت کا چمنستان،
اور اخلاق کا آستانہ تھا۔
وہاں کتابیں صرف پڑھی نہیں جاتیں تھیں،
کردار بنائے جاتے تھے۔
وہاں اسباق صرف یاد نہیں کروائے جاتے تھے،
زندگی جینا سکھایا جاتا تھا۔
اور اس گلشن کی سب سے مہکتی کلی،

سب سے روشن شمع،
سب سے مہربان سایہ —
میڈم تنویر صاحبہ تھیں۔
ان کی ذات — شفقت کا سمندر، حوصلے کا پہاڑ
وہ ایسی استاذہ تھیں
جن کے لہجے میں لوری کی نرمی،
نصیحت میں ماں کی مٹھاس،
اور ڈانٹ میں بھی محبت کی حدت ہوتی تھی۔
جب وہ کلاس میں داخل ہوتیں،
تو یوں محسوس ہوتا جیسے علم خود چل کر آگیا ہو۔
جب وہ بولتیں،
تو لفظ نہیں، دعائیں برستی تھیں۔
جب وہ سمجھاتیں،
تو بات نہیں، زندگی سنورتی تھی۔
ان کی آنکھوں میں عجیب سی چمک تھی—
جیسے ہر بچے کے مستقبل کا خواب وہاں روشن ہو۔
زندگی کے نشیب و فراز — مگر عزم کا چراغ روشن
انہوں نے زندگی کو پھولوں کی سیج پر نہیں پایا۔
حالات نے انہیں آزمایا،
زمانے نے پرکھا،
مشکلات نے گھیراؤ کیا۔
لیکن وہ ٹوٹیں نہیں،
جھکیں نہیں،
بکھریں نہیں۔
بلکہ ہر آزمائش کے بعد
مزید مضبوط، مزید باوقار، مزید روشن ہوگئیں۔
ایک تنہا عورت،

دو بچوں کی ماں،
اور سماج کی تنگ نظریوں کے بیچ
اپنے قدموں پر کھڑی ہونا —
یہ کوئی معمولی کارنامہ نہیں۔
یہ حوصلے کی تاریخ ہے،
یہ عزم کی داستان ہے،
یہ عورت کی عظمت کی زندہ مثال ہے۔
تدریس — ان کے لیے نوکری نہیں، عبادت تھی
کئی لوگ پڑھاتے ہیں
لیکن وہ بناتے تھیں۔
کئی لوگ سبق دیتے ہیں
لیکن وہ سبقِ زندگی دیتی تھیں۔
کئی لوگ حاضری لیتے ہیں
لیکن وہ دلوں میں جگہ بناتی تھیں۔
وہ ہر بچے کو اپنے بچے کی طرح دیکھتی تھیں۔
کوئی کمزور ہوتا تو سہارا دیتیں،
کوئی غمگین ہوتا تو دلاسہ دیتیں،
کوئی شرارتی ہوتا تو پیار سے سنوار دیتیں۔
ان کی کلاس میں خوف نہیں ہوتا تھا،
محبت ہوتی تھی۔
دباؤ نہیں ہوتا تھا،
اعتماد ہوتا تھا۔
خاموشی نہیں ہوتی تھی،
سیکھنے کی سرگوشیاں ہوتی تھیں۔
عورت کی عظمت کی عملی تفسیر
وہ صرف استاذہ نہیں،
عورت کی طاقت کی زندہ دلیل تھیں۔

انہوں نے ثابت کیا کہ:
عورت کمزور نہیں،
عورت محتاج نہیں،
عورت دوسروں کے سہارے کی غلام نہیں۔
بلکہ اگر عزم ہو،
حوصلہ ہو،
اور ایمان ہو
تو عورت خود ایک ادارہ بن سکتی ہے۔
انہوں نے سماج کو بتایا کہ
پردہ کمزوری نہیں، وقار ہے
تنہائی رکاوٹ نہیں، طاقت ہے
اور محنت ناممکن کو ممکن بنا دیتی ہے۔
میرے لیے ان کی حیثیت
اگر میں آج کچھ لکھ سکتا ہوں،
سوچ سکتا ہوں،
سمجھ سکتا ہوں،
اور زندگی میں سیدھا چل سکتا ہوں—
تو یہ سب انہی کی تربیت کا ثمر ہے۔
میری کامیابیوں میں ان کی دعائیں شامل ہیں،
میری شخصیت میں ان کی چھاپ شامل ہے،
اور میری زندگی میں ان کی روشنی شامل ہے۔
سچ کہوں تو
وہ میری اُستانی کم،
میری روحانی ماں زیادہ ہیں۔
ان کی یاد — ایک زندہ دعا
آج بھی جب میں اسکول کی گھنٹی کی آواز سنتا ہوں،
جب تختی پر چاک کی لکیر دیکھتا ہوں،

جب کتاب کے صفحے پلٹتا ہوں—
تو یوں محسوس ہوتا ہے
کہ وہ اب بھی پاس کھڑی ہیں،
مسکرا کر کہہ رہی ہیں:
"بیٹا! محنت کرو، سچ پر چلو، اور انسان بنو۔"
دعائیہ اختتام
اے اللہ!
میڈم تنویر صاحبہ کی زندگی کو صحت و سلامتی کا گھوارہ بنا دے،
ان کی محنتوں کو صدقۂ جاریہ بنا دے،
ان کی دعاؤں کو ہمارے حق میں قبولیت عطا فرما،
اور انہیں دنیا و آخرت میں عزت، راحت، رحمت اور جنت الفردوس کا مقام عطا فرما۔
کیونکہ ایسے لوگ
صدیوں میں پیدا ہوتے ہیں،
نسلوں کو سنوارتے ہیں،
اور تاریخ میں روشنی کی لکیر چھوڑ جاتے ہیں۔
آمین یا رب العالمین۔

سائين محمد يونس خاصخيلي

سنڌ جي مٽيءَ ۾ عجيب معجزو لڪل آهي.
هي ڌرتي رڳو فصل نه ڄمائيندي آهي،
هي انسان به ڄمائيندي آهي —
اهڙا انسان، جيڪي پاڻ کان اڳ قوم لاءِ جيئندا آهن،
پنهنجي آرام کان اڳ ٻين جي آساني سوچيندا آهن،
۽ پنهنجن خوابن کان اڳ سماج جا خواب سچ ڪندا آهن.
انهن ئي روشن روحن مان هڪ نالو آهي
سائين محمد يونس خاصخيلي.
اهو نالو صرف هڪ شخص جو نالو ناهي،
اهو نالو هڪ احساس آهي،
هڪ اعتبار آهي،
هڪ آسرو آهي،
هڪ اهڙو ڇانو آهي، جنهن هيٺ ڪيترائي ٿڪل مسافر سک جو ساهه کڻندا آهن.
جنم — جيئن صبح جي پهرين روشني
12 جون 1970 جي اها سحر،
ٽنڊوحيدر جي هوا ۾ عجيب تازگي هئي،
پکين جي ٻولين ۾ خوشي هئي،
۽ سج جي ڪرڻن ۾ نرالو نور هو.
ڄڻ قدرت پاڻ مسڪرائي رهي هئي،
ڇاڪاڻ تہ اُن ڏينهن هڪ اهڙو ٻار جنم وٺي رهيو هو
جنهن کي وقت اڳتي هلي
علم جو امانتدار،
اخلاق جو علمبردار،
۽ انسانيت جو خدمتگار بڻائڻ وارو هو.
اهو ٻار هو — يونس خاصخيلي.

تعليم — غربت مان اُڀرندڙ روشني

سائين يونس جي تعليم ڪا آسانيءَ جي ڪهاڻي نه هئي،
پر محنت، محرومي ۽ مجاهدت جي مٽيءَ مان ڦُٽندڙ گل هئي.
ڪچن ڪمرن،
پڳل پٽين،
۽ ٽٽل چٽين هيٺ ويهي
هن علم جا اکر سکيا.
ڪڏهن گرميءَ جو تپش،
ڪڏهن سيءَ جو ساهه،
ڪڏهن وسيلن جي کوٽ —
پر دل ۾ ارادو فولاد جهڙو مضبوط.
اهو ئي جذبو هن کي حيدرآباد تائين وٺي ويو،
جتي بي ايڊ ۽ ايم ايڊ حاصل ڪري
علم کي فقط ڪتابن تائين محدود نه رکيو،
پر زندگيءَ جي روشني بڻايو.
هن لاءِ تعليم نوڪري نه هئي،
پر عبادت هئي؛
ذميواري نه هئي،
پر عشق هو.

استادي — صرف سبق نه، زندگي سيکارڻ

ڪي استاد پڙهائيندا آهن،
ڪي استاد ياد ڪرائيندا آهن،
پر ڪي اهڙا هوندا آهن
جيڪي دلين ۾ گهر ڪري ويندا آهن.
يونس صاحب به انهن مان آهن.
سندن ڪلاس ۾
رڳو ڪتاب نه کُلندا هئا،

پر قسمت جا دروازا کُلندا هئا.
رڳو ليڪچر نه ڏيندا هئا،
پر زندگيون سنواريبيون هيون.
سندن لهجي ۾ مٺاس هئي،
نظر ۾ شفقت هئي،
۽ لفظن ۾ دعا هئي.
شاگرد کين استاد نه،
پر “سائين” سڏيندا هئا —
ڇاڪاڻ ته هو رڳو پڙهائيندڙ نه،
پر پاليندڙ هئا.
تنظيمي جدوجهد — استادن جو آواز
جڏهن هن پرائمري ٽيچر ايسوسيئيشن ۾ قدم رکيو
ته ڇڻ سُڪل وڻ کي پاڻي ملي ويو.
استادن جي ڏکن کي پنهنجو ڏک سمجهڻ،
انهن جي مسئلن لاءِ آفيسن جا چکر ڪاٽڻ،
حقن لاءِ وڙهڻ،
۽ انصاف لاءِ اٿڻ —
هي سڀ سندس روزانو جو معمول بڻجي ويو.
2012 ۾ جڏهن صدر چونڊيو ويو،
ته اهو صرف عهدو نه هو،
پر استادن جي دلين جو فيصلو هو.
سندس آواز ۾ وزن هو،
سندس ڳالهه ۾ سچائي هئي،
۽ سندس جدوجهد ۾ جذبو.
ڪيترن استادن جا اٽڪيل ڪم ٿيا،
ڪيترن جون ترقيو ٿيون،
ڪيترن جي زندگين ۾ آساني آئي.

هو اڳواڻ نه،
پر رهبر هو؛
صدر نه،
پر سهارو هو.
هيڊماستري — اداري کي گهر بڻائڻ
ٽنڊوحيدر اسڪول جڏهن سندس حوالي ٿيو
ته اهو رڳو عمارت هو،
پر سائين يونس ان کي روح ڏني.
هن اسڪول کي اهڙو سنواريو
جو هر پٿر ڳالهائيندي لڳي،
هر ڪمرو چمڪندو لڳي،
۽ هر شاگرد مسڪرائيندو لڳي.
نظم، ضبط، صفائي، شفقت، تربيت —
اهي سڀ لفظ عملي صورت اختيار ڪري ويا.
اسڪول ادارو نه رهيو،
پر گهر بڻجي ويو.
شاگردن لاءِ پيار جو گهر،
استادن لاءِ عزت جو گهر،
۽ تعليم لاءِ وقار جو گهر.
شخصيت — نرمي، نفاست ۽ نيڪي
سندس طبيعت ۾ عجيب سڪون آهي.
ڳالهائڻ ۾ نرمي،
هلڻ ۾ وقار،
سوچ ۾ دانائي،
۽ عمل ۾ اخلاص.
ڪنهن سان به تيز لفظ نه،
ڪنهن لاءِ به دل ۾ نفرت نه.

هو ماڻهن لاءِ مرهم آهن،
غمگين دلين لاءِ تسلي،
۽ مايوس اکين لاءِ اميد.
اهڙا ماڻهو گهٽ پيدا ٿيندا آهن،
۽ جڏهن پيدا ٿيندا آهن
ته صدين تائين ياد رهندا آهن.
دعائيه لفظ
اڄ دل مان هڪ ئي دعا نڪري ٿي:
يا الله!
سائين محمد يونس خاصخيلي جي زندگيءَ ۾ صحت، سڪون ۽ سعادت رک،
سندن قدمن ۾ ڪاميابي،
سندن هٿن ۾ برڪت،
سندن لفظن ۾ اثر،
۽ سندن سايي ۾ سماج لاءِ رحمت رک.
چاڪاڻ تہ اهڙا ماڻهو
سماج جو سرمايو هوندا آهن،
قوم جو فخر هوندا آهن،
۽ تاريخ جا روشن باب هوندا آهن.
آمين يا رب العالمين.

پروفيسر استاد شفيع محمد ڪوري

1963ع جو سادو سال...

ٽنڊو حيدر جي ٽڪل ٽرٽرائيندڙ هوائن ۾، هڪ هاريءَ جي هنج ۾ هڪ اهڙو ٻار اکيون کوليون، جنهن جي نصيب ۾ نه نازڪ نرم بستر هئا، نه آسائش جا آنگڻ؛ پر قسمت کيس محنت جي مٽيءَ سان ملايو، ۽ مٽيءَ مان ئي موتي ٻڻجڻ جو هنر سيکاريو.

اها مٽي، جيڪا ڪڏهن پيرن کي ڳري ٿي لڳي، پر ساڳي مٽي جڏهن ارادي سان ملي ٿي، تڏهن انسان کي عرش تائين کڻي وڃي ٿي.

انهيءَ مٽيءَ جو مهڪندڙ گل هو — شفيع محمد ڪوري.

غربت جا ڏينهن، پر ارادن جا ڏيئا
ننڊپڻ جا ڏينهن ڏکن جا ڏنپ هئا.
گهر ۾ فاقا، چهري تي فڪر، پر اکين ۾ اميد.
ٻيا ٻار رانديڪن سان کيڏندا هئا،
هو ڪتابن سان ڳالهائيندو هو.
ٻيا مٽيءَ ۾ گهر ٺاهي توڙيندا هئا،
هو علم سان پنهنجي قسمت جو گهر ٺاهي رهيو هو.
والده جي دعائن جا ڇانوَ،
والد جي پورهئي جا پگهر،
۽ پنهنجي محنت جا ماٺارا لمحا...
اهي سڀ گڏجي سندس تقدير جي تقديس ٻڻيا.
هو پاڻ سان ئي چپ چاپ چوندو هو: ”علم ئي عزت آهي، علم ئي آسرو آهي، علم ئي آخرت جو اجرو آهي.“
قرآن جو نور — دلين جو دستور
1975ع کان 1985ع تائين،
جڏهن جوانيون جهوٽا کائين ٿيون،
هو قرآن جي چوٽيءَ تي چڙهي رهيو هو.

صبح سبحان الله سان،
شام سورتن سان،
۽ رات رب جي رحمتن سان ڀريل.
هو صرف پڙهائيندو نه هو...
هو دلين کي ڌوئيندو هو.
هو صرف سبق نه ڏيندو هو...
هو سچ سيکاريندو هو.
ڪيترن جي زبان تي “الف” آيو،
ڪيترن جي دل ۾ “الله” آيو.
سوين شاگردن جون زندگيون سندس هٿن سان سنواريون ويون.
گويا هو استاد نه، پر نور جو نگهبان هو.
محنت جو ماڳ — علم جو آسمان
وقت وهندو رهيو،
پر سندس وک نه ٿڪي.
امتحان پٺيان امتحان،
ڊگريون پٺيان ڊگريون،
۽ آخرڪار...
ڊاڪٽريٽ (PhD)
جڏهن مهراڻ يونيورسٽيءَ جي ديوارن تي سندس نالو
“ايسوسيئيٽ پروفيسر شفيع محمد ڪوري” لکيو ويو،
تڏهن صرف اکر نه لکيا ويا هئا،
پر هڪ غريب گهر جي دعائن جي فتح لکي وئي هئي.
شاگردن جي اکين ۾ پاڻي،
پر اهو پاڻي ڏک جو نه...
فخر جو هو.
ايمان جو اڏول ڪردار
هي دور رشوتن جو،

سفارش جو،
سود ۽ سٺاءَ جو دور آهي.
پر شفيع محمد ڪوري
انهن گندين هوائن ۾ به
پاڪ هوا جهڙو رهيو.
هو چوندو هو: ”حرام جو داڻو دل کي ڪارو ڪري ٿو، حلال جي روٽي روح کي روشن ڪري ٿي.“
نه رشوت ورتائين،
نه سفارش مڃيائين،
نه سچ تان هٽيائين.
هو جبل وانگر بيٺو رهيو،
۽ سندس ضمير سج وانگر روشن رهيو.
سماج جو سايو، ماڻهن جو سهارو
ڪنهن جو جهيڙو هجي،
ڪنهن جو فيصلو هجي،
ڪنهن جو مسئلو هجي...
سڀ چوندا: ”استاد وٽ هلون، هو انصاف ڪندو.“
سندس زبان نرم،
دل صاف،
۽ فيصلو منصفاڻو.
هو ماڻهن لاءِ
راهبر،
رهبر،
۽ روح جو رهنما بڻجي ويو.
زندگيءَ جو زرين سبق
هن پنهنجي زندگيءَ سان سيکاريو:
غربت عيب ناهي،

سستي عيب آهي.
پورهيو قسمت بدلائي ٿو،
حلال دل بچائي ٿو،
۽ ايمان انسان بڻائي ٿو.
هو هڪ ماڻهو نه،
پر هڪ پيغام آهي.
هو هڪ شخصيت نه،
پر هڪ درس آهي.
خراجِ عقيدت
پروفيسر شفيع محمد ڪوري
اهڙي خوشبو آهي،
جيڪا وقت سان گهٽجندي ناهي.
جنهن مٽيءَ مان ايريو،
سا مٽي مهڪجي وئي.
جنهن واٽ تان هليو،
سا واٽ عزت تي وئي.
جنهن شاگرد کي ڇهيو،
سو علم تي ويو.
۽ جنهن دل ۾ رهيو،
سا دل دعا بڻجي وئي.
ٽنبو حيدر جو هي سادو سپوت
اڄ سنڌ جي علمي آسمان جو ستارو آهي.
سچ پڇو ته
هو زندگيءَ جو هڪ بند نه،
پر انساني عظمت جي مڪمل شاعري آهي.

پروفيسر خادم حسين چانڊيو

سنڌ جي سونهري سرزمين سدائين سچن، سادن ۽ سرتاج انسانن کي جنم ڏيندي رهي آهي. هن ڌرتيءَ جي توڙ مان جڏهن ڪو دلدار، درد آشنا ۽ ديندار درويش اُڀري ٿو، تڏهن هو رڳو ماڻهو نہ رهندو آهي، پر مثال بڻجي ويندو آهي. اهڙن مهان انسانن مان هڪ نالو آهي پروفيسر خادم حسين چانڊيو. هڪ خاموش، خلوص ڀريو، خدمتگار ۽ خوددار شخص.

22 جون 1964ع تي ٽنڊو غلام محمد جي ڳوٺاڻي گود ۾ جنم وٺندڙ هي ٻار، بعد ۾ علم جي اُفق تي اُڀرندڙ اُجرو اُجالو بڻيو. ٻالڪپڻ کان ئي بردباري، ڀلائي ۽ ڀرپور ڀروسو سندس فطرت جو حصو رهيا. سندس شخصيت ۾ سادگيءَ جي سرهاڻ، سنجيدگيءَ جي سڪون ۽ سچائيءَ جي سگهہ سمايل رهي.

تعليم جو سفر بہ سڪون سان، سنجيدگي سان ۽ سرتاجي سان طئي ڪيائين. پرائمري تعليم پنهنجي ئي ڳوٺ مان حاصل ڪري، هاليپوٽا هاءِ اسڪول مان ميٽرڪ ۽ پوءِ سٽي ڪاليج حيدرآباد مان انٽرميڊيئيٽ مڪمل ڪيائين. علم سان عشق ڪيس اڳتي وڌايو ۽ سنڌ يونيورسٽي ڄامشورو مان ايم اي سنڌي ڪري پنهنجي فڪري فضا کي وڌيڪ فراخ بڻايو. هن لاءِ تعليم رڳو ڊگري نه، پر دل جي دولت هئي.

8 جون 1987ع تي سرڪاري نوڪريءَ جو آغاز ڪيائين. پرائمري استاد بڻجي. اهو عهدو سندس لاءِ عهدي کان وڌيڪ امانت هو. شاگردن جي ذهنن ۾ روشنيون رکندڙ، لفظن ۾ وندر ۽ واڌارو ڀريندڙ، سبقن ۾ سچائي ۽ سجاڳي سيکاريندڙ هي استاد اصل ۾ تربيت جو تاجدار هو.

وقت سان گڏ سندس محنت، مستقل مزاجي ۽ مهارت ڪيس وڌيڪ منزلن ڏانهن وٺي ويئي. 10 آگسٽ 2000ع تي ڪميشن پاس ڪري ليڪچرار بڻيو. سٽي ڪاليج حيدرآباد جا هال، هن جي علمي آواز سان گونجندا رهيا. پوءِ 2015ع ۾ اسسٽنٽ پروفيسر ۽ 2021ع ۾ ايسوسيئيٽ پروفيسر بڻجي پنهنجي قابليت جو قافلو اڳتي وڌائيندو رهيو. آخرڪار 2024ع ۾ گورنمينٽ سسئي ڪاليج مان ريٽائر ٿيو، پر علم جي محفل مان ڪڏهن بہ رخصت نہ ٿيو.

پروفيسر خادم حسين جي شخصيت ۾ هڪ عجيب آميزش آهي، ماٺيٽو مزاج، محبت ڀريو مرڪ، ۽ محنتي مزاج. هو شور کان پري، شهرت کان بيزار، پر خدمت ۾ سرشار رهيو. سندس زبان کان وڌيڪ سندس عمل ڳالهائيندو رهيو. هو انهن ماڻهن مان آهي، جيڪي "چون گهٽ، ڪن گهڻو".

سندس دل ۾ شاهه عبداللطيف ڀٽائي لاءِ خاص عقيدت آهي. ڀٽائيءَ جي بيتن مان برڪت، بصيرت ۽ بندگي سکندي هن پنهنجي زندگيءَ کي صوفيانہ سادگي ڏني. ڀٽائيءَ جي فڪر جيان سندس شخصيت ۾ بہ درد، دردمندي ۽ درويشي سمايل آهي.

سندس پسنديده شهر ڪربلا معليٰ آهي. اها سرزمين جتي صبر، سچائي ۽ قربانيءَ جو ڪمال ملي ٿو. ايران، عراق، شام ۽ سعودي عرب جا سفر سندس روح کي وڌيڪ روشن ڪندا رهيا. اهي سفر رڳو سياحت نہ، پر روحاني رياضت هئا.

ادب سان سندس لاڳاپو بہ لطيف ۽ لطيفانہ آهي. "گلشنِ بهار" جهڙو ڪتاب سندس پسند آهي، جنهن مان کيس فڪري فرحت ملي ٿي. سندس پسنديده صنف افسانو آهي، ڇو تہ افسانو احساسن جو آئينو ۽ زندگيءَ جو عڪس هوندو آهي. هو زندگيءَ کي ڪهاڻيءَ جيان سمجهي، هر موڙ کي معنیٰ ڏئي ٿو.

سندس پسنديده گلوڪاره عابده پروين آهي.جنهن جي آواز ۾ عرفان، عشق ۽ آگهي جو آلاپ آهي. عابده جي ڪلام جهڙي ڪيفيت سندس طبيعت ۾ بہ محسوس ٿئي ٿي: مدهم، مٺو ۽ معنوي.

دوستن جي دائري ۾ بہ دلدار ماڻهو شامل آهن: سائين بچل خاصخيلي، اصغر ڪمال، ڊاڪٽر اسحاق جمالي. اهي دوستيءَ جا درياهه آهن، جن سان سندس رشتو رس ۽ روح جو رشتو آهي. استاد بہ اهڙا مليا، جن علم سان گڏ اخلاق سيکاريا: ربنواز پناڻ، جان محمد پرهياڙ، عبدالمجيد هاليپوٽو، يعقوب ميمڻ، ڊاڪٽر عبدالجبار جوڻيجو، ڊاڪٽر در محمد پٺاڻ، سحر امداد ۽ قاضي خادم. انهن سڀني جي صحبت سندس شخصيت کي سجايو، سنواريو ۽ سنياليو.

جيڪڏهن سندس شخصيت کي بيان ڪجي تہ چئي سگهجي ٿو:
"خادم، خاموش، خلوص وارو، خيرخواهه، خدمتگار"

ءُ

"ساده، سنجيده، سچو، صابر"

هو اهڙو انسان آهي، جيڪو هٿ کي حرص کان، زبان کي زيان کان، ۽ دل کي دغابازيءَ کان بچائي ٿو. سندس زندگي هڪ سبق آهي. سڪيا، سچائي ۽ سڪون جو سبق.

ريٽائرمينٽ کان پوءِ به هو رڪيو ناهي. اهڙا ماڻهو عهدن سان نه، پر عملن سان جيئندا آهن. سندس شاگرد اڄ به کيس ياد ڪن ٿا، سندس لفظن مان واٽ وٺن ٿا، ۽ سندس شخصيت کي مثال بڻائن ٿا.

حقيقت ۾ پروفيسر خادم حسين چانڊيو انهن استادن مان آهي، جيڪي ڪلاس روم کي ڪردار ساز ڪارخانو بڻائين ٿا، جتي رڳو ڪتاب نه، پر انسان تيار ٿين ٿا.

سنڌ جي سماج کي اهڙن سنجيده، سرتاج ۽ سچي استادن جي سخت ضرورت آهي، ڇو ته قومون قلم جي قوت سان ٺهن ٿيون، ۽ قلم انهن هٿن ۾ سون لڳندو آهي، جيڪي خلوص سان لکندا آهن.

آخر ۾ ائين چوڻ مناسب ٿيندو:

پروفيسر خادم حسين چانڊيو رڳو هڪ نالو ناهي، پر علم جو ايرنڊڙ آفتاب، ادب جو اجرو احساس، ۽ اخلاق جو روشن مثال آهي.

الله پاڪ کيس صحت، سڪون ۽ سرهاڻ عطا فرمائي، ۽ سندس علمي خدمت جو سلسلو سدائين جاري رهي.

استاد نريش ڪمار

سنڌ جي سادي سرزمين تي ڪي شخصيتون اهڙيون به پيدا ٿين ٿيون، جيڪي پنهنجي سچائيءَ سان سچاڻپ، پنهنجي سادگيءَ سان سوڀ، ۽ پنهنجي خدمت سان سرفرازي حاصل ڪن ٿيون. اهي ماڻهو شور سان نه، پر شعور سان جيئندا آهن؛ دعويٰ سان نه، پر دل جي دردمندي سان سڃاتا ويندا آهن. اهڙن ئي سپاجهن، سلڇڻن ۽ سرفراز ڪردارن مان هڪ معتبر نالو آهي سائين نريش ڪمار ولد رامجي.

٢٢ مئي ١٩٨٧ع تي جنم وٺندڙ هي نرم نهاد، نيڪ نيت نوجوان ننڍپڻ کان ئي ذهين، ذميوار ۽ زنده دل رهيو. سندس شخصيت ۾ سادگيءَ جي سونهن، سچائيءَ جي سگهه ۽ سلوڪ جي سڳنڌ شامل رهي. وقت جي واٽن تي هلندي هلندي هن علم کي پنهنجو آدرش، استاد کي پنهنجو آئينو ۽ تعليم کي پنهنجو تعارف بڻايو.

تعليم جي تپسيا، تدريس جي تمنا...

ننڍپڻ کان ئي ڪتابن سان ڪچهريون، قلم سان قربتون ۽ ڪاپين سان ڪاميابيون سندس ساٿي رهيون. هن علم جي اوطاق ۾ ويهي بي اي ۽ پوءِ ايم ايڊ مڪمل ڪئي. تعليم هن لاءِ رڳو ڊگري نه، پر دردمندي هئي؛ رڳو سند نه، پر سڃاڻپ هئي.

علم جي عشق ڪيس استاد بڻجڻ ڏانهن ڌڪي ڇڏيو. ڇو ته استاد ئي اهو آدرشي انسان آهي، جيڪو اونداهين ۾ اُجالو، جهالت ۾ ڄاڻ، ۽ مايوسيءَ ۾ اميد پيدا ڪري ٿو.

استاد ٿيڻ جو سفر....

١ آگسٽ ٢٠٠٨ع تي هن تدريس جي دنيا ۾ قدم رکيو. اهو ڏينهن سندس زندگيءَ جو سنگ ميل بڻيو. ان ڏينهن کان هو رڳو نريش نه رهيو، پر "سر"، "استاد"، "رهبر" ۽ "راهنما" بڻجي ويو.

استاد تيڻ ڪان پوءِ هن پاڻ کي شاگردن جي سپنن سان سلهاڙي ڇڏيو.

هو سبق سيکاري ٿو، سات ڏئي ٿو.

هو پڙهائي ٿو، پرورش به ڪري ٿو.

هو ڪتاب ڏئي ٿو، پر ڪردار به ٺاهي ٿو.

سندس ڪلاس روم ۾ صرف لفظ نه، پر محبتون ورهائجن ٿيون.

ڇئجي ته...

هو روشن نالو،

نمڪين طبيعت،

نرم نگاهون،

نيڪ نيت.

هو مرڪندڙ چهرو،

ملنسار مزاج،

محبت ڀريو ماحول،

مروت ڀريو ميلاپ.

سندس شخصيت ۾ ڀٽائي جي بيتن جا سرور سمايل آهن:

سچ سان سچاٽپ،

سادگي سان سڪون،

سلوڪ سان سگھ،

۽ خدمت سان شان.

حقن جو حامي، همت جو هيرو...

نريش ڪمار صرف ڪتابي استاد ناهي، پر استادن جي حقن جو حامي به آهي.

جتي استادن سان ناانصافي ٿئي، اتي هو آواز بڻجي ايري ٿو؛ جتي مسئلا پيدا ٿين، اتي هو مددگار بڻجي بيهي ٿو.

هو: حق لاءِ همت،

سچ لاءِ سات،

۽ ساٿين لاءِ سهارو آهي.

استادن جي حقن لاءِ جدوجهد ڪندي هن ڪيترائي ڀيرا پنهنجو وقت، وسيلو ۽ وسعت وقف ڪئي. سندس سوچ آهي ته: “استاد مضبوط هوندو ته سماج مضبوط هوندو.”

اخلاق جو اعليٰ آئينو

سندس سڀ کان وڏي سڃاڻپ بهترين اخلاق آهي.

اخلاق جنهن سان انسان امر ٿي وڃي ٿو.

اخلاق جنهن سان عزت ايري ٿي.

اخلاق جنهن سان دلين ۾ جاءِ ملي ٿي.

هو هر ننڍي وڏي سان ادب سان ملي ٿو. سندس لفظن ۾ لهجو نرم، لهجي ۾ لطافت، ۽ لطافت ۾ محبت لڪل هوندي آهي.

هو ڪاوڙ کي ڪُوڙي،
نفرت کي نفي،
۽ محبت کي ميٺا ڏئي ٿو.

نريش ڪمار ڪير...
هو علم جو علمبردار،
اخلاق جو اظهار،
حقن جو حامي يار،
قوم جو ڪردار.
هو محنت جو معيار،
مروت جو مدار،
شاگردن جو سهارو سار،
استادن جو افتخار.
هو روشنيءَ جو رستو،
رحمت جو رستو،
رياست جو رستو،
راهنمائيءَ جو رستو.

شاگردن لاءِ شفيق سايو

سندس شاگرد ڪيس صرف استاد نہ، پر والدين جهڙو وارث سمجهن ٿا.
هو سندن ڏک ٻڌي ٿو، سندن دلجاءِ ڪري ٿو، سندن دستگيري ڪري ٿو.
هو سمجهي ٿو تہ: ”شاگرد گل آهن، استاد باغبان آهي؛
جيڪڏهن باغبان پلو هوندو تہ گل خوشبودار ٿيندا.“
سندس ڪلاس ۾ نظم، نرمي ۽ نيڪي گڏ هلن ٿا. هو ڊانٽ کان وڌيڪ دعا ڏئي ٿو، سزا کان وڌيڪ سمجهاڻي ڏئي ٿو.

شخصيت جو شان....

نريش ڪمار: ساده لباس،
سٺا اخلاق،
سجاڳ سوچ،
۽ سرشار ساجاهہ جو مالڪ آهي.
سندس زندگي ٻڌائي ٿي تہ عظمت دولت سان نہ، پر خدمت سان ملي ٿي؛ مقام عهدي سان نہ، پر انسانيت سان ملي ٿو.

آخر ۾:

روشن راهہ جو راهي
اڄ جڏهن هو سالن جي سفر کان پوءِ بہ ساڳي سچائي، ساڳي سادگي ۽ ساڳي سنجيدگيءَ سان پڙهائي رهيو آهي، تڏهن لڳي ٿو تہ هو رڳو استاد نہ، پر هڪ تحريڪ آهي.
هن جهڙا استاد ئي قوم جا اصلي معمار آهن.
هن جهڙا ماڻهو ئي سماج جا سچا سهارا آهن.
نريش ڪمار —
محنت جو مثال،
اخلاق جو ڪمال،
حقن جو وڪيل،

۽ علم جو جمال۔

سنڌ جي سرزمين کي اهڙن سلڇڻن، سڀاجهن ۽ سنهري ڪردارن تي سدائين فخر رهندو۔

ماسٹر محمد ظفر غوری

کسی گاؤں کی گلیوں میں کبھی کبھی ایسے گوہر گراں قدر گم سم گزر جاتے ہیں جو نام و نمود سے نہیں، مگر نیکی، نرمی اور نورانیت سے پہچانے جاتے ہیں۔ یہ وہ لوگ ہوتے ہیں جن کے قدموں میں قرابت، کردار میں کرامت، اور کلام میں کمٹمنٹ کی کشش ہوتی ہے۔ انہی سادہ، سنجیدہ اور سراپا خدمت انسانوں میں ایک باوقار، بااخلاق اور باکمال نام محمد ظفر ولدیت بشیر احمد غوری کا ہے — ایک ایسا نام جو خدمت سے سجا، خلوص سے کھلا اور خیر سے کھِلا ہوا ہے۔

یکم اگست 1969ء کو ٹنڈو حیدر کی مٹی میں جب یہ معصوم مسکراہٹ نے آنکھ کھولی، تو گویا زمین نے زمزمہ کیا، فضا نے فخر کیا اور وقت نے وعدہ کیا کہ یہ بچہ بڑا ہو کر بستی کا بوجھ نہیں، بلکہ بستی کی برکت بنے گا۔ ابتدائی تعلیم اپنے گاؤں میں حاصل کی، جہاں سادگی کا سبق، شرافت کی شعاع اور شفقت کی چھاؤں میسر آئی۔ پھر بتدریج بی۔اے تک تعلیم مکمل کی، اور علم کو زینت نہیں، ذمہ داری سمجھا۔

6 نومبر 1990ء کو جب انہوں نے گورنمنٹ پرائمری استاد کے طور پر عملی زندگی میں قدم رکھا اور علی بخش پرہیاڑ اسکول میں مقرر ہوئے، تو گویا تدریس کی دنیا میں ایک تازہ تنفس داخل ہوا۔ وہ استاد بنے تو صرف سبق سنانے والے نہ بنے، بلکہ سلیقہ سکھانے والے، سنوارنے والے اور سنبھالنے والے بن گئے۔ ان کے لیے اسکول صرف سرکاری ڈیوٹی نہ تھا، بلکہ روحانی ذمہ داری تھی؛ بچوں کو پڑھانا پیشہ نہ تھا، بلکہ پیار بھرا پیغام تھا۔

ان کی کلاس میں کتاب کی خوشبو، قلم کی پاکیزگی اور کردار کی گرمی محسوس ہوتی تھی۔ وہ ڈانٹ کے بجائے دلیل دیتے، سختی کے بجائے شفقت کرتے، اور سزا کے بجائے اصلاح کی راہ دکھاتے۔ ان کا لہجہ لطیف، لب و لہجہ مہذب اور مزاج معتدل تھا۔ بچے ان سے خوف نہیں، بلکہ فخر محسوس کرتے تھے۔

تعلیمی سفر کے دوران مختلف اسکولوں میں تبادلے ہوئے، مگر جہاں گئے وہاں محبت کے میلے لگا گئے۔ ہر اسکول میں نظم کی نوید، صفائی کی سجاوٹ اور

تعلیم کی تازگی چھوڑ آئے۔ خاص طور پر گورنمنٹ بوائز پرائمری اسکول راھو پرھیاڑ میں انہوں نے طویل عرصہ تدریسی خدمات انجام دیں۔ وہاں ان کی محنت نے ماحول مہکایا، ان کی موجودگی نے ادارہ اجالا کیا، اور ان کی تربیت نے طلبہ کو تابناک بنایا۔ وہیں سے انہوں نے عزت و احترام کے ساتھ ریٹائرمنٹ حاصل کی، مگر دلوں سے کبھی رخصت نہ ہوئے۔

ان کی خدمات کا اعتراف کرتے ہوئے ڈسٹرکٹ ایجوکیشن آفیسر نے "بیسٹ ٹیچر ایوارڈ" سے نوازا۔ یہ ایوارڈ محض تمغہ نہیں، بلکہ تائید تھا؛ محض سرٹیفکیٹ نہیں، بلکہ صداقت کی سند تھا؛ محض انعام نہیں، بلکہ اخلاص کا اعتراف تھا۔

مگر محمد ظفر غوری کی شخصیت کا ایک اور پہلو بھی ہے — خدمتِ خلق کا حسین حوالہ۔ وہ میڈیکل اسٹور کے مالک ہیں، مگر ان کا اسٹور تجارت کا مرکز نہیں، تیمارداری کا تکیہ ہے۔ دن ہو یا رات، دھوپ ہو یا دھند، سردی ہو یا سناٹا — اگر کسی کو دوا درکار ہو یا مریض کو اسپتال لے جانا ہو، تو وہ سب سے پہلے سامنے آتے ہیں۔ ذات پات کی زنجیر توڑ کر، رنگ نسل کی رسم رد کر کے، وہ ہر ضرورت مند کی مدد کرتے ہیں۔

کتنے ہی بیمار بستر پر ان کا نام لے کر دعا دیتے ہیں، کتنے ہی گھرانے انہیں مسیحا مانتے ہیں۔ وہ دوا بھی دیتے ہیں، دلاسہ بھی؛ علاج بھی کرتے ہیں، اعتماد بھی دیتے ہیں۔ گویا وہ صرف جسم نہیں، دل بھی ٹھیک کرتے ہیں۔

ان کی زندگی خدمت کی مسلسل کہانی، خلوص کی کھلی کتاب اور خیر کی خاموش خوشبو ہے۔ وہ نہ شہرت کے شوقین، نہ صلے کے طالب؛ بس خاموشی سے کام کرتے ہیں اور خاموشی سے دل جیت لیتے ہیں۔ ایسے لوگ معاشرے کے ماتھے کا مکھن، زمین کے سینے کا زیور اور انسانیت کے چہرے کی چمک ہوتے ہیں۔

ہم سب دل سے دعاگو ہیں:

اللہ تعالیٰ انہیں صحت و سلامتی، سکون و سعادت اور عزت و عظمت عطا فرمائے۔

ان کے رزق میں روانی، ان کی زندگی میں روشنی اور ان کے دل میں دائمی دلاسہ دے۔

جس طرح وہ دوسروں کے دکھ دور کرتے رہے ہیں، اللہ ان کے ہر دکھ کو دور کر دے۔

ان کے دن دین داری سے، راتیں راحت سے اور راستے رحمت سے روشن رہیں۔
ان کا نام نیکی سے، ان کا کام خیر سے اور ان کا مقام عزت سے معمور رہے۔
محمد ظفر غوری جیسے معلم اور محسن کسی بھی معاشرے کی متاعِ معتبر ہوتے ہیں۔ دعا ہے کہ ان کی سادہ سی مگر سنہری سی زندگی آنے والی نسلوں کے لیے مشعلِ راہ اور مثالِ کامل بن کر ہمیشہ جگمگاتی رہے۔

ماخوذ کتاب حیدرآباد تعلقہ رورل علمی و ادبی شخصیات
مرتب:اکرم حیدری

استاد محمد اشرف ڪمبوھ

ڌرتيءَ جي ڌوڙ مان ڪڏهن ڪڏهن اهڙا هيرا جنم وٺندا آهن، جيڪي وقت جي واءُ سان ميساريا ناهن ويندا، پر پنهنجي روشنيءَ سان زمانن کي روشن ڪري ڇڏيندا آهن. ڪي ماڻهو رڳو جيئندا ناهن، پر جيئڻ جو مطلب سيکاريندا آهن؛ ڪي ماڻهو رڳو نالو ناهن ڇڏيندا، پر نياپو ڇڏي ويندا آهن. اهڙن ئي ناياب ۽ نيڪ نام انسانن مان هڪ روشن نالو آهي استاد محمد اشرف ڪمبوھ. جيڪو علم جو آفتاب، خدمت جو چراغ، ۽ شاگردن جي دلين جو ڌڙڪندڙ ڌڙڪو بڻجي رهيو.

15 فيبروري 1964ع تي پنجابي ڳوٺ بابو خان جي سادي مٽيءَ ۾ هڪ اهڙو ٻار جنم ورتو، جنهن جي تقدير ۾ شايد قلم جي ڪاري مس سان قسمت جا سونهري باب لکيل هئا. اهو ٻار، جنهن جا پير مٽيءَ ۾ هئا، پر نظر آسمان ڏانهن هئي. اکين ۾ خواب، دل ۾ درد، ۽ ذهن ۾ مستقبل جو نقشو ڪٽي جڏهن هن تعليم جي راهه ورتي ته لڳو ڄڻ صبح جي پهرين ڪرڻي اونده کي چيري نڪري آئي هجي.

پرائمري تعليم پنهنجي ڳوٺ مان حاصل ڪري، نور محمد هاءِ اسڪول مان ميٽرڪ، پوءِ گورنمينٽ ڪاليج مان انٽر ۽ بي اي، ۽ آخرڪار سنڌ يونيورسٽي ڄامشورو مان ايم اي ڪري علم جي سيڙهه جا سي ڏاڪا اهڙي همت سان طئي ڪيائين، ڄڻ هر قدم هڪ عزم، هر منزل هڪ مقصد هجي. اها تعليم رڳو نوڪري لاءِ نه، پر قوم جي خدمت لاءِ هئي؛ رڳو روزگار لاءِ نه، پر روشني ورهائڻ لاءِ هئي.

استادي عبادت جي ابتدا...

27 جون 1988ع جڏهن ڪيس موسيٰ ڪٽياڻ ۾ پرائمري استاد مقرر ڪيو ويو، تڏهن اهو ڏينهن رڳو مقرريءَ جو نه، پر تاريخ جو ڏينهن هو. هو ڪتاب ڪٽي آيو، پر ساڻس گڏ هڪ ڪائنات آئي؛ هو قلم کڻي آيو، پر ساڻس گڏ تقديرون لکيون ويون.

موسيٰ ڪٽياڻ ۾ جڏهن هن سبق ڏنو ته لفظ رڳو لفظ نه رهيا، پر زندگيءَ جا

اصول بڻجي ويا. ٻار ڪيس استاد نه، پر پنهنجو مهربان سرپرست سمجهندا هئا.
سندس آواز ۾ شفقت، نگاهه ۾ محبت، ۽ رويي ۾ رحمت هئي.
پوءِ ڳوٺ قادر بخش لاشاري ۾ به علم جي روشني ڦهلائيندو رهيو. جتي ويو، اتي اونده پڇي وئي، جتي ويٺو، اتي شعور جا ڏيئا ٻري پيا.

بنگلا شام سنگهه — محبتن جو مڪان...

1990ع ۾ بنگلا شام سنگهه ڳوٺ ۾ مقرري سندس زندگيءَ جو اهو باب هو، جيڪو سون جي اکرن سان لکڻ جهڙو آهي. اهو اسڪول سندس لاءِ نوڪريءَ جو هنڌ نه رهيو، پر عبادتگاهه بڻجي ويو.
سالن جا سال، ڏهاڪن جا ڏهاڪا، هو ان اسڪول سان اهڙي وابستگيءَ سان جڙيل رهيو، جڻ ماءُ پنهنجي ٻار سان جڙيل هوندي آهي. صبح جو سڀ کان پهرين پهچڻ، شام جو سڀ کان آخر نڪرڻ — اهو سندس معمول هو. هو استاد نه، پر اسڪول جو سايو هو.

استاد کان اڳتي — انسانيت جو امين....

اشرف ڪمبوهه جو ڪردار روايتي استادن جهڙو نه هو.
هو رڳو پڙهائيندو نه هو، پر پاليندو هو.
هو رڳو سبق نه ڏيندو هو، پر سنڀاليندو هو.
غريب شاگردن جي مالي مدد پاڻ ڪندو هو
فرنيچر ٺهرائيندو، بلڊنگ سنواريندو
پاڻي، بجلي، صفائي، هر ڪم ۾ اڳيرو
اسڪول کي پنهنجي گهر کان به وڌيڪ پيار ڪندو هو
جڏهن ڪو ٻار ڪاپي پين خريد ڪري نه سگهندو هو، ته سندس اکيون پرجي اينديون هيون ۽ هو چپ چاپ پاڻ ادا ڪندو هو. جڏهن ڪا ڪرسي ٽٽندي هئي، ته ڄڻ سندس دل ٽٽي ويندي هئي. جڏهن ڀت ڀڄندي هئي، ته ڄڻ سندس وجود ۾ ڏار پئجي ويندي هئي.
اهو جذبو نوڪري نه هو، اها عبادت هئي، اها محبت هئي، اها انسانيت هئي.

ريٽائرمينٽ — جسم آرام، روح بيدار....

2024ع ۾ ريٽائرڊ ٿيو، پر اهڙا ماڻهو ڪڏهن به رٽائر ناهن ٿيندا.
سندس جسم ڀلي گهر ۾ هجي، پر روح اڄا به اسڪول جي صحن ۾ ڦرندو رهي ٿو.
سندس دل اڄا به حاضري رجسٽر ۾ پنهنجو نالو ڳولي ٿي.
اڄ به اسڪول وڃي حال احوال وٺندو آهي، ٻارن کي ڏسي مسڪرائيندو آهي، استادن سان صلاح مشورا ڪندو آهي. جڻ وقت کيس آزاد ڪيو هجي، پر محبت کيس قيد رکيو هجي.

شاگردن جي زبان، دعائن جو درياهه...

شاگرد چون ٿا:
“اسان کي انسان بڻائڻ وارو استاد اشرف آهي.”
والدين چون ٿا:
“اسان جي ٻارن جو نصيب بدلائيندڙ اشرف آهي.”
ڳوٺ وارا چون ٿا:
“اسڪول کي زندگي ڏيندڙ اشرف آهي.”
اهي لفظ رڳو تعريف نه، پر دعائون آهن؛ رڳو جملا نه، پر محبتن جا گلدستا آهن.

اختتاميه — هڪ زنده مثال...

استاد محمد اشرف ڪمبوهه هڪ شخص نه، پر هڪ اداري جو نالو آهي.
هو هڪ استاد نه، پر هڪ تحريڪ آهي.
هو هڪ ملازم نه، پر هڪ مشن آهي.
اهڙا ماڻهو صدين ۾ پيدا ٿيندا آهن، جيڪي پنهنجي پسيني سان مستقبل کي سينچيندا آهن، پنهنجي قربانيءَ سان نسلن کي سنواريندا آهن.
سلام آهي ان استاد کي، جنهن ڪتابن کان اڳ اخلاق سيکاريو، سبقن کان اڳ انسانيت سيکاري، ۽ لفظن کان اڳ محبت لکي ڏيکاري.

بيشڪ....
استاد محمد اشرف ڪمبوهه
علم جو آفتاب آهي،
خدمت جو چراغ آهي،
۽ دلين جو دائمي ڌڙڪو آهي.

مرحوم استاد عبدالاحد نوناري

هن دنيا جي شور، هڙٻڙي ۽ تڪ تڪ واري جهان ۾ ڪي ماڻهو اهڙا ٻه ايندا آهن، جيڪي ماڻ ميٽ ۾ اچن ٿا، پر سندن اثر ۽ شان جي چانوَ نسل در نسل قائم رهي ٿي. اهڙا استاد رڳو ڪتاب پڙهائيندڙ نه هوندا آهن، پر روح جا سنواريندڙ، ذهن کي روشنائي ڏيڻ وارو چراغ ۽ زندگيءَ جي راهه جو روشن ستارو هوندا آهن. اهڙي اڻ ڇانئندڙ، پر دل کي روشن ڪندڙ، دلين کي دلير ۽ ذهن کي منور ڪندڙ، بي مثال استاد، مرحوم عبدالاحد ولد محمد اقبال نوناري، پنهنجي علم، اخلاص ۽ محبت جي سبب هميشه يادگار رهندا.

زندگيءَ جو سفر....

مرحوم عبدالاحد نوناري 10 ڊسمبر 1967ع تي ٺٽل ضلعي جي هڪ ننڍڙي ڳوٺ خان محمد نوناري ۾ جنم ورتي ٿيا، جيڪو ٺٽل شهر کان پنج ڪلوميٽرن جي فاصلي تي واقع آهي. ننڍپڻ کان ئي انهن ۾ علم، شوق ۽ محنت جو بي مثال جذبو موجود هو. ابتدائي تعليم ٺٽل شهر جي پرائمري اسڪول مان حاصل ڪئي، ۽ اٺين جماعت تائين ايليمينٽري تعليم پڻ پنهنجي ڳوٺ ۾ مڪمل ڪئي. علم جي جستجو ۾ هو 1985ع ۾ حيدرآباد منتقل ٿيا ۽ 1988ع ۾ گورنمينٽ هاءِ اسڪول حيدرآباد مان ميٽرڪ جو امتحان پاس ڪيو.

تعليمي ڪيريئر ۽ محنت جو مشعل....

19 آگسٽ 1989ع تي مرحوم عبدالاحد کي بطور مسجد اسڪول استاد گورنمينٽ بوائز پرائمري اسڪول نبي بخش چٽو، يو سي اڏيرولال، تعلقو هالا ۾ مقرري ملي، جتي هن پنهنجي تدريسي ڪيريئر جو آغاز ڪيو. سندس تدريس جو انداز منفرد، دلنشين ۽ شاگرد دوست هو. هو رڳو سبق نه پڙهائيندو، پر شاگردن جي دلين ۾ علم جي محبت، صبر جي طاقت ۽ زندگيءَ جو سليقو سيکاريندو. دوران ملازمت مرحوم عبدالاحد مختلف اسڪولن ۾ تبادلا ٿيندا رهيا، پر هر هنڌ هن پنهنجن شاگردن ۽ ساٿين لاءِ علم ۽ اخلاص جو مثال قائم ڪيو.

1992ع ۾ هن بيورو آف ڪريڪيولم اينڊ ايڪسٽينشن ونگ سنڌ ڄامشورو مان پي ٽي سي مڪمل ڪئي، 1993ع ۾ گورنمينٽ ايس ايس اي سي اسڪول حيدرآباد مان انٽرميڊيئٽ پاس ڪيو، ۽ 1995ع ۾ شاھ عبداللطيف يونيورسٽي خيرپور مان بي اي جي ڊگري حاصل ڪئي.

شاگردن لاءِ مشعلِ راھ

مرحوم عبدالاحد نوناري شاگردن لاءِ صرف استاد نہ هئا، پر هڪ رهنما، دوست، ۽ روشنيءَ جو چراغ هئا. هو شاگردن جي دلين ۾ علم جو بيهڪ قائم ڪندو، ذهنن ۾ سچائيءَ جي روشني داخل ڪندو ۽ روح ۾ اخلاص ۽ محبت جو مينهن وسائي ڇڏيندو هو. سندس اکين ۾ موجود سنجيدگي، چهري تي هلڪي مسڪراهٽ، ۽ دل ۾ اخلاص هميشہ شاگردن لاءِ مشعلِ راھ بڻجي وئي.

مهمان اخلاق ۽ انسانيت...

مرحوم عبدالاحد نوناري جي شخصيت جا نمايان پهلو هيٺيان هئا:

صبر ۽ استقامت: هر ڏکي وقت ۾ بہ مرڪندي، شاگردن لاءِ سکيا ۽ رستو ڳولڻ.

خلوصِ نيت: بنا ڪنهن ذاتي لالچ جي علم جي روشنيءَ کي شاگردن تائين پهچائڻ.

وفاداري: اصولن، اسڪول اسٽاف ۽ شاگردن سان آخري دم تائين مخلص رهڻ.

سندس زندگي ۽ عملي سبق اهو سيکاري ٿو تہ استاد ڪڏهن بہ مرندا نہ آهن؛ اهي شاگردن جي ڪردار، ڳالهين ۽ ڪاميابين ۾ هميشه زنده رهندا آهن. استاد عبدالاحد نوناري جو سيکاريل هر لفظ شاگردن لاءِ هڪ چراغ آهي، جيڪو زندگيءَ جي اونده واري راھ ۾ روشن ڪندو رهي ٿو.

اعزازات ۽ سڃاڻپ...

تعلقه ايجوڪيشن آفيسر سائين محمد اقبال جمالي صاحب مرحوم عبدالاحد کي بيسٽ ٽيچر ايوارڊ سان نوازيو، جيڪو سندس تعليمي قابليت، اخلاقيات ۽ شاگردن لاءِ محبت جو اعتراف هو. هن اعزاز سان مرحوم عبدالاحد نہ صرف پنهنجي ڪاميابيءَ جو اعتراف ڪيو، پر سموري تعليمي ڪميونٽي لاءِ مشعلِ راھ

پڻ ٻڃي ويا.

آخري ڏينهن ۽ يادگار

مرحوم عبدالاحد نوناري دورانِ ملازمت گردن جي بيماري ۾ مبتلا ٿي ويا ۽ ڊگهي عرصي تائين صبر ۽ حوصلو ڏيکاريندي پنهنجي فرض کي نڀائيندا رهيا. 4 فيبروري 2024ع تي هن دنيا کان لاڏاڻو ڪيو، پر سندن اثر شاگردن جي دلين ۾، اسڪول جي فضا ۾، ۽ علم جي هر ڪونج ۾ هميشه قائم رهندو.

انهن جي وڃڻ سان هڪ اهڙو چانوَدار وڻ ختم ٿي ويو، جنهن جي هيٺان شاگرد، ساٿي استاد ۽ شاگردن جا والدين سڪون ۽ حوصلو حاصل ڪندا رهيا. استاد عبدالاحد جو هر سبق، هر لفظ ۽ هر مشورو شاگردن لاءِ هڪ زندگيءَ جي مشعل بڻجي ويو، جيڪو روشن ۽ مضبوط راهه ڏيکاري ٿو.

پيغامِ زندگي...

مرحوم استاد عبدالاحد نوناري جو زندگيءَ جو پيغام اسان سڀني لاءِ مثال آهي:

علم کي صرف نصابي ڪم نہ سمجهو، پر شاگردن جي دلين ۾ روشنيءَ جو ذريعو بڻايو.

اخلاص ۽ وفاداري سان ڪم ڪيو، ڇو تہ صرف عمل ئي انسان کي يادگار بڻائي ٿو.

صبر ۽ حوصلو سڀني ڏکيائيءَ جي راهه کي آسان ڪري ٿو.

اهو ئي سبب آهي جو استاد ڪڏهن بہ مري نٿا سگهن؛ اهي هميشہ شاگردن جي ڪاميابين، دلين ۾ اثر، ۽ سماج ۾ روشن مثال طور زنده رهندا آهن.

آخر ۾...

مرحوم استاد عبدالاحد نوناري صرف استاد نہ، پر شاگردن لاءِ علم جو روشن چراغ، اخلاص جو آئينو، ۽ صبر ۽ وفاداري جو نمونو هئا. انهن جو علم، اخلاص، محبت ۽ خدمت شاگردن جي دلين ۾ هميشہ زنده رهندو. اسان جو فرض آهي تہ سندس ڏنل واٽ کي جاري رکون، شاگردن جي دلين ۾ علم جي روشني، اخلاص جي خوشبو، ۽ محبت جي مهڪ ڇڏي وڃون.

الله تعاليٰ مرحوم عبدالاحد نوناري کي جنت الفردوس ۾ بلند درجا عطا فرمائي، سندن مغفرت ڪري، ۽ پسماندگان کي صبر ۽ حوصلي جو انعام عطا فرمائي.

آمين.

سائين لياقت علي ساند

گورنمينٽ بوائز هاءِ اسڪول هٽڙي جي تاريخ جي هر ورق تي جيڪڏهن ڪنهن نالي جي نرمي، نورانيت ۽ نيڪنامي جا نقش نمايان نظر اچن ٿا، ته اهو نالو آهي مسٽر لياقت علي ساند. هڪ اهڙو استاد، جيڪو صرف استاد نہ، پر تدريس جو تارو، تربيت جو تاجدار، ۽ خدمت جو سرسيد سڏجي ٿو.
31 جنوري 1966ع تي جنم وٺندڙ هي علمي آفتاب، 13 آڪٽوبر 1987ع تي تدريس جي دنيا ۾ قدم رکندي، لڳ ڀڳ چار ڏهاڪن تائين اهڙي سچائيءَ سان پڙهائيندو رهيو، جو وقت بہ سندس وفا تي فخر ڪري. ۽ 31 جنوري 2026ع تي رٽائرمينٽ جي منزل تي پهچي، هو هڪ دور جو داستان بڻجي ويو.
سائين لياقت علي ساند جو وجود علم جو سرچشمو، شعور جو سمندر ۽ شفقت جو شجر آهي. سندن شخصيت ۾ سادگي بہ آهي، سنجيدگي بہ آهي، ۽ سچائي بہ آهي. هو انهن استادن مان آهن، جيڪي ڪتاب کان اڳ ڪردار پڙهائيندا آهن، سبق کان اڳ سبق آموز بڻائيندا آهن، ۽ تعليم سان گڏ تربيت جو تصور بہ ذهنن ۾ ويهاريندا آهن.
هٽڙي شهر جي هن هيرن جهڙي هستيءَ گورنمينٽ بوائز هاءِ اسڪول کي فقط اداري طور نہ، پر پنهنجي روح جو رشتو سمجهيو. هو اسڪول لاءِ صرف ملازم نہ رهيا، پر محنت جا معمار، محبت جا محافظ ۽ مستقبل جا معلم بڻيا. سندن تدريس جو انداز اهڙو هو، جو شاگردن جي ذهنن ۾ چڻ علم جا ڏيئا ٻري پوندا هئا. هو هڪ ڏئي وانگر پاڻ ٻرندا رهيا، تہ جيئن ٻين کي روشني ملي.
سائين لياقت صاحب HST هوندي F.A سطح تي پڙهائيندي، هزارين شاگردن کي علم جي آغوش ۾ آندو. سندن ڪلاس روم ڪا عام جاءِ نہ، پر فڪر جو فيض خانو ۽ اخلاق جو ايوان هوندو هو. جتي لفظن سان واٽون، ۽ واٽن سان منزلون ٺهنديون هيون. ڪيترائي شاگرد، جيڪي اڄ ڊاڪٽر، انجنيئر، استاد ۽ آفيسر بڻيا آهن، سي سڀ پنهنجي ڪاميابيءَ جو ڪريڊٽ سندن ئي رهنمائيءَ کي ڏين ٿا.
سندن شخصيت ۾ جدت جي جلون سان چمڪندڙ خوبيون صاف نظر اچن ٿيون:
محنت مسلسل، محبت مخلص، مزاج مهذب؛

علم اعليٰ، اخلاق اعجاز، انداز اثرائتو؛
گفتگو گداز، گامزن گرانقدر، ۽ ڪردار ڪامياب!

اهي فقط پڙهائيندڙ نه، پر رهبر، راهبر ۽ روشنيءَ جا رڪن آهن. سندن اڳواڻيءَ ۾ اسڪول ۾ نظم و ضبط جو نظام مضبوط ٿيو، تعليمي معيار بلند ٿيو، ۽ شاگردن جي همت ۽ حوصلي ۾ حيرت انگيز واڌارو آيو. گويا اسڪول جي فضا ۾ علم جا گل ٽڙيا، ادب جا آڪيرا اڏيا، ۽ اميدن جا آسمان اُڀريا.

سندن نرم گفتگو اهڙي، ڄڻ نديءَ جي نرمي؛
سندن علمي بصيرت اهڙي، ڄڻ سمنڊ جي وسعت؛
۽ سندن انسانيت اهڙي، ڄڻ ماءُ جي محبت.

شاگرد کين استاد نه، پر سرپرست سمجهندا آهن. استاد کين ساٿي نه، پر سينيئر سپهه سالار سمجهندا آهن. انتظاميه کين ملازم نه، پر ادارو سمجهندي آهي. چو ته سائين لياقت علي ساند پاڻ ۾ ئي هڪ مڪمل درسگاهه آهن.

سندن زندگي خدمت جي اهڙي داستان آهي، جتي هر ڏينهن جدوجهد، هر گهڙي قرباني، ۽ هر پل شاگردن جي ڀلائي لاءِ وقف رهي. هو شهرت ڪان پري، پر عزت ۾ اعليٰ؛ هو سادگيءَ ۾ سرفراز، پر اثر ۾ عظيم رهيا. اهڙا استاد صدين ۾ پيدا ٿيندا آهن، جيڪي پنهنجي عمل سان ادارن کي امر ڪري ڇڏيندا آهن.

رٽائرمينٽ جي تاريخ ته صرف ڪئلينڊر جو انگ آهي، پر سندن خدمتن جي خوشبو وقت جي هر واٽ تي محسوس ٿيندي رهندي. سندن سيکاريل سبق، سندن ڏنل دعائون، ۽ سندن ڏسيل رستا نسلن تائين جاري رهندا. حقيقت ۾ اهڙا استاد ڪڏهن رٽائر ناهن ٿيندا، بلڪه يادگيرين ۾ زنده رهندا آهن.

بيشڪ، سائين لياقت علي ساند گورنمينٽ بوائز هاءِ اسڪول هٽڙي جو فخر، فيض ۽ فخرِ فردوس آهن. هو علم جا آفتاب، اخلاق جا امين، ۽ انسانيت جا علمبردار آهن. سندن وجود هٽڙي شهر لاءِ رحمت، برڪت ۽ سعادت آهي. وقت سندن نالي کي سونهري اکرن سان لکندو، ۽ تاريخ سندن خدمتن کي عزت سان ياد ڪندي.

دعائيه ڪلمات:

الله پاڪ سائين لياقت علي ساند صاحب کي صحت، سلامتي، سڪون ۽ سعادت

عطا فرمائي، سندن باقي زندگيءَ کي خوشين، خيرن ۽ ڪاميابين سان مالا مال ڪري، سندن ڪيل خدمتن کي صدقۂ جاريه بڻائي، ۽ سندن شاگردن کي سندن لاءِ دائمي دعاگو بڻائي. آمين يا رب العالمين.

استاد عبدالحڪيم لغاري:
منظوم پيٽا

واٽڪي وسِيءَ ۾ جنم ورتائين، آيو نئون ڏينهن،
16 مارچ 1964 تي روشن ٿيو، علم جو نئون شروع مشن.
والد مراد علي لغاري جو پيغام، اخلاص ۽ وفا،
عبدالحڪيم کي مليو، زندگيءَ ۾ وقت سان جوڙا.
ننڍپڻ ۾ پڑهيو ڳوٺ ۾، سيکاريو ادب جو رستو،
نور محمد هاءِ اسڪول مان ميٽرڪ پاس ڪيو.
هر سبق ۾ محنت جو رنگ، اخلاص جو سنگ،
عبدالحڪيم لاءِ تعليم نہ رڳو فرض، پر زندگيءَ جو سنگ.
9 جون 1987 تي ماستر ٿيو، والد جي ڪوٽا تي مقرر ٿيو،
پيندي شريف ۾ خدمت جو آغاز، شاگردن سان گڏ هليو.
علم ۽ اخلاق سان هر دل کي روشن ڪيو،
شاگردن لاءِ مشعل، روحاني روشني ڏيکاريو.
مسو پرڳڙي ۾ هو، گيلو نوناري ۾ پڻ،
واٽڪي وسِيءَ ۾ پنهنجي خدمت جو سفر ڪيو روشن.
ٽريننگ ڪاليج حيدرآباد مان پي ٽي سي حاصل ڪيو،
نئين تربيت سان شاگردن لاءِ نئين دنيا ڏيکاري، رستو ڏيکاريو.
بنگلا شام سنگھ ۾ مقرري، نئين طريقي سان پڑهائي،
هر سبق ۾ محنت، نظم ۽ ضبط جو سبق ڏيکاري.
شاگردن لاءِ هو صرف استاد نہ، پر رهنما بڻيو،
اخلاق ۽ علم جو ميلاپ، عبدالحڪيم ۾ چمڪيو.
گيلو نوناري ۾ وري مقرري، پوءِ ريٽائرڊ ٿيو،
پر سندس اثر شاگردن ۽ سماج ۾ هميشہ رهندو رهيو.
سائين عبدالحڪيم والد جيان وقت جا پابند هئا،
هر ڪم کي ايمانداري سان سرانجام ڏيڻ ۾ ماهر هئا.

عبدالحڪيم جو سفر علم، خدمت، ۽ اخلاص سان ڀريل،
هر مقام تي هو نظم ۽ ضبط جو مثال بڻيل.
شاگردن جي دلين ۾ روشن روشنيءَ جو چراغ،
سندس محنت ۽ اخلاص هر دل تي رهي يادگار.
وقت جي پابندي سندس زندگي جو اهم وصف،
هر ڪم وقت تي ڪرڻ ۾ هو هميشه ڀرين صف
شاگردن کي پڙهائڻ سان گڏ زندگيءَ جا سبق سيکاريا،
والد جي اصولن جو پيروڪار تي، پاڻ کي اعليٰ مقام ڏياريا.
عبدالحڪيم جو پيشو مقدس، روحاني ۽ نيڪ سفر،
علم، اخلاص ۽ خدمت سان ڀرپور، هڪ شاندر منظر.
هر مقرري ۾ هو پنهنجو ڪردار نمايان ڪري گذريو،
شاگردن جي دلين ۾ علم ۽ اخلاق جو ٻج پوکيو.
مسو پرڳڙي، گيلو نوناري، واٽڪي وسِي، بنگلا شام سنگهه،
هر جاءِ تي علم ۽ اخلاص سان ڀريو نئون رنگ سنگهه.
سندس حڪمت، صبر، محنت شاگردن لاءِ مشعل،
هر سبق ۾ روحاني ۽ علمي روشنيءَ جو حل.
عبدالحڪيم نه رڳو استاد، پر ڳوٺاڻن لاءِ رهنما،
سندس زندگي شاگردن ۾ نظم ۽ ضبط جو نما.
والد جي اثرن جو روشن عڪس سندس هر عمل ۾،
وقت جي پابنديءَ هر ڏينهن هر ڪم ۾.
عبدالحڪيم جو فلسفو: علم جي خدمت، وقت جي پابندي،
هر ڪم ۾ محنت ۽ ايمانداري، زندگيءَ جو اصل مرادي.
شاگردن لاءِ رهنمائي، والدين لاءِ فخر، سماج لاءِ مثال،
سندس زندگيءَ جو هر لمحو، هر ڪم هڪ روشن مثال.
شاگردن لاءِ هو هڪ مشعل، والد لاءِ فخر جو نشان،
هر ڪم ۾ ايمانداري، هر ڏينهن ۾ نئين نشان.
سندس عمل ۾ محنت ۽ خدمت جو صنف نما اثر،

هر دل تي رهي يادگار، جيئن ڪو روشن منظر.
عبدالحڪيم جي زندگيءَ مان سکڻ جو سبق اهو،
علم، اخلاص، ۽ پابندي سان ملندو ڪاميابيءَ جو رستو.
سندس اثر، محنت، حڪمت هميشہ رهندي جاڳندي،
شاگردن جي دلين ۾ ۽ سماج ۾ روشنيءَ وانگر چاجندي.
هر ڏينهن، هر لمحا، هو علم ۽ خدمت جو چراغ،
هر سبق، هر ڳالھ، شاگردن لاءِ نئون پيغام آگاه.
عبدالحڪيم لغاري جو نالو، خدمت ۽ اخلاص جو نشان،
دل ۾ ياد رهندو، سندس زندگيءَ جو شان ۽ مان.

ورتل ڪتاب حيدرآباد تعلقو ڀهراڙي علمي ۽ ادبي شخصيتون
مرتب اڪرم حيدري

استاد محمد عمر لاشاري

محمد عمر ولد محب علي لاشاري، ڳوٺ قادر بخش لاشاري، يوسي هٽڙي جو مهذب، معتبر ۽ مخلص ماڻهو، جنهن جي مزاج ۾ متاس، معاملن ۾ متانت ۽ من ۾ محبت موجزن رهي. هن مردِ ميدان جي پيدائش 16 مارچ 1965ع تي ٿي؛ اها تاريخ ڄڻ ته تعليم جي تڪميل، تربيت جي ترتيب ۽ تدريس جي تقدير ڪٽي آئي.

ننڍپڻ کان ئي هو سادگيءَ جو ساٿي، سچائيءَ جو سرواڻ ۽ سنجيدگيءَ جو سنگتي رهيو. پرائمري پڙهائي پنهنجي ڳوٺ ۾ حاصل ڪيائين، جتي ڳوناٺين گهٽين ۾ گهمندي، گلابي گُلن جهڙا گُڻ گڏ ڪندو رهيو. پوءِ واٽڪي وسي ۾ مڊل، نور محمد هاءِ اسڪول مان ميٽرڪ، گورنمينٽ ڪاليج ڪاري موري مان انٽر، ۽ سچل ڪاليج مان بي اي ڪري علم جي اڱڻ ڪي اجالو ڏنائين. هي تعليمي سفر رڳو درجا نہ هئا، پر دردمندي، دانائي ۽ دلي لگن جا ڏاڪا هئا.

16 اپريل 1983ع تي امين هاليپوٽو اسڪول ۾ استاد مقرر ٿيو. اها مقرري سندس زندگيءَ جو موڙ نہ، پر منزل بڻجي وئي. استاد بڻجڻ سندس لاءِ روزگار نہ، پر پيغمبري پيشو هئي؛ نوڪري نہ، پر نيڪي هئي؛ فرض نہ، پر فخر هو. 1984ع ۾ صاحب خان چانڊيو ۾ بدلي ٿي، جتي بہ سندس محنت، محبت ۽ مروّت جا مثال مشهور ٿيا. پوءِ 1996ع ۾ پنهنجي ڳوٺ موٽي آيو، جتي هن پنهنجي مٽيءَ کي معنيٰ ڏني، پنهنجي ماڻهن کي پڙهائيءَ جي روشني ڏني، ۽ پنهنجي وس وارن ٻارن کي وِديا جا وکريل وکريل وڻ ڏنا.

سندس شخصيت ۾ شرافت، شفافيت ۽ شائستگي گڏيل صورت ۾ جلوه گر هئي. هو شريف نفس، وقت جو پابند ۽ نفاست پسند انسان هو. سندس سلوڪ ۾ سڪون، سچائي ۽ سادگي سمايل هئي. سچ ڳالهائڻ سندس شعار، صاف رهڻ سندس سنگيت، ۽ سٺائي ڪرڻ سندس سڃاڻپ هئي.

هو ڪلاس روم ۾ قدم رکندو هو تہ ڄڻ علم جي ڪرڻ ڪکرن کي چيري نڪري پوندي هئي. سندس آواز ۾ وزن، لفظن ۾ وڻج، ۽ لهجي ۾ لطف هوندو هو. شاگردن کي سبق سان گڏ سبق آموز سبق سيکاريندو هو. ڪتابن سان گڏ ڪردار، ڪاپين سان گڏ قدر، ۽ نصاب سان گڏ نصيحت بہ ڏيندو هو. سندس تدريس ۾

ترتيب، تربيت ۽ ترقيءَ جو تسلسل نظر ايندو هو.

محمد عمر صاحب محنتي معلم، مهربان مرشد ۽ محبت ڀريو مربي هو. شاگردن کي پٽن وانگر پيار، ساٿين کي ساٿ ۽ سچو سهڪار ڏيندو هو. سندس سنگت ۾ سنگين مسئلا بہ سولا ٿي پوندا هئا. سندس مسڪراهٽ مٺڙ، مزاج معتدل ۽ معاملن ۾ ميانہ روي هئي.

هن جي سادگيءَ ۾ سونهن، سنجيدگيءَ ۾ سگهہ ۽ سخاوت ۾ سچائي هئي. سندس لباس ۾ لطافت، لهجي ۾ لچڪ، ۽ لکڻيءَ ۾ لاڙو هو. وقت جي پابندي اهڙي جو واچ ڪان اڳ حاضر، ۽ ڪم ۾ ڪڏهن ڪوتاهي نہ. ماڻهو چوندا هئا:
"محمد عمر اچي ويو، مطلب محفل منور ٿي وئي."

سندس سچي سروس 42 سالن تي محيط رهي. هي سال صرف سال نہ، پر سيپين جهڙا سونا لمحا هئا. هر ڏينهن ۾ درس، هر ڏهاڙي ۾ ڏاهپ، ۽ هر گهڙيءَ ۾ گهرايل گُڻ هئا. 15 مارچ 2025ع تي قادر بخش لاشاري اسڪول مان ريٽائر ٿيو، پر حقيقت ۾ اهڙا ماڻهو ريٽائر ناهن ٿيندا؛ اهي دلين ۾ رهندا، دعائن ۾ جيئندا ۽ يادگيرين ۾ يڪتا رهندا.

ريٽائرمينٽ جي موقعي تي سندس شاگردن، ساٿين ۽ ڳوٺاڻن جي اکين ۾ آنسو هئا، ڇو تہ هو رڳو استاد نہ، پر ادارو هو؛ رڳو ماڻهو نہ، پر مڪتب هو؛ رڳو شخص نہ، پر شخصيت هو. سندس وڃڻ سان اسڪول جي صحن ۾ سناٽو، پر سندس سبقن جي صدا سدائين لاءِ رهجي وئي.

ڇئون تہ:

هو محنت جو معتبر، محبت جو مهربان، مروّت جو مثال؛
هو سادگيءَ جو سونهون، سچائيءَ جو سپاهي، سنجيدگيءَ جو سرواڻ؛
هو علم جو علمبردار، اخلاق جو امين، ۽ انسانيت جو امام هو.

آخر ۾ دعا آهي:

الله پاڪ هن مهذب معلم، محنتي مرشد ۽ محبت ڀريي انسان کي صحت، سکون ۽ سرور سان نوازين. سندس باقي حياتي برڪتن ڀري بڻائي، سندس اولاد ۽ احباب کي سندس نيڪ ناميءَ جو نگهبان بڻائي، ۽ سندس ڪيل خدمتن کي صدقو جاريہ بڻائي.

رب ڪري تہ محمد عمر لاشاري صاحب جي زندگي هميشه عزت، عافيت ۽ آسرن سان آباد رهي. آمين.

ڳوٺ جي ڳاڙهي مٽيءَ مان جڏهن ڪا شخصيت ابري ٿي ته اها رڳو انسان نه رهندي آهي، پر اُميدن جو اُجرو اُفق، محنتن جو مهڪندڙ مهتاب ۽ خدمت جو سچو سُر بڻجي ويندي آهي. اهڙي ئي سچي سونهن، سادگيءَ جي سرهاڻ ۽ سخاوت جي ساک رکندڙ شخصيت جو نالو آهي راشد احمد ڪيريو ولد عبدالواحد ڪيريو. جنهن جي زندگي جدوجهد جي جوت، جذبي جي جرئت ۽ جاکوڙ جي جلال سان جرڪي ٿي.

راشد احمد ڪيريو جو جنم 1988ع ۾ ڳوٺ ٽنڊوحيدر جي پاڪيزه فضا ۾ ٿيو. اها ڌرتي، جتي سادگي سرمايو آهي، محبت ميراث آهي ۽ محنت معيار آهي. هن ننڍپڻ کان ئي علم کي اجالو سمجهي، ڪتابن کي ڪعبو بڻائي، قلم کي قبيلو بڻايو. سندس ابتدائي تعليم پنهنجي ئي ڳوٺ ٽنڊوحيدر مان حاصل ڪئي، جتي مٽيءَ جي مهڪ ۽ ماءُ جي دعائن سان گڏ هن جي من ۾ سکيا جو سج ابريو. وقت گذرندو ويو، خواب وڌندا ويا، ۽ هو پنهنجي محنت سان منزلن ڏانهن وڌندو ويو. سنڌ يونيورسٽي مان فزڪس ۾ ماسٽرز ڪري هن ثابت ڪيو ته ڳوٺ جو ڇوڪرو به علم جي آسمان تي تارو بڻجي سگهي ٿو. فزڪس جهڙي ڏکئي، ڏاهپ ڀري، دليلن واري شعبي ۾ مهارت حاصل ڪرڻ سندس ذهانت، زهد ۽ ذوق جو زنده ثبوت آهي. اها تعليم رڳو ڊگري نه هئي، پر سندس دماغ جي روشني ۽ دل جي دانائي جو دليل هئي.

2016ع ۾ ليڪچرار طور ٽنڊوڄام ڪاليج ۾ مقرري سندس جدوجهد جي جت ۽ جاکوڙ جي جزا هئي. جڏهن هو استاد بڻيو ته رڳو نوڪري نه ملي، پر هڪ مقدس ذميواري ملي. استاد ٿيڻ معنيٰ قوم جو معمار ٿيڻ، نسلن جو نگهبان ٿيڻ ۽ مستقبل جو معنيٰ بڻجڻ آهي. هن اها ذميواري دل جي ڌڙڪن سان نڀائي، ايمان جي اخلاص سان نڀائي.

پر سندس خدمت جو سفر صرف سرڪاري ڪرسيءَ تائين محدود نه رهي. 2010ع کان ڪوچنگ سينٽر "فيض سائنس اڪيڊمي ٽنڊوحيدر" مين شيخ

پرڪيو روڊ ايت آغا خان ڪميونٽي اسڪول ۾ بطور ايڊمنسٽريٽر خدمتون سرانجام ڏيندو رهيو آهي. هتي هن انتظام، اخلاق ۽ استادن جي اهتمام سان تعليم کي آسان، سولو ۽ سستو بڻايو. ڪيترائي شاگرد جيڪي مايوسيءَ جي منڌير تي ويٺا هئا، سي هن جي رهنمائيءَ سان اميدن جي اوج تي پهتا.

زندگيءَ ۾ ڪيس حيدرآباد شهر مان وڏيون پيشڪشون مليون، وڏا عهدا، وڏا ادارا، وڏيون آڇون، پر هن جي دل ۾ ڳوٺ جي گهٽي، غريبن جي گلي ۽ نياڻين جي نصيبن جو نور هو. هن شهر جي چمڪ کي ڇڏي، پنهنجي ڳوٺ جي چانڊوڪي چونڊي. هن وڏن مفادن کي وساري، ننڍن معصومن جي مستقبل کي سنواري ڇڏيو. اها قرباني، اها وفاداري، اها انسانيت سندس عظمت جو آئينو آهي.

سندس سڀ کان وڏو ڪارنامو اهو آهي ته ٽنڊوحيدر جي نياڻين ۽ ڇوڪرن کي صحيح معنيٰ ۾ يونيورسٽي جو رستو ڏيکارڻ وارو شخص بڻيو. هن علم جا در کولي ڇڏيا، خوابن جا ڏيئا ٻاري ڇڏيا، همتن جا هٿ وڌائي ڇڏيا. ڪيترائي شاگرد جيڪي اڻپڙهيل رهجي وڃن ها، سي سندس رهنمائي سان يونيورسٽين تائين پهتا. ڪو آفيسر ٿيو، ڪو انجنيئر، ڪو استاد، ۽ هر ڪاميابيءَ جي پٺيان راشد ڪيريو جي محنت جي مهر لڳل آهي.

هو محبتي، قربائتو، احساس رکندڙ، غريبن جو غمخوار، درد کي سمجهڻ وارو، شفيق طبيعت جو انسان آهي. سندس چهري تي مسڪراهٽ، لفظن ۾ وڻجندڙ وزن، ۽ ورتاءُ ۾ وڻندڙ وقار آهي. شاگردن لاءِ استاد کان وڌيڪ دوست، دوستن لاءِ ڀاءُ، ۽ ڳوٺ وارن لاءِ سهارو آهي. سندس دل دريا وانگر، ذهن مينهن وانگر، ۽ مزاج مهربان ماڪ وانگر آهي.

سندس شخصيت کي بلاشبہ چئي سگهجي ٿو:

هو علم جو علمبردار، اخلاق جو اقرار،
محنت جو معيار، محبت جو مينار.
هو درد جو دارو، دلين جو ديدار،
شاگردن جو ساٿار، سماج جو سنيار.
هو خدمت جو سفر، سچائيءَ جو ثمر،
اميدن جو اثر، مستقبل جو فخر.

راشد احمد ڪيريو جي زندگي سادي سهي، پر سُونهري آهي؛ خاموش سهي، پر اثرائتي آهي؛ ننيڙي سهي، پر نوري آهي. هن ثابت ڪيو ته اصل عظمت دولت ۾ نه، پر دل ۾ آهي؛ اصل اوچائي عهدن ۾ نه، پر عمل ۾ آهي.

اڄ جڏهن سماج خود غرضيءَ جي هوائن ۾ وهي رهيو آهي، تڏهن اهڙا استاد انسانيت جا اڏول ديوار آهن. هو نسلن کي سنواري رهيا آهن، علم کي اجاگر ڪري رهيا آهن، ۽ مستقبل کي محفوظ بڻائي رهيا آهن.

آخر ۾ دل جي گهرائين سان دعا آهي:

الله پاڪ سائين راشد احمد ڪيريو کي صحت، سلامتي، سڪون ۽ سرفرازي عطا فرمائي، سندس علم ۾ واڌارو ڪري، عمر ۾ برڪت ڏئي، ۽ کيس هميشه شاگردن لاءِ روشنيءَ جو مينار بڻائي رکي. آمين.

بيشڪ،

راشد ڪيريو رڳو نالو ناهي،

پر علم جو آئينو،

اخلاص جو اثاثو،

۽ انسانيت جو اڻمٽ افسانو آهي.

ڪڏهن ڪڏهن ڪنهن ماڻهوءَ جو نالو ئي سندس نصيب جو نقشو بڻجي ويندو آهي. “مظهر” يعني ظهور، جلوو، روشنيءَ جو رستو. بيشڪ، مظهر علي سولنگي جي زندگي به اهڙي ئي ظهور ۽ روشنيءَ جي داستان آهي. هڪ اهڙو انسان، جيڪو لفظن ۾ نه، پر عملن ۾ جيئندو آهي؛ جيڪو ڳالهين ۾ نه، پر قربانين ۾ نظر ايندو آهي.

12 مارچ 1985ع جي صبح، جڏهن سنڌ جي مٽيءَ ۾ هڪ نئون گل ٽڙيو، تڏهن ڪنهن کي خبر نه هئي ته هي ٻار اڳتي هلي علم، اخلاق ۽ انسانيت جو امين بڻجندو. والد محمد يعقوب سولنگي جي تربيت هيٺ پلجندڙ هي نينگر شروع کان ئي سادگي، سچائي ۽ سنجيدگيءَ جو سنگم هو. گهر جي گهراڻائي، بزرگن جي برڪت ۽ والدين جي دعا سندس شخصيت جو بنياد بڻيا.

زندگيءَ جو سفر اڳتي وڌندو رهيو، ۽ هن علم کي پنهنجو اوڙڻ وڇاڻو بڻايو. ايم اي (تاريخ اسلام) حاصل ڪندي هن ماضيءَ جي مهڪندڙ مهراڻن مان سبق سکيو، ۽ ايم ايڊ (ايجوڪيشن) ذريعي تعليم جي تڪميل سان تدريس جي تقدس کي پنهنجي تقدير بڻايو. علم هن لاءِ صرف ڊگري نه، پر ذميواري بڻجي ويو؛ صرف ڪتاب نه، پر ڪردار بڻجي ويو.

پهرين آگسٽ 2008ع تي جڏهن هن سرڪاري ڪاتي ۾ مقرري ماڻي، تڏهن ڄڻ قسمت کيس هڪ مقدس ميدان حوالي ڪيو. تعليم جو ميدان، جتي استاد رڳو سبق نٿو پڙهائي، پر نسلن کي سنواري ٿو. پرائمري اسڪول ٽيچر جي حيثيت سان جي بي پي ايس حاجي محراب سولنگي بيٽ سيري، تعلقه حيدرآباد ڀهراڙيءَ جي اسڪول ۾ هن پنهنجي خدمت جو آغاز ڪيو.

ڀهراڙيءَ جا اسڪول، جتي سهولتون گهٽ، پر سپنا وڏا هوندا آهن؛ جتي ڪمرا سادا، پر اميدون اوچائيءَ تي هونديون آهن؛ اتي هڪ سچو استاد ئي ٻارن لاءِ روشنيءَ جو ڏيئو بڻجي سگهي ٿو. مظهر علي سولنگي به اهڙو ئي ڏيئو بڻيو.

هو رڳو ڪتاب کوليندڙ استاد نه، پر دل کوليندڙ انسان آهي. هو رڳو سبق

سيکاريندڙ نہ، پر اخلاق سنواريندڙ آهي. سندس ڪلاس ۾ لفظن سان گڏ محبت بہ ملندي آهي، علم سان گڏ اعتماد بہ، ۽ سبق سان گڏ سهارو بہ.

ٻار ڪيس استاد نہ، پر سرپرست سمجهن ٿا. جڏهن هو اسڪول جي اڱڻ ۾ داخل ٿئي ٿو تہ ننڍڙا چهرا مرڪي اُيرن ٿا، ڄڻ ڪو پنهنجو ماڻهو آيو هجي. سندس آواز ۾ شفقت، لهجي ۾ لطافت، ۽ نگاهہ ۾ نرمي آهي. هو هر ٻار کي پنهنجي اولاد وانگر سمجهي ٿو. شاگردن جي ڪاميابي سندس خوشي، ۽ سندن ناڪامي سندس خوفناڪ خواب بڻجي وڃي ٿي.

رهائش پير محلا هوسڙي ۾ هجڻ باوجود، سندس دل جي رهائش ماڻهن جي دلين ۾ آهي. هو پاڙي جو بہ پيارو، ڳوٺ جو بہ گهربل، ۽ دوستن جو بہ دلبر آهي. ملنساري سندس مزاج، محبت سندس مذهب، ۽ مدد سندس مشن آهي.

ڪو مسئلو هجي، ڪو ڏک هجي، ڪو ڪم اٽڪيل هجي. ماڻهو بي اختيار چون ٿا: “مظهر وٽ وڃو، هو ضرور مدد ڪندو.”

سچ پڇو تہ هو انسانن لاءِ اميد جو دروازو آهي. هن جي چهري تي هميشہ مرڪ، هٿن ۾ همت، ۽ دل ۾ درد آهي. ٻين جي تڪليف کيس پنهنجي تڪليف لڳندي آهي. ٻين جي خوشي کيس پنهنجي خوشي بڻجي ويندي آهي.

استادن جي حقن جي ڳالهہ هجي تہ هو سڀ کان اڳيان نظر ايندو آهي. هو صرف پنهنجي لاءِ نہ، پر سڀني لاءِ آواز اٿاريندو آهي. حق، انصاف ۽ ڀلائيءَ جو حامي هجڻ سندس فطرت آهي. هو ڪنهن جي دل ڏکائڻ بدران دل جو درد گهٽائڻ چاهي ٿو.

سندس شخصيت ۾ عجيب سادگي آهي. نہ وڏائي، نہ ڏيکاءُ، نہ غرور. نرم لفظ، نيڪ نيت ۽ صاف سلوڪ سندس سڃاڻپ آهن. اهڙا ماڻهو وقت جي ويرانيءَ ۾ بہ خوشبوءَ وانگر رهجي ويندا آهن.

جيئن وڻ بي آواز ڇانوَ ڏيندو آهي، تيئن مظهر علي بہ بنا شور جي خدمت ڪندو رهي ٿو. جيئن درياهہ بنا دعويٰ جي پاڻي ڏيندو آهي، تيئن هو بنا لالچ جي محبت ورهائيندو رهي ٿو. سندس زندگي خاموش خدمت جو حسين مثال آهي.

هو علم جو امين، اخلاق جو آئينو، ۽ انسانيت جو سرمايو آهي.

اڄ جڏهن سماج خودغرضيءَ جي توڙ ۾ ڊنڊلو ٿي رهيو آهي، تڏهن اهڙا ماڻهو

روشنيءَ جا مينار بڻجن ٿا. مظهر علي سولنگي بہ اهڙو ئي مينار آهي. جيڪو پاڻ ساڙي، ٻين کي روشن ڪري ٿو.

حقيقت ۾: هو استاد نہ، احساس آهي؛

هو انسان نہ، انسانيّت آهي؛

هو شخص نہ، شفقت آهي۔

آخر ۾ دل مان دعا نڪري ٿي تہ الله پاڪ کيس صحت، سڪون ۽ سعادت عطا ڪري، ۽ سندس زندگيءَ کي علم، عمل ۽ عزت سان هميشہ آباد رکي.

ڇو تہ اهڙا ماڻهو سماج جو سرمايو هوندا آهن، ۽ قوم جي قسمت جا سچا معمار۔

استاد غلام علي ڳاهو

قاسم ڳاهو جي ڪنڌين، ڪنولن ۽ ڪڪڙين واري ڪڇيءَ ڌرتيءَ تي، جتي صبح جو سج سونهن سان سرهو ٿئي ٿو ۽ شام جو چنڊ چانڊوڪي سان چمڪي ٿو، اُتي هڪ سادو، سنجيدو ۽ سرتاج شخص جنم ورتو، غلام علي ڳاهو. پهرين آڪٽوبر 1982ع جو اهو سونهري سحر، جنهن ڏينهن هيءَ ڌرتي هڪ محنتي معلم، مخلص مربي ۽ سجاڳ سماجي ساٿيءَ سان سرفراز ٿي.

ٻالڪپڻ جي باريڪ بهارن ۾، پنهنجي اباڻي ڳوٺ جي مٽيءَ مان محبت، محنت ۽ معرفت جا موتي ميڙيندي، هن ابتدائي تعليم حاصل ڪئي. ڳوٺ جي گهٽين ۾ مهڪندڙ ڪتابن جي خوشبو ۽ ڪلاسن جي ڪڙڪندڙ ڪاپين جي ڪشش کيس علم ڏانهن ائين ڇڪيندي رهي، جيئن چنڊ کي چڪور چاهي. پوءِ نورمحمد هاءِ اسڪول ۾ ميٽرڪ مڪمل ڪيائين، جتي سندس ذهن ۾ ذوق ۽ ذهانت جا ڏيئا وڌيڪ روشن ٿيا. مسلم ڪاليج مان انٽرميڊيئيٽ ڪري علمي سفر کي جاري رکندي، سنڌ يونيورسٽي مان ايم اي اڪنامڪس جي ڊگري حاصل ڪيائين. اقتصاديات جي علم سان معاشري جي مسئلن کي ماپڻ، سمجهڻ ۽ سلجهائڻ جو سليقو سکيو.

پر سندس دل جو ڌڙڪو دولت نه، پر درس ۽ درد هو؛ نوڪري نه، پر تعليم ۽ تعمير هو. تنهن ڪري پي ٽي سي ۽ پوءِ شاه لطيف يونيورسٽي خيرپور مان ايم ايڊ ڪري پاڻ کي پيشه ورانه تربيت سان سينگاريو. سندس سچو سفر ائين لڳو چڻ لفظن جي واٽ تي واڳون وجهي، وفاداري جي واٽ وٺي رهيو هجي.

هڪ آگسٽ 2008ع تي جڏهن هن استاد ٿيڻ جو شرف حاصل ڪيو، تڏهن اهو ڏينهن رڳو مقرريءَ جو نه، پر هڪ مشن جي شروعات جو ڏينهن هو. سندس پهرين مقرري مسو پرڳڙي طالب مولي ڪالوني تعلقو حيدرآباد ۾ ٿي. اتي هن پنهنجو پاڻ کي صرف استاد نه، پر سنڀاليندڙ، سهارو ڏيندڙ ۽ سماج سڌارڪ طور پيش ڪيو. ٻارن کي ڪتاب سان گڏ اخلاق، ادب ۽ انسانيت جا اسباق به سيکاريا. سندس پڙهائڻ جو انداز پيار پريو، لهجو لچڪدار، ۽ لفظ وزنائتا هئا. هو سبق کي صرف پڙهائيندو نه هو، پر سمجهائيندو، سلجهائيندو ۽ سنواريندو هو.

ٽن سالن کان پوءِ جڏهن سندس مقرري پنهنجي اباڻي ڳوٺ قاسم ڳاهو ۾ ٿي، تڏهن ڄڻ تقدير کيس پنهنجي ڌرتيءَ جي خدمت لاءِ واپس سڏيو. ڳوٺ جي اسڪول جي حالت ڏسي سندس دل ڏک سان ڏري پئي. عمارت ڪمزور، سهولتون گهٽ، ۽ وسيلن جي کوٽ هئي. پر هن هار نه مڃي؛ همت جو هٿيار کنيو، حوصلي جو هار پاريو، ۽ خدمت جو سفر شروع ڪيو.

هن اسڪول لاءِ ڏينهن رات ڊوڙ ڊڪ ڪئي. ڪڏهن آفيسن جا چڪر، ڪڏهن چندي جا چارا، ڪڏهن والدين سان ويهڪون، ڪڏهن آفيسرن ۽ ايم اي ايز جي اوطاقن جو چڪريون ،ڪڏهن شاگردن سان شوق. سندس محنت سان اسڪول ۾ بلڊنگ، بنيادي سهولتون، فرنيچر، صفائي، ۽ تعليمي بهتري جا بندوبست ٿيا. جيڪو اسڪول اڳ ويران وٿاڻ وانگر هو، اڄ اهو بيت هٽڙي جو واحد نمائنده ادارو بڻجي ويو. سجاڳي، سهولتن ۽ سکيا ۾ سرفراز.

سندس شخصيت ۾ جاکوڙ، جذبو، جدوجهد ۽ جفاڪشي جو جادو آهي. هو صرف سبق نه سيکاري ٿو، پر سچائي، سادگي ۽ سماجي سجاڳي به سيکاري ٿو. شاگرد کيس استاد نه، پر سرپرست سمجهن ٿا. والدين کيس ڀروسو ڀريو ڀاءُ سمجهن ٿا. ساٿي کيس سنجيده ساٿي ۽ سماجي سڌارڪ سمجهن ٿا.

چوڻ بهتر ٿيندو ته: هو محنتي معلم، مخلص مربي، مهربان ماڻهو آهي؛
هو ساده سچو، سنجيدو ساٿي، سجاڳ سپاهي آهي؛
هو درس جو درياهه، دعا جو ڏيئو، دل جو دردمند آهي.

جتي ٻيا ماڻهو سهولتن جا شڪايتڪار ٿيندا آهن، اتي غلام علي ڳاهو سهولتن جو سرجڻهار بڻجي ٿو. جتي ٻيا ماڻهو انتظار ڪندا آهن، اتي هو ابتدا ڪندو آهي. سندس زندگيءَ جو اصول آهي: ”تعليم ئي تقدير بدلائي ٿي.“

سندس شاگرد جڏهن امتحانن ۾ ڪامياب ٿين ٿا، ته هو خوشيءَ ۾ ڪلي ٿو؛ جڏهن ڪو ٻار اسڪول ڇڏي ٿو، ته هو فڪر ۾ پوي ٿو. هيءَ حساسيت ئي سچي استاديءَ جي سڃاڻپ آهي. ڇو ته استاد صرف ڪتابن جو ڪاروباري نه، پر ڪردار جو ڪاريگر هوندو آهي.

اڄ قاسم ڳاهو جو اسڪول جنهن شان سان بيٺو آهي، اهو غلام علي ڳاهو جي جدوجهد جو جيئرو جواز ۽ ثبوت آهي. هر ايندڙ ٻار لاءِ هي اسڪول اُميد جو

اُجالو ۽ علم جو آنگن بڻجي چڪو آهي. اهو سڀ سندس خلوص، خدمت ۽ همت جو نتيجو آهي.

آخر ۾ دعا:

الله پاڪ استاد غلام علي ڳاهو صاحب کي صحتِ سالمہ، حياتيءَ ۾ هدايت ۽ خدمت ۾ ثابت قدمي عطا فرمائي.

سندن قلم ۾ قوت، قدم ۾ برڪت ۽ ڪردار ۾ ڪمال عطا ڪري.

سندن شاگرد علم جا عالم، اخلاق جا آدرش ۽ قوم جا ڪارآمد فرد بڻجن.

سندن اسڪول سدائين سکيا، سچائي ۽ سجاڳيءَ جو سرچشمو بڻيل رهي.

رب پاڪ کين دنيا ۾ عزت، آخرت ۾ جنت، ۽ ٻنهي جهانن ۾ ڪاميابي عطا فرمائي.

آمين يا رب العالمين۔

استاد مظهر حسين چانڊيو

ٽنڊو غلام محمد جي مٽيءَ ۾ مٺاس به آهي، محنت به آهي، ۽ مروت به آهي؛
اها ڌرتي جتي دلون ڌڙڪن ٿيون، خوابن جا ڏيئا ٻرن ٿا، اُتي ئي 29 آگسٽ
1985ع تي هڪ اهڙو ٻار جنم ورتو،
جنهن جي قسمت ۾ قلم هو، قدم هو، ۽ قوم جي خدمت جو قسم هو.
اهو ٻار ـ مظهر حسين چانڊيو ـ علم جو امين، عمل جو آئين، ۽ اخلاق جو زين
ٿيو.

هو ڪو عام نالو نه رهيو،
هو درس جو دروازو ٿيو،
هو سچ جو ستارو ٿيو،
هو شاگردن لاءِ سهارو ٿيو.

تعليم جي تڙ تان

پرائمريءَ جي پهرين پڳ پنهنجي اباڻي اسڪول،
گورنمينٽ پرائمري اسڪول ٽنڊو غلام محمد ۾ رکيائين،
جتي سندس ڏاڏو اُستاد خان محمد چانڊيو
صرف استاد نه، پر تربيت جو ترجمان هو،
رهنمائي جو روشن مينار هو،
۽ اخلاق جو اعليٰ معيار هو.
ڏاڏي جي دعا، استاد جي نظر،
ننڍپڻ کان ئي نصيب بڻيا هن جا سفر.
هو پڙهندو رهيو، وڌندو رهيو،
قلم سان قسمت گهڙهندو رهيو.
2001ع ۾ گورنمينٽ هاءِ اسڪول ٽنڊو حيدر مان مئٽرڪ ڪيائين،
جتي عبدالجبار عباسي، مقبول گراٽو، قادر بخش پرهياڙ،
وڪيو پرڳڙي، پنهون مل اوڏ، صادق حسين خاصخيلي ۽ خان محمد چانڊيو جهڙا

استاد

هن جي ذهن جا زرخيز زميندار بڻيا.

اهي استاد نہ هئا صرف پڙهائيندڙ،

اهي هئا راهه ڏيکاريندڙ،

اهي هئا خواب اُپاريندڙ،

اهي هئا شخصيت سنواريندڙ.

سائنس سان سچائيءَ جو ساٿ

پري ميڊيڪل گروپ ۾ 2003ع ۾ انٽر،

پوءِ سنڌ يونيورسٽيءَ جي زولاجي شعبي ۾ داخلا،

بي ايس BSآنرز 2007ع ۾ مڪمل ڪيائين.

علم هن لاءِ ڊگري نہ هو،

علم هن لاءِ روشني هو،

علم هن لاءِ ذميواري هو،

علم هن لاءِ بندگي هو.

حياتيات پڙهندي هن حياتيءَ جو مقصد سکي ورتو،

جاندارن جي بناوٽ سان گڏ انسانيت جي اهميت بہ سمجهي ورتي.

استادي — عزت جو عنوان

پهرين آگسٽ 2008ع تي

گ.ب.ل.س.س ٽنڊو غلام محمد ۾ اُستاد مقرر ٿيو.

اهو ڏينهن رڳو مقرري نہ هو،

اهو ڏينهن قسمت جو ڪرارو هو،

اهو ڏينهن علم جي سفر جو سچو سهارو هو.

پي ٽي سي PTC ۾ پهرين پوزيشن،

سي ٽي CT ۾ بہ اعليٰ حيثيت

هر امتحان ۾ امتياز،

هر ڪوشش ۾ ڪمال انداز.

2014ع ۾ B.Ed فرسٽ ڊويزن،

2017ع ۾ M.Ed فرسٽ بويزن،
2016ع ۾ Entomology ۾ M.Phil —
اهو سلسلو هو صرف ڪاميابيءَ جو،
نہ هار جو، نہ بيقراريءَ جو.
ليبارٽريءَ جو لالٽين
فيض سائنس اڪيڊمي ٽنڊو حيدر ۾
چوڏهن سالن کان بايولاجي پڙهائيندي
هو رڳو ڪتابي استاد نہ رهيو،
پر تجربن جو ترجمان رهيو.
ڪڏهن مائڪروسڪوپ هيٺ زندگي ڏيکاري،
ڪڏهن ليبارٽريءَ ۾ راز اُجاڳا ڪيا،
ڪڏهن نظريي کي عمل بڻايو،
ڪڏهن خوابن کي حقيقت بڻايو.
شاگرد چون:
"سر اسان کي صرف پڙهائي نٿا ڏين،
هو اسان کي سوچڻ سيکارين ٿا،
جيئڻ سيکارين ٿا،
ڪامياب ٿيڻ سيکارين ٿا."

شخصيت ، شرافت جي شڪل....
مظهر حسين چانديو
نرم نيت، نيڪ نيت،
محبت ڀريو مزاج، مسڪراهٽ جو تاج.
هر دلعزيز، هر دلنواز،
ملنسار، مهربان، مخلص انداز.
نہ وڏائي، نہ وڏائيءَ جو واءُ،
نہ غرور، نہ گمان جو گاءُ.

سادي زندگي، سچو سلوڪ،
دل ۾ درد، زبان ۾ ذوق.
شاگردن جو سچو سهارو
هو شاگردن کي صرف ڪتاب تائين محدود نٿو رکي،
هو سندن هٿ پڪڙي مستقبل ڏانهن وٺي وڃي ٿو.
ڪيريئر ڪائونسلنگ ڪري،
حوصلو افزائي ڪري،
بورڊ تي آڻي،
اعليٰ تعليم ڏانهن ڏڪي.
چوي:
"اوهان منهنجو فخر آهيو،
اوهان منهنجو مستقبل آهيو،
اوهان ئي قوم جو اصل سرمايو آهيو."
مثالي استاد جو مثال
سندس وڏو ڪمال هي آهي
جو هن پنهنجي اولاد کي بہ
سرڪاري اسڪول ۾ پڙهايو.
اهو عمل اعلان آهي،
اهو عمل اعتماد آهي،
اهڙو استاد ئي اصل استاد آهي.
جيڪو پنهنجي ڳالھ تي پاڻ عمل ڪري،
ساڳي رستي تي پنهنجو گهر بہ هلائي،
اهو ئي سچو اڳواڻ،
اهڙو ئي سچو انسان.
ٽيچنگ لائسنس TEACHING LICENSE ڪاميابيءَ جو نئون ڪِرڻ
استيڊاSTEDA جو امتحان پاس ڪري
پهرين آڪٽوبر 2025ع تي

گ.ب.ھ.س.س شيخ حافظ موري منگر ۾
اي ايس ٽي مقرر ٿيا.
هي رڳو ترقي نہ هئي،
هي محنت جو ميوو هو،
هي جذبي جو جلوو هو،
هي لگن جو لعل هو.
هو علم جو آئينو، عمل جو آئينو،
هو قوم جو سرمايو، دلين جو آئينو.
هو محنت جو محور، محبت جو محور،
هو روشنيءَ جو رهبر، راهن جو رهبر.
هو سچ جو ساٿي، سپنن جو ساٿي،
هو شاگردن جو ڀاڳ، مستقبل جو ساٿي.
هو درس جو ڏيئو، دلين جو ڏيئو،
هو علم جو سمنڊ، سچ جو ڏيئو.

اختتامي تاثّر...
ٽنڊو غلام محمد جي اها مٽي خوشنصيب آهي
جنهن اهڙو فرزند پيدا ڪيو.
اهو استاد نہ، ادارو آهي؛
اهو ماڻهو نہ، مثال آهي؛
اهڙو انسان صدين ۾ پيدا ٿيندو آهي.
مظهر حسين چانديو
نالي ۾ مظهر،
ڪردار ۾ گوهر،
محنت ۾ محور،
۽ اخلاق ۾ انور.
الله پاڪ کيس صحت، سعادت، عزت ۽ استقامت عطا فرمائي،

۽ سندس علم جي روشني نسلن تائين جاري رکي.
چاڪاڻ ته اهڙا استاد قومن جا قسمت ساز هوندا آهن،
اهڙا استاد تاريخ جا روشن باب هوندا آهن.

ورتل ڪتاب حيدرآباد تعلقو ڀراڙي علمي ۽ ادبي شخصيتون
مرتب اڪرم حيدري

استاد عبدالغفور سولنگي

هوسڙي جي هوائن ۾ جڏهن هيرن جهڙي هر ارت هوندي آهي، جڏهن حيدرآباد جي هنج ۾ هيرا هرڻ جهڙا انسان جنم وٺندا آهن، تڏهن ڌرتي پنهنجي دامن مان ڪي اهڙا درخشان دلاور ڏيئا ڏيئي ٿي، جيڪي رڳو پاڻ نه پر پوري پٽڙ ڪي روشن ڪن ٿا. انهن ئي روشنين مان هڪ روشن روحن وارو، سچائيءَ سان سنواريل، سادگيءَ سان سجيل ۽ سڪيا سان سرشار شخص استاد عبدالغفور سولنگي آهي. علم جو علمبردار،

عمل جو امين، انسانيت جو امام....

4 مئي 1998ع جو اهو سونهري صبح، جڇڻ قدرت جي قلم سان لکيل هڪ مقدس مقدر هو. ديهه الٽي جي ڌرتيءَ تي محمد اسلم سولنگي جي گهر ۾ پيدا ٿيندڙ هي ٻار ننڍپڻ کان ئي نيڪ نيتيءَ جو نغمو، سچائيءَ جو ستارو، ۽ سنجيدگيءَ جو سرمايو لڳو. سندس چهري تي چمڪ، چال ۾ چستي، ۽ چاهت ۾ چاھ هو. پڙهائيءَ سان پيار، ڪتابن سان ڪچهري، ۽ ڪلاس سان قربت سندس طبيعت جو حصو بڻجي وئي.

ابتدائي تعليم مقامي طور حاصل ڪندي هن علم جي الف کان عرفان تائين سفر شروع ڪيو. 2013ع ۾ الوحي هاءِ اسڪول مان ميٽرڪ پاس ڪري پنهنجي محنت جو مهان مثال پيش ڪيائين. پوءِ 2015ع ۾ سٽي ڪاليج مان انٽرميڊيئيٽ مڪمل ڪري، 2017،18ع ۾ سنڌ يونيورسٽي مان جنرل هسٽري ۾ بي اي فرسٽ ڊويزن حاصل ڪئي. جڇڻ تاريخ جي ورقن مان حڪمت جا هيرا هٿ ڪري رهيو هجي.

پر سندس علمي اڄ اڃا اڻپوري رهي؛ اها اڄ اڻٿڪ، اها طلب تڙپائيندڙ. 2019،20ع ۾ انگريزي ادب ۾ ايم اي مڪمل ڪري لفظن جي واديءَ ۾ وسعتون وسيع ڪيائين. پوءِ 2025ع ۾ بي ايڊ ڪري تدريس جي تڪميل ڪئي. ائين لڳو جڇڻ هو علم جي عمارت لاءِ اينٽ مٿان اينٽ رکي رهيو هجي.

تعليم، تربيت، ترتيب... سندس زندگيءَ جا ٽي تارا، ٽي تحفا، ٽي تعارف بڻجي ويا.ميٽرڪ جي ڏينهن کان ئي ٽيوشن پڙهائڻ شروع ڪيائين. اها محنت سندس مزاج ۾ مٺي موسيقي وانگر ملي وئي. هو صرف پڙهندڙ نہ، پر پڙهائيندڙ بڻجي ويو. Bright ۽ Elm The Learning Academy، Dawn Academy جهڙن ادارن سان وابستگيءَ دوران هن نہ رڳو سبق Future High School سيکاريا، پر اخلاق، احساس ۽ انسانيت جا انمول اسباق بہ سيکاريا.

جڏهن هو الوحي هاءِ اسڪول ۾ تدريسي خدمتون سرانجام ڏيڻ لڳو، تڏهن سندس شخصيت وڌيڪ پختي، وڌيڪ پائيدار، وڌيڪ پراثر ٿي. ۽ هاڻي گذريل ٽن سالن کان GBLSS ٽنڊو فضل ۾ جونيئر ايليمينٽري اسڪول ٽيچر طور ڪم ڪري رهيو آهي، جتي هو جماعت پهرين کان ڏهين تائين سائنس، انگريزي ۽ سوشل اسٽڊيز پڙهائي ٿو. سندس ڪلاس رڳو ڪمرو نہ، پر ڪائنات آهي؛ رڳو تختو نہ، پر تصور آهي؛ رڳو ڪتاب نہ، پر ڪردار آهي.

ائين چئجي تہ:

هو علم جو آفتاب، عمل جو آسمان، انسانيت جو ايوان آهي؛

هو محنت جو مجسمو، محبت جو مظهر، مقصد جو محور آهي؛

هو درس جو درياهہ، دعا جو ڏيئو، دل جو دردمند آهي؛

هو سچ جو سپاهي، سادگيءَ جو سلطان، سماج جو سنڀاليندڙ آهي.

سندس سماجي خدمتون بہ سونهري سٽن ۾ لکڻ جهڙيون آهن. Hands، جهڙين تنظيمن سان گڏجي هن انهن ٻارن تائين Right to Play ۽ SAFWCO رسائي حاصل ڪئي، جيڪي تعليم جي روشنيءَ کان محروم هئا. هن ڪين ڪتاب ڏنا، ڪاپيون ڏنيون، خواب ڏنا، همت ڏني. اهو ڪم رڳو خدمت نہ، پر عبادت آهي. هن ثابت ڪيو تہ استاد رڳو اسڪول جي حدن تائين محدود نہ هوندو آهي، پر سماج جي هر گهٽي، هر گلي، هر گام ۾ گونجندو آهي.

اڄ هو STEAM ڪوآرڊينيٽر طور پنهنجي اسڪول کي جديد تعليمي تقاضائن سان هم آهنگ بڻائڻ لاءِ جاکوڙ ڪري رهيو آهي. ليبارٽريءَ ۾ لاپ، لائبريريءَ ۾ لاڙو، ليڊرشپ ۾ لگن، هر هنڌ سندس سجاڳ سوچ نظر اچي ٿي. هو ساٿي

استادن کي سيکاري ٿو، سنواري ٿو، سنڀالي ٿو. سندس رهبريءَ ۾ اسڪول ترقيءَ جي تڪڙ، تعمير جي تڪميل ۽ تنظيم جي ترتيب ڏانهن وڌي رهيو آهي.
20121ع واري استاد پرتيءَ دوران سندس ڪردار تہ ڪمال کان بہ ڪمال هو. نون استادن لاءِ هو راهبر، رهبر، رهنما بڻجي بيٺو. رشوت جي راهہ روڪڻ هجي يا حق لاءِ احتجاج، ٽريزري ۾ پگهار جو مسئلو هجي يا تقرريءَ جا تڪليف ڏيندڙ مرحلا، هر هنڌ هو اڳواڻ بڻيو.
هو مددگار، مهربان، مخلص، محبتي رهيو.
هو همدرد، همت وارو، حوصلہ افزا رهيو.
اعزازن جي حوالي سان بہ سندس نالو نروار آهي. PST انڊڪشن ٽريننگ ۾ ٽاپ پوزيشن حاصل ڪرڻ سندس ذهانت جو ثبوت آهي. بهترين استاد طور سڃاڻپ ملڻ سندس خدمتن جو اعتراف آهي. ڪرڪيٽ ۽ ٻين هم نصابي سرگرمين ۾ شرڪت سندس متحرڪ مزاج جو مظاهرو آهي. تعليم سان گڏ راند، ڪتابن سان گڏ ڪردار، ۽ سبق سان گڏ سماج، اهو ئي سندس سنجيده سنواريل توازن آهي.
ڪرڪيٽ کيڏڻ، ڪتاب پڙهڻ، ناولن ۾ نوڙت ۽ نظرين ۾ نواڻ، اهي سڀ سندس شخصيت جا سهڻا پهلو آهن. عبدالستار ايدهي جهڙي انسان دوست شخصيت کان متاثر ٿي، هو بہ خدمت کي عبادت، انسانيت کي ايمان ۽ مدد کي محبت سمجهي ٿو. سندس زندگيءَ جو فلسفو آهي:
“ماڻهو بڻجو، پوءِ استاد بڻجو.”
هي جملو رڳو نصيحت نہ، پر نجات آهي. رڳو ڳالهہ نہ، پر گواهي آهي. رڳو لفظ نہ، پر زندگيءَ جو لاثاني لعل آهي.
عبدالغفور سولنگي جو وجود ائين لڳي ٿو ڄڻ رات جي اونده ۾ روشنيءَ جو رستو، ڄڻ سمنڊ ۾ سهارو، ڄڻ سفر ۾ ساٿي. هو علم جي اڱڻ ۾، عمل جي آبياري، ۽ انسانيت جي آستاني جو آدرشي استعارو آهي. اهڙا استاد قومن جا نصيب بدلائيندا آهن، نسلن جا نقش سنواريندا آهن، مستقبل جا فصل سرسبز ڪندا آهن.
آخر ۾ دعا:
الله پاڪ سائين عبدالغفور سولنگي صاحب کي صحتِ ڪاملہ، حياتيءَ ۾ هزارين بهارون، خدمت ۾ هميشہ استقامت عطا فرمائي.

سندن قلم کي قوت، قدم کي ڪاميابي، ۽ ڪردار کي ڪمال عطا ڪري.

سندن علم ۾ اضافو، عزت ۾ اضافو، اثر ۾ اضافو ٿئي.

سندن شاگرد علم جا عالم، اخلاق جا آدرش، ۽ قوم جا ڪارآمد ڪردار بڻجن.

سندن اسڪول ترقيءَ جو تاج، تنظيم جو نشان، ۽ تعمير جو عنوان بڻيل رهي.

رب پاڪ کين دنيا ۾ ڏات، آخرت ۾ نجات، ۽ ٻنهي جهانن ۾ سربلندي عطا فرمائي.

آمين يا رب العالمين.

استاد نور احمد رند

سنڌ جي سونهري سرزمين، جنهن جي مٽيءَ مان مهڪندي مهرباني، جنهن جي هوائن ۾ هلندي حڪمت، ۽ جنهن جي تاريخ ۾ ٽمٽاريندي تهذيب، هميشہ اهڙا هيرا پيدا ڪيا آهن، جيڪي علم جي اجالا سان جهالت جي جهول کي چيريندا رهيا آهن. هيءَ ڌرتي مدرسن جي مهڪ، مڪتبن جي محنت ۽ محبتن جي ميراث آهي. هتي هر دور ۾ اهڙا ڏاهپ جا ڏيئا ٻريا آهن، جن جي روشني رڳو هڪ ڳوٺ نہ، پر هڪ نسل کي منور ڪيو آهي.

انهن ئي نوراني نالن مان هڪ نالو آهي

نور احمد رند، بالمعروف سائين نور

نالو بہ نور، نيت بہ نور، نظر بہ نور، ۽ سندس سڄي زندگي ڄڻ علم جي آسمان تي اُڀرندڙ اُجري اُميد جو اُڀرندڙ اُجالو آهي.

علم جو عاشق، عمل جو امين....

نور احمد رند اهڙو انسان آهي، جنهن جي شخصيت ۾ سادگيءَ جي سچائي، سنجيدگيءَ جي سنوار ۽ سڪون جي سونهن گڏيل نظر اچي ٿي. هو انهن استادن مان ناهي، جيڪي صرف ڪتابن جا قاري هجن؛ هو تہ ڪردار جو ڪارخانو، تربيت جو تارو ۽ تعليم جو تکڙو ترجمان آهي.

سخي آباد جي سادي، ساڌي ۽ سڪون ڀري ڳوٺ ۾ جنم وٺندڙ هي ٻار ننڍپڻ کان ئي علم جي الف سان اُلفت ۽ ڪتاب جي ڪاف سان ڪشش رکي ويٺو هو. غربت جا گهيرا هئا، پر حوصلن جا هيرا هئا. حالتون سخت هيون، پر همت هميشہ هموار هئي.

تعليمي سفر... جدوجهد جو جواهر...

نور جو تعليمي سفر ڪو عام سفر نہ، پر مسلسل محنت، مجاهدي ۽ مقصد جي مشعل سان روشن راهہ آهي.ڳوٺ جي پرائمري اسڪول کان شروع ٿيندڙ هي سفر:ميٽرڪ چڪي مان

انتر موري منگر مان

پوءِ سنڌ يونيورسٽي مان MA English

بي ايڊ بهترين گريڊ سان

ڊي آي ٽي DIT

جديد انٽرنيشنل ڪورسز

هي سڀ رڳو ڊگريون نہ، پر ڏاهپ جا ڏيئا آهن.

هو انهن ماڻهن مان آهي، جيڪي تعليم کي زينت نہ، ذميواري سمجهن ٿا. هر ڊگري سندس لاءِ نوڪريءَ جو ذريعو نہ، پر قوم جي نئين تعمير جو اوزار آهي.

بين الاقوامي قابليتون ذهن جي زرخيز زمين

Kings College London کان ايڊوانسڊ ڊپلوما، TEFL، TESOL، M.Ed، Graphic Designing، Web Designing، Digital Marketing، Freelancing، SEO، Amazon VA—

اهي سڀ لفظ رڳو ڪورسز جا نالا ناهن، پر نور احمد رند جي ذهن جي وسعت ۽ وژن جي وڏائي جا گواهہ آهن.

هو هڪ وقت ۾ استاد بہ، ٽيڪنالاجسٽ بہ، ڊزائنر بہ، ۽ ڊجيٽل دنيا جو ڏاهو بہ آهي.

چڻ: قلم بہ هٿ ۾، ڪمپيوٽر بہ هٿ ۾، ۽ قوم جو مستقبل بہ هٿ ۾!

تدريس، پيشو نہ، پيار....

پندرهن سالن کان وڌيڪ تدريس جو تجربو..

خانگي اسڪول، سرڪاري اسڪول، والنٽئير خدمتون

هي سڀ ٻڌائن ٿا تہ نور لاءِ تعليم نوڪري نہ، نيڪي آهي؛ روزگار نہ، رسول صلي الله عليه جو پيشو آهي.

هو انهن استادن مان آهي، جيڪي وقت تي ايندا نہ رڳو، پر وقت ٺاهيندا آهن.

جيڪي سبق پڙهائيندا نہ رڳو، پر سبق بڻجي ويندا آهن.

جهڙ موري ۾ جڏهن هن The NOOR Academy جو بنياد وڌو، تڏهن چڻ علم جو هڪ نئون انقلاب آيو.

هي ادارو رڳو اسڪول ناهي:
اُميدن جو اُجالو آهي
مستقبل جو فڪر آهي
غريبن جو سهارو آهي
جتي:
انگريزي سيکاري وڃي ٿي
ڪمپيوٽر سيکاريا وڃن ٿا
آن لائين بزنس پڙهايو وڃي ٿو
۽ ڪيترن کي مفت تعليم ڏني وڃي ٿي
خاص ڪري ڇوڪرين کي يونيورسٽي تائين پهچائڻ سندس مشن آهي.
هي حقيقي تعليمي خدمت آهي. بنا شهرت، بنا شور، بنا مفاد.

ادبي ذوق، دل جو درياهه...
نور احمد رند رڳو استاد ناهي، پر اديب بہ آهي.
سندس دل ۾ ادب جا گل، لفظن جا وسڪارا، ۽ شاعريءَ جا چمڪندڙ چنڊ
آهن.سنڌي، اردو ۽ انگريزي ادب سان سندس محبت کيس وڌيڪ حساس، وڌيڪ
شعوري ۽ وڌيڪ انسان دوست بڻائي ٿي.
هو لکندو بہ آهي، لوچيندو بہ آهي، ۽ لفظن سان وجدان جا ڏيئا ٻاريندو بہ آهي.

سماجي خدمت... سک جو سفر...
سندس شخصيت جو سڀ کان حسين پهلو آهي سماجي خدمت.
هو رضاڪارانہ سرگرمين ۾ اڳيرو، نوجوانن لاءِ رهنما، ۽ غريبن لاءِ ساٿي آهي.
هو انهن مان ناهي، جيڪي تقرير ڪن؛
هو انهن مان آهي، جيڪي تعمير ڪن.
ائين چئجي تہ...
نور نالي ۾ نور، نيت ۾ نور، نگاهہ ۾ نور،
هو علم جو آفتاب، اخلاق جو انعام، انسانيت جو اعزاز آهي.

هو:

استادن جو استعارو

شاگردن جو شعور

سماج جو سهارو

سنڌ جو ستارو

هو علم جو سپاهي، سچ جو سالار، خدمت جو سلطان، ۽ خلوص جو خزانچي آهي.

جيڪڏهن چيو وڃي تہ: هزار استادن ۾ هڪ نور، ۽ هڪ نور ۾ هزار استاد تہ مبالغو نہ ٿيندو.

زندگيءَ جو مقصد، مشن نہ، معراج....

سندس مقصد سادو پر سونو آهي:

”تعليم هر گهر تائين پهچي“

هي جملي ۾ ئي سندس سڄي جدوجهد سمايل آهي.

هو چاهي ٿو تہ: ڪو بہ ٻار اڻ پڙهيل نہ رهي،

ڪو بہ نوجوان مايوس نہ رهي،

ڪو بہ خواب اڌورو نہ رهي.

آخر ۾.....

اڄ جڏهن سماج ۾ خود غرضي وڌي رهي آهي،

تڏهن نور احمد رند جهڙا ماڻهو اميد جا امين آهن.

هو ياد ڏياري ٿو تہ: استاد رڳو ڪتاب پڙهائيندڙ نہ،

پر قوم ٺاهيندڙ هوندو آهي.

آخر ۾ چئي سگهجي ٿو:

نور احمد رند

نالي ۾ نور، ڪردار ۾ ڪمال، خدمت ۾ خلوص،

۽ سنڌ جي سينڌ تي سچو سونهري سِتارو آهي.

الله پاڪ ڪيس وڏيڪ عزت، صحت ۽ توفيق عطا فرمائي،
ته جيئن سندس علم جو نور نسلن تائين نروار رهندو رهي.
بيشڪ، اهڙا ماڻهو تاريخ ناهن پڙهندا — تاريخ ٺاهيندا آهن.

" جميل احمد خاصخيلي"

سنڌ جي سادي، سرسبز، سکون ڀري سرزمين تي کي ڪردار اهڙا جنم وٺندا آهن، جيڪي پنهنجي سادگيءَ سان سونهن، پنهنجي محنت سان منزل، ۽ پنهنجي مسڪراهٽ سان ماحول کي مهڪائي ڇڏيندا آهن. اهڙن ئي مهڪندڙ ماڻهن مان هڪ نالو آهي جميل احمد خاصخيلي.جنهن جي زندگي جدوجهد، جاکوڙ، جستجو ۽ جلال جو جيئرو داستان آهي.

۵ نومبر ۱۹۹۵ع تي ڳوٺ شير محمد پرڳڙي، حيدرآباد جي پاڪيزه پريت ڀري پٽڙ تي پيدا ٿيندڙ هي پيارو پٽ، علي احمد خاصخيلي جو سپوت، ننڍپڻ کان ئي نيڪ نيت، نرم دل ۽ نرمل طبيعت جو مالڪ هو. ڳوٺ جي مٽيءَ ۾ محبت، ماٺ ۽ معصوميت گڏيل هوندي آهي، ۽ جميل به انهيءَ مٽيءَ جي مهڪ سان مهان بڻيو.

تعليم جي تلاش، تڪليفن جي تمثيل...

جميل جي ابتدائي تعليم پنهنجي اباڻي ڳوٺ مان شروع ٿي. ڪچين ڳهٽين، ڪاغذي ڪتابن ۽ ڪاٺيءَ جي بينچن تي ويهي هن علم جا اولڙا اوريا. پرائمري پاس ڪرڻ کان پوءِ هن جي اندر علم جي اُڃ وڌيڪ اُڀري. پوءِ هن گورنمينٽ هائر سيڪنڊري اسڪول شيخ حافظ موري مگر جو رخ ڪيو.

هي اهو دور هو جتي خواهشون وڏيون، وسيلا گهٽ ۽ واٽون ويران هيون. پر جميل جو جذبو جوان هو. هو محنت کي مقدر، ۽ مسلسل مزاحمت کي منزل بڻائي اڳتي وڌندو رهيو.

ٻارهن درجا پاس ڪرڻ کان پوءِ هن گورنمينٽ بگري ڪاليج ٽنڊو ڄام مان بي اي ۽ پوءِ ايم اي انگلش مڪمل ڪئي. انگريزي ادب جي اکرن ۾ هن پنهنجي مستقبل جا امڪان تلاش ڪيا. شيڪسپيئر، وربس ورٿ ۽ ڪِٽس جا ڪتاب پڙهندي به سندس دل پنهنجي ڌرتيءَ جي درد سان ڌڙڪندي رهي.

ٽيوشن، تڪليف ۽ تپسيا...

هي سفر سولو نہ هو. غربت جا ويراڻا، مالي مسئلا ۽ فيسن جا فڪر سندس ساٿي رهيا. پر جميل همٿ نہ هاري.

هو ڏينهن جو شاگرد، رات جو استاد بڻجي ويو.

هو پڙهندو بہ هو، پڙهائيندو بہ هو.

هو سکندو بہ هو، سيکاريندو بہ هو.

ڳوٺ ۾ ٽيوشن پڙهائي پنهنجي ڪاليج جي امتحانن جي فيس گڏ ڪندو هو. هي عمل فقط روزگار نہ، پر رياضت هو. هر روپيو هن جي رت، رياضت ۽ راتين جي جاڳ جو نتيجو هو.

اهي ڏينهن سندس زندگيءَ جا سونهرا سبق بڻيا، جتي صبر، سچائي ۽ سادگيءَ سان ساهہ سلهاڙيو ويو.

استاد ٿيڻ جي سعادت

آخرڪار مسلسل محنت، مستقل مزاجي ۽ مضبوط ارادي بعد ۳۱ مئي ۲۰۲۴ع تي سندس خواب حقيقت بڻيو. هن کي پنهنجي پسنديده پيشي استاد ٿيڻ جي سعادت نصيب ٿي.

استاد ٿيڻ صرف نوڪري نہ، پر نبي پاڪ ﷺ جي ورثي جي واٽ آهي. جميل جڏهن استاد بڻيو تہ ڄڻ علم جي آستاني تي پنهنجو سر سجايو.

سندس پوسٽنگ گورنمينٽ بوائز ايليمنٽري اسڪول ٽنڊو حيدر ۾ ٿي. اهو ئي علائقو، اها ئي مٽي، اهي ئي ماڻهو.جن لاءِ هن پڙهيو، سيکاريو ۽ پاڻ کي سنواريو.

سيرت ۽ صورت جو سڪون...

جميل صرف ڪتابن جو ڪردار ناهي، پر اخلاق جو مثال بہ آهي.

هو:

هر وقت مسڪرائيندڙ

مزاج ۾ ملنسار

طبيعت ۾ پاڀوهہ پريو

چهري تي شادابيءَ جو سج

سندس مسڪراهٽ ماڻهن جي من کي مهڪائي ٿي. سندس ڳالهائڻ ۾ گداز، گُفتار ۾ گلاب ۽ روين ۾ روشني آهي. هو هر ڪنهن سان پيار، پاڻوهه ۽ پرخلوص انداز ۾ ملي ٿو.

جتي ٻيا استاد رڳو سبق ڏين ٿا، اتي جميل سبق سان گڏ سلوڪ، شفقت ۽ شخصيت به سيکاري ٿو.

ائين چئجي ته

هو محنت جو مسافر،

محبت جو مبلغ،

معرفت جو معلم،

۽ مستقبل جو معمار آهي.

سندس زندگي: جاکوڙ جي جدوجهد،

تعليم جي تپسيا،

خدمت جي خوشبو،

۽ اخلاص جي احساس سان ڀرپور آهي.

جميل جو ڪردار چوندو آهي: “سکيا صرف ڪتابن ۾ ناهي، پر ڪردار ۾ آهي؛ استادي صرف عهدي ۾ ناهي، پر انسانيت ۾ آهي.”

سماجي سوچ ۽ سنهري سپنا...

هو صرف استاد نہ، پر سماج جو سنواريندڙ سپاهي آهي.

هو چاهي ٿو تہ:

ڳوٺ جا ٻار پڙهن

غربت جا زنجير ٽٽن

علم جا ڏيئا ٻرن

۽ مستقبل روشن ٿئي

سندس خواب آهي تہ سندس شاگرد ڊاڪٽر، انجنيئر، عالم ۽ اديب بڻجن. هو چاهي ٿو تہ هر ٻار جي اکين ۾ اميد جو اُجالو هجي.

نتيجو: هڪ روشن راهه جو راهي...

جميل احمد خاصخيلي جي زندگي ثابت ڪري ٿي ته:

محنت مقدر بدلائي ٿي،

مسڪراهٽ منزل آسان ڪري ٿي،

۽ استاد قوم جو اصل معمار هوندو آهي.

هو انهن نوجوانن لاءِ مثال آهي جيڪي مشڪلاتن کان ڊڄن ٿا. سندس زندگي جو پيغام صاف آهي: "همت هجي ته هاري به هيرا بڻجن ٿا."

اڄ جڏهن هو ٽنڊو حيدر جي اسڪول ۾ ٻيهي ٻارن کي پڙهائي ٿو، تڏهن لڳي ٿو ته هو صرف لفظ نه، پر مستقبل لکي رهيو آهي.

سنڌ جي سرزمين اهڙن سچن، سادن ۽ سنهري ڪردارن تي سدائين فخر ڪندي رهندي.

جميل احمد خاصخيلي

محنت جو مينار،

اخلاص جو اظهار،

۽ علم جو علمبردار.

اُستاد نَويد يوسف

زندگيءَ جي زرخيز زمين تي ڪي انسان اهڙا بہ اُيرن ٿا، جيڪي رڳو پنهنجو نالو نہ، پر پنهنجو نُور ڇڏي وڃن ٿا. هو هلندا تہ خاموش آهن، پر سندن ڪردار ڳالهائيندو آهي؛ هو سادا آهن، پر سندن سچائي سج جهڙي روشن آهي. اهڙن ئي سچن، سادن ۽ سهڻن انسانن مان هڪ نالو نَويد يوسف ولد محمد يوسف، ٽنڊو قيصر جو آهي، جيڪو محنت، محبت ۽ مسئوليت جو مجسم مثال بڻجي پنهنجي سفر کي سجايو آهي.

ٽنڊو قيصر جي مٽي، جيڪا هميشہ محنتي ماڻهن کي جنم ڏيندي رهي آهي، تنهن ئي مٽيءَ مان نَويد يوسف جهڙو نيڪ نفس نوجوان پيدا ٿيو. سندس پرورش اهڙي ماحول ۾ ٿي، جتي ادب، احترام ۽ اصولن کي اهميت ڏني ويندي هئي. گهر جي تربيت ۽ بزرگن جي دعا کيس اهڙو سڌو سنئون مزاج ڏنو، جو هو ننڍپڻ کان ئي سنجيده، سلجهيل ۽ سچو رهيو.

تعليم جي ميدان ۾ بہ هن پنهنجي ذهانت جا جهنڊا گاڙيا. گريجوئيشن مڪمل ڪرڻ کان پوءِ هن رڳو ڊگري نہ ورتي، پر علم کي عمل سان ڳنڍڻ جو عزم بہ ڪيو. ڇو تہ اصل تعليم اها آهي، جيڪا انسان کي انسانيت سيکاري، خدمت جو جذبو ڏياري ۽ سماج لاءِ سودمند بڻائي.

سندس عملي زندگيءَ جو پهريون قدم 5 ڊسمبر 2019ع تي صحت کاتي ۾ ويڪسينيٽر طور پيو. هي ڪم رڳو نوڪري نہ، پر عبادت هو. جڏهن پيا ماڻهو آرام ۾ هئا، تڏهن نَويد يوسف ڳوٺ ڳوٺ، گهٽي گهٽي وڃي ٻارن کي حفاظتي ٽڪا هڻندو رهيو. گرمي هجي يا سردي، برسات هجي يا بادل، هن جي قدم ڪڏهن نہ رڪيا. سندس هٿن مان لڳل هر ويڪسين ڪنهن ماءُ جي مُرڪ، ڪنهن ٻار جي زندگي ۽ ڪنهن گهر جي خوشيءَ جو سبب بڻجي.

هيءَ خدمت خاموش سهي، پر قيمتي هئي. هن ثابت ڪيو تہ صحت جي حفاظت، انسانيت جي حفاظت آهي.

پر قسمت کيس هتي بہ نہ روڪيو. سندس اندر علم جي شمع جلندي رهي. نيٺ 22 مئي 2022ع تي تعليم کاتي ۾ استاد طور شامل ٿيو. استاد ٿيڻ هر ڪنهن

جي وس جي ڳالهه ناهي، ڇو ته استاد رڳو سبق نه پڙهائيندو آهي، پر نسلن جي تقدير لکندو آهي.

نَويد يوسف جڏهن اسڪول جي صحن ۾ داخل ٿيو، تڏهن هو صرف "سر" نه، پر شاگردن لاءِ "سائو سايو" بڻجي ويو. سندس پڙهائڻ جو انداز پيار ڀريو، سمجهائڻ جو طريقو سادو ۽ رويو نرم آهي. هو ڪتاب کان وڌيڪ ڪردار سيکاريندو آهي. ڇو ته هو ڄاڻي ٿو ته سٺو شاگرد، سٺي تربيت مان جنم وٺندو آهي.

سندس شخصيت جون ڪي خوبيون اهڙيون آهن، جيڪي کيس ٻين کان ممتاز ڪن ٿيون:

بااصول — هو اصولن تي هلڻ وارو انسان آهي. سچائيءَ سان سمجهوتو نٿو ڪري، انصاف سان ناتا نڀائي ٿو.

ٽائم جو پابند — وقت جي قدر ڪندڙ ماڻهو اصل ۾ زندگيءَ جو قدر ڪندڙ هوندو آهي. هو وقت تي اسڪول پهچي، وقت تي ڪم مڪمل ڪري، ٻين لاءِ مثال بڻجي ٿو.

دوستن جو دوست — سندس دل دردمند آهي. دوستن لاءِ سايو، ساٿ ۽ سهارو آهي. خوشيءَ ۾ گڏ، ڏک ۾ اڳيرو نظر اچي ٿو.

محبتي ماڻهو — محبت سندس مزاج ۾ شامل آهي. نه نفرت، نه نندا؛ رڳو نرم لهجو، نيڪ نيت ۽ نرالو نياءُ.

جيڪڏهن سندس ڪردار کي لفظن ۾ سموئجي ته چئجي:

هو محنت جو مسافر،\
اخلاق جو آئينو،\
ايمان جو امين،\
۽ انسانيت جو استعارو آهي.

سندس زندگيءَ جو سفر ٻڌائي ٿو ته اصل عظمت عهدن ۾ نه، پر عملن ۾ هوندي آهي. ويڪسينيٽر هجي يا استاد، هن هر جاءِ تي پنهنجي فرض کي فخر سان نڀايو آهي. هن ڪڏهن به نوڪري کي روزگار نه، پر خدمت سمجهيو آهي. اهڙا ماڻهو سماج لاءِ سرمايو هوندا آهن. ڇو ته هو نسلن کي سنوارين ٿا، اميدن

ڪي اجارين ٿا ۽ انسانيت کي زنده رکن ٿا. اڄ جڏهن معاشري ۾ خودغرضي وڌي رهي آهي، تڏهن نَويد يوسف جهڙا ماڻهو اخلاص جا اجالا بڻجن ٿا.

سندس زندگي اسان کي اهو سبق ڏئي ٿي ته:

محنت منزل ڏئي ٿي،

محبت مقبوليت ڏئي ٿي،

۽ اصول انسان کي عزت ڏين ٿا.

آخر ۾ دعا آهي ته رب پاڪ نَويد يوسف کي وڌيڪ ڪاميابيون عطا فرمائي، سندس قلم ۾ اثر، سندس قدم ۾ استقامت ۽ سندس دل ۾ هميشه محبت رکي. هو علم جي شمع روشن ڪندو رهي، شاگردن جا سپنا سچ ڪندو رهي ۽ سماج لاءِ سدائين سٺو مثال بڻيل رهي.

بيشڪ،

نَويد يوسف رڳو نالو نه، پر نظم، نيڪي ۽ نيڪ ناميءَ جو نشان آهي.

ماسٹر زبیر صغیر احمد

زندگی کی زرخیز زمین پر بعض کردار ایسے اُبھرتے ہیں جو صرف اپنا نام نہیں بلکہ اپنا پیغام بھی چھوڑ جاتے ہیں؛ جو صرف روزگار نہیں بلکہ رسالت کو اختیار کرتے ہیں؛ جو صرف کتابیں نہیں پڑھتے بلکہ خود کتاب بن جاتے ہیں۔
ایسے ہی علم دوست، ادب آشنا اور محنتی انسانوں میں ایک روشن اور معتبر نام زبیر صغیر احمد کا ہے، جنہوں نے اپنی سنجیدہ سوچ، سادہ سچائی اور سنہری صلاحیتوں کے ذریعے میدانِ تعلیم میں اپنی ایک منفرد پہچان قائم کی ہے۔
یکم جنوری 1990ء کی وہ حسین صبح، جب نئے عشرے کی پہلی کرن زمین پر اُتری، قدرت کے قلم نے تقدیر کے صفحے پر ایک ایسا نام لکھا جو آگے چل کر علم کے قافلے کا رہبر بننا تھا۔ وہ بچہ جو جوان ہوا، اور جوانی سے جدوجہد کے جوش میں داخل ہوا، وہی زبیر صغیر احمد ہیں۔ عزم کے امین، علم کے عاشق اور ادب کے آشنا۔
ان کا تعلیمی سفر عام طلبہ جیسا سادہ نہ تھا بلکہ مسلسل محنت، مستقل مزاجی اور مقصد سے وابستہ جدوجہد کی ایک طویل داستان تھا۔
انہوں نے B.E (Agriculture) مکمل کیا اور زمین، زراعت اور زرخیری کے علم سے رشتہ جوڑا۔ یہ ڈگری صرف زمین کو کاشت کرنے کا فن نہ تھی بلکہ فکر کو اُگانے کا سبق بھی تھی۔ انہیں احساس ہوا کہ جس طرح زمین کو پانی، کھاد اور دیکھ بھال کی ضرورت ہوتی ہے، اسی طرح ذہنوں کو تعلیم، تربیت اور توجہ کی ضرورت ہوتی ہے۔
اس کے بعد انہوں نے M.A (English) کیا اور زبان کی باریکیوں، ادب کی لطافتوں اور الفاظ کی وسعتوں سے اپنا تعلق مضبوط کیا۔ انگریزی زبان کے سمندر میں تیرتے ہوئے، گرامر کی گہرائیوں میں اترتے ہوئے اور ادب کے آسمانوں پر پرواز کرتے ہوئے انہوں نے خود کو ایک مکمل لسانی ماہر بنا لیا۔
لیکن صرف ڈگریاں حاصل کرنا ان کا مقصد نہ تھا؛ ان کی منزل پڑھانا تھی، سنوارنا تھی، سدھارنا تھی۔
اسی جذبے کے تحت 01-11-2013ء کو انہوں نے پرائیویٹ ٹیچنگ کا آغاز کیا۔

یہ دور ان کے لیے مشق کا میدان، محنت کا موسم اور مہارت کا مدرسہ ثابت ہوا۔ انھوں نے اپنے طلبہ کو صرف کتابی علم نہیں دیا بلکہ اعتماد دیا، تلفظ سکھایا، لہجہ سنوارا اور بولنے کی ہمت عطا کی۔ ان کا کلاس روم صرف چار دیواری نہ تھا بلکہ ایک ایسا علمی آستانہ تھا جہاں ہر لفظ روشنی، ہر سبق بیداری اور ہر نصیحت مستقبل کی ضمانت تھی۔

وہ **Teaching English Language & Coaching** سے مسلسل وابستہ رہے۔ انھوں نے گرامر کے گہرے گر، اسٹرکچر کے سنجیدہ سبق اور اسپیکنگ کے آسان طریقے اس دلکشی سے سکھائے کہ طلبہ کے لیے انگریزی مشکل مضمون نہ رہی بلکہ دلچسپ دوست بن گئی۔

ان کا اندازِ تدریس نرم بھی تھا، نرالا بھی تھا اور نتیجہ خیز بھی؛ وہ رٹوانے کے بجائے سمجھانے پر زور دیتے تھے، ڈرانے کے بجائے حوصلہ بڑھاتے تھے۔

اپنی صلاحیتوں کو مزید نکھارنے کے لیے انھوں نے حیدرآباد کے **American Centre of English Language** سے **English Diploma** حاصل کیا۔ یہ ڈپلومہ ان کے لیے صرف ایک سرٹیفکیٹ نہ تھا بلکہ قابلیت کا ثبوت تھا۔ وہاں انھوں نے لہجے کی لطافت، تلفظ کی صفائی اور جدید تدریسی طریقوں کو سیکھا۔

اس کے بعد **British Council Online** سے ایک **Certified Course** مکمل کر کے انھوں نے خود کو عالمی معیار کی تعلیم سے ہم آہنگ کیا۔ برٹش کونسل کی تربیت نے انھیں بین الاقوامی اسلوب، جدید ٹیکنالوجی اور تدریسی جدت سے روشناس کرایا۔

یوں وہ ایک عام استاد نہ رہے بلکہ ایک **Certified, Qualified, and Competent Teacher** بن گئے۔جن کے پاس علم بھی ہے، تجربہ بھی ہے اور اعتراف بھی۔

ان کی محنتوں کا صلہ بالآخر انھیں اس وقت ملا جب **2022-05-24**ء کو انھوں نے سرکاری ملازمت کا آغاز کیا۔ یہ دن ان کی زندگی کا ایک نیا باب، ایک نئی بہار ثابت ہوا۔ اب ان کی خدمت کا دائرہ وسیع ہو گیا؛ ایک چھوٹے کلاس روم سے نکل کر وہ قومی سطح کی ذمہ داری سے وابستہ ہو گئے۔

اب وہ صرف طلبہ نہیں پڑھاتے بلکہ نسلیں سنوارتے ہیں؛ صرف اسباق نہیں دیتے
بلکہ سماج کی تعمیر کرتے ہیں۔
ان کی شخصیت میں الفاظ بڑھتے ہیں تو معنی گہرے ہوتے ہیں، جملے پھیلتے ہیں
تو جذبات نکھر جاتے ہیں۔
وہ محنتی بھی ہیں، مخلص بھی، مہذب بھی، ماہر بھی؛ وہ استاد بھی ہیں،
تربیت کار بھی، رہنما بھی اور راہبر بھی۔
ان کی زندگی محنت کی مسلسل مسافت، مقصد کی مضبوط راہ اور علم کی
روشن کرن ہے۔
وہ اپنے طلبہ سے اکثر کہتے ہیں:
"انگریزی زبان صرف الفاظ کا مجموعہ نہیں بلکہ مواقع کا دروازہ ہے؛ اگر آپ
بولنا سیکھ جائیں تو دنیا آپ کو سننے لگتی ہے۔"
ان کے کردار میں سادگی ہے، سوچ میں سنجیدگی، گفتگو میں گہرائی اور تدریس
میں تاثیر۔
وہ صرف ملازم نہیں بلکہ مشن رکھنے والے انسان ہیں؛ صرف تنخواہ دار نہیں
بلکہ پیغام بردار ہیں۔
جس طرح کسان بیج بوتا ہے اور فصل کاٹتا ہے، اسی طرح زبیر صغیر احمد علم
کے بیج بوتے ہیں اور کامیابیوں کی فصل کاٹتے ہیں۔ جب ان کے شاگرد روانی سے
انگریزی بولتے ہیں، امتحانات میں کامیاب ہوتے ہیں یا اچھی ملازمتیں حاصل
کرتے ہیں تو یہ ان کی محنت کا ثمر اور خدمت کا صلہ ہوتا ہے۔
آخر میں بجا طور پر کہا جا سکتا ہے کہ زبیر صغیر احمد علم کے سفیر، انگریزی
کے ماہر اور تدریس کے تاجدار ہیں۔
ان کی زندگی کا ہر سال ایک سبق، ہر دن ایک خدمت اور ہر لمحہ ایک نئی امید
ہے۔
اللہ تعالیٰ انہیں مزید کامیابیاں عطا فرمائے، ان کے علم میں برکت دے اور انہیں
ہمیشہ نسلوں کی تعمیر کرنے والا، ذہنوں کا معمار اور مستقبل کا روشن مسافر
بنائے رکھے۔
کیونکہ ایسے اساتذہ ہی قوموں کا اصل سرمایہ ہوتے ہیں ۔اور زبیر صغیر احمد

انھی قیمتی سرمایوں میں سے ایک درخشاں ستارہ ہیں۔

کتاب تعلقہ حیدرآباد کی علمی و ادبی شخصیات
مرتب۔ اکرم حیدری

استاد صدام حسين خاصخيلي

سنڌ جي سرزمين صدين کان سچن، سادن ۽ سڀاجھن انسانن کي جنم ڏيندي رهي آهي. هن ڌرتيءَ جا ماڻهو محنت جا مارو، محبت جا مظهر ۽ خدمت جا سپاهي رهيا آهن. اهڙن ئي سپاهين مان هڪ نالو آهي سائين صدام حسين خاصخيلي جنهن جي زندگي جاکوڙ، جدوجهد ۽ جذبي جو جاندار داستان آهي.
ڳوٺ مولان، تعلقو حيدرآباد جي مٽيءَ مان اُڀرندڙ هي محنتي مهتاب، ولد علي احمد خاصخيلي، 28 فيبروري 1994ع تي هن جهان ۾ آيو. اهو ڏينهن شايد عام هو، پر قسمت کي خبر هئي ته هي ٻار اڳتي هلي علم جو علمبردار، تعليم جو ترجمان ۽ تربيت جو تڪميل بڻجندو.
ننڍپڻ کان ئي سندس چهري تي مسڪراهٽ، مزاج ۾ مٺاس، ۽ طبيعت ۾ تحمل هو. ڳوٺ جي گليءَ ۾ هلندڙ هي ٻار صرف راندين ۾ نه، پر پڙهائيءَ ۾ به اڳيرو رهيو. سندس اکين ۾ ارمان، ارادي ۾ اٽلتا، ۽ دل ۾ دعا هئي.

تعليم: ارادي، احساس ۽ اڀياس جو سفر....

سائين صدام حسين پنهنجي بنيادي تعليم پنهنجي ئي ڳوٺ مولان ۽ چڪي مان حاصل ڪئي. مٽيءَ جي ماڳن، سادن اسڪولن ۽ محدود وسيلن هوندي به هن جي اندر علم حاصل ڪرڻ جي اُڃ وڌندي رهي. هو انهن شاگردن مان هو، جيڪي ڪتاب کي قسمت ۽ قلم کي طاقت سمجهندا آهن.
انٽر (Pre-Engineering) شيخ حافظ موري، منگر حيدرآباد مان پاس ڪرڻ بعد سندس علمي سفر وڌيڪ وسيع ٿيو. هن گريجوئيشن مڪمل ڪئي ۽ پوءِ ماسترس انگريزي (M.A English) سنڌ يونيورسٽي ڄامشورو مان حاصل ڪئي. انگريزي جهڙي عالمي ٻوليءَ تي عبور حاصل ڪرڻ سندس شعور جي وسعت جو ثبوت آهي.
ان سان گڏ B.Ed مڪمل ڪري تدريس جي فني تربيت ورتائين ۽ CIT (Information Technology) حاصل ڪري جديد دور جي تقاضائن سان پاڻ کي هم آهنگ بڻايو.

هي سڀ ڊگريون رڳو ڪاغذن تي لکيل لفظ نه، پر سندس محنت، مشقت ۽ مسلسل جاکوڙ جا جيئرا گواهه آهن.

جدوجهد: ڏکن، ڏکيائين ۽ دليريءَ جو داستان...

زندگي هميشه هموار ناهي هوندي. تعليم جي سفر دوران کيس مالي مسئلا، معاشي مجبوريون ۽ کيترين ئي تڪليفن کي منهن ڏيڻو پيو. ڪڏهن فيس جو فڪر، ڪڏهن ڪتابن جي کوٽ، ڪڏهن سفر جون سختيون، پر هن همت جو هٿ نه ڇڏيو.

هو مايوسيءَ جي ماتريءَ ۾ به اميد جو مينار بڻيو رهيو. هو ڏکن سان ڏند ڪٽا نه، پر مقابلو ڪندو رهيو.

سچ ته سندس زندگيءَ جو سبق اهو آهي ته: جيڪو جاکوڙي ٿو، سو ئي جيتي ٿو.

پيشه ورانه زندگي: خدمت، سنوار ۽ سماج سازي....

2010ع کان ئي هن پنهنجي ڳوٺ ۾ ٽيوشن پڙهائڻ شروع ڪيو. هي قدم سندس خدمت جي شروعات هئي. هو رڳو روزگار لاءِ نه، پر ٻارن جي مستقبل لاءِ پڙهائيندو هو.

ٻه سال براڪ اسڪول ۾ خدمتون ڏنائين، پوءِ پنج سال الحمد پبلڪ اسڪول ۽ سينٽر ٽنڊو حيدر ۾ پڙهايو. جتي به ويو، علم جي روشني ڦهلائيندو رهيو.

اوسر گرلز هاءِ اسڪول، جهڙ موري ۾ هن بطور استاد، وائيس پرنسپال ۽ هيڊ ماسٽر ڪم ڪيو. انتظامي ذميواريون نڀائيندي به هن عاجزي ۽ اخلاق کي هٿان نه ڇڏيو.

آخرڪار 2023ع ۾ استادن جي ڀرتيءَ دوران ٽيسٽ ڪاميابيءَ سان پاس ڪري سرڪاري پرائمري اسڪول استاد طور چونڊ حاصل ڪيائين. هي سندس محنت جو مٺو ميوو هو، جنهن ۾ سالن جي صبر جو سُرورو شامل هو.

هن وقت به هو سرڪاري استاد هجڻ سان گڏ دي نور اڪيڊمي، جهڙ موري ۾ استاد ۽ وائيس پرنسپال طور پنهنجا فرض سرانجام ڏئي رهيو آهي.

مفت ٽيوشن سينٽر:..... محبت، مدد ۽ معاشري لاءِ مشعل....
سندس خدمت جو سڀ کان سهڻو پهلو اهو آهي ته پنهنجي ڳوٺ مولان ۾ هن هڪ ٽيوشن سينٽر پنهنجي ڏيءَ مهجبين جي نالي سان قائم ڪيو آهي، جتي ٻار بغير فيس جي پڙهن ٿا.
اهو عمل رڳو تعليم نه، پر انسانيت آهي. اهو ڪاروبار نه، پر قرباني آهي. اهو روزگار نه، پر رضا آهي.
هو چاهي ٿو ته ڪو به ٻار غربت سبب تعليم کان محروم نه رهي.
سچ پڇو ته: اهو استاد نه، پر احساس آهي؛
اهو اسڪول نه، پر سهارو آهي.

اعزاز ۽ اعتراف..
سندس خدمتن جي قدرداني ڪندي تعلقي ايجوڪيشن آفيسر (ميل) پرائمري حيدرآباد طرفان کيس بهترين استاد جو ايوارڊ ڏنو ويو. هي اعزاز سندس محنت جو مڃتا نامو آهي.

شخصيت: سادگي، شفقت ۽ مسڪراهٽ....
سائين صدام حسين خاصخيلي هڪ سادي، نرم دل ۽ خوش مزاج انسان آهي. هو هر وقت مرڪندڙ چهري سان ملندو آهي. سندس ڳالهائڻ ۾ مٺاس، ملڻ ۾ محبت ۽ روين ۾ رواداري آهي.
هو ماڻهن لاءِ آساني پيدا ڪرڻ وارو، دوستن لاءِ دوست، ۽ شاگردن لاءِ سرپرست آهي.

دلچسپيون: راند، راحت ۽ روزمره جي رنگيني....
ڪرڪيٽ کيس بيحد پسند آهي. خالي وقت ۾ بيٽ بال سان کيڏي، پاڻ کي تازو ڪري ٿو. کاڌي ۾ برياني سندس پسنديده آهي. سادگيءَ سان کائيندو، خوشيءَ سان ورهائيندو.
خانداني زندگي: رحمت،

راحت ۽ روشني....

الله پاڪ کيس ٽي نياڻيون عطا ڪيون آهن. اهي سندس زندگيءَ جي رونق، دل جي ٺڙڪن ۽ حوصلي جو سرچشمو آهن. هو سندن لاءِ نہ صرف والد، پر رهنما آهي.

آخرم....

سائين صدام حسين خاصخيلي جي زندگيءَ جو خلاصو اهو آهي: محنت ۾ مزو، محبت ۾ مٺاس،
خدمت ۾ خلوص، ۽ تعليم ۾ تقدس.
اهڙا استاد قوم جا سچا سرمايا آهن. جيڪي خاموشيءَ سان نسلون سنوارين ٿا.
الله پاڪ کيس صحت، سعادت ۽ سربلندي عطا ڪري، ۽ سندس خدمت جو سلسلو سدائين جاري رکي.